

Raamatukogu

ISSN 0235-0351

- * Muusikaraamatukogudest meil ja mujal
- * Eesti raamatukogu ja Euroopa kultuuriruum
- * Internet rahvaraamatukogus
- * Tallinna raamatukogu Oleviste kiriku juures 450

1/2002

RK

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU
EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING

1/2002

Toimetuse kolleegium:

MALLE ERMEL
MALL KAEVATS
GERDA KOIDLA
AIRA LEPIK
REET OLEVSOO
ILME SEPP
TIIU VALM
ANNE VALMAS

Tegevtoimetaja/Editor ENE RIET
Toimetaja MAIRE LIIVAMETS
Toimetaja ELLEN ARNOVER
Makett: KERSTI TORMIS
Esikaanel: Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumi näitusesaal. Tagakaanel: TMM-i käsikirjade hoidla. Fotod TMM-i arhiivist.

Aadress/Address:

15189 Tallinn
Tõnismägi 2
Eesti Rahvusraamatukogu
«Raamatukogu» toimetus
tel. (372) 630 7128
faks (372) 631 1410
elektronpost: enerk@nlib.ee
kodulehekülj eesti ja ingl. k.:
<http://www.nlib.ee/anded/rk/indexrk/html>
<http://www.nlib.ee/anded/rk/iindexrk.html>

ISSN 0235 - 0351
Ilmub 6 korda aastas

Tere jõudu!

Vajakajäämistest kirjutamisest või rääkimisest suurt tulu muidugi ei tõuse, ka raamatukogunduses, aga järjekindlus maksab ka midagi – teatavast lootusetusest hoolimata. See oli veel eelmisel sajandil, 1999. aastal, kui ma toimetajaveerus osutasin eesti kirjanduse võimalikkusele (rahva)raamatukogudes ja tagajärgedele, mis võivad tekkida ükskõikse komplekteerimisstrateegia (mõiste strateegia on praegu moes!) puhul. Ma pole asjaga küll põhjalikumalt tegelnud, aga kohtudes kirjandusloengutel oma raamatukoguhoidjatest kolleegidega, tajun, et uuem eesti kirjandus pole täna nende endi ega ka lugejate huvikeskmes. Mõne kuulsama nime mõnd kuulsamat teost ikka haaratakse, aga muidu lahtub valus ükskõiksus eesti ilukirjanduse kohal. Ometigi küsib üks murelik maksumaksja meie käest “Kas Eesti raamatukogud on võtnud nõuks eesti kirjandus sootumaks ära hävida? /---/ Miks ei telli enam Eesti raamatukogu kõiki eesti kirjanike teoseid?” (Eesti Ekspress, 6. nov. 2001). Mina ei oska midagi mõistlikku vastata, selleks on seatud teadjamad mehed ja naised, kes ei pruugi aga ülepea raamatukogudes leiba teenida. Võin vaid korrata samas ajalehes (22. nov. 2001) ilmunud ridu Meerapalu raamatukoguhoidja võimalustest, kellele anti läinud aastal raamatute ostmiseks 5000 krooni. Ajalehtede ja ajakirjade tellimiseks koguni tuhat vähem. Ja kuigi nimetatud raamatukogu akna-poolsed lauad pidid ajakirjaniku sõnul olema kummis ja raamaturiilid viltu, olevat raamatukoguhoidja rahul ja rõõmus ning õmblevat vanal viisil lugejakaardi lehtisi lehti kokku... Äkki tuleks nii kannatlik ja mehine raamatukoguhoidja saata Eesti kultuurijõulisemate piirkondade raamatukogudesse õppereisile – koos oma juhtidega! Mõistagi niisugustega, kes mõistavad vaadata ja samal ajal otsustavad rahakese üle. Pole uurinud, kuigi peaks, mitu uut eesti kirjaniku teost nendel viltustel riulitel seisab, aga samamoodi teistel – uhkematel ja sirgematel. Minu arvates on viimane aeg mõelda, millest tuleneb raamatukogude “hirm” eesti belletristika ees, mõeldes seejuures eeskätt noorematele autoritele. Kordan oma aastatetagust mõtet ja küsin: kas me teame, kes on meie esikirjanikud ja klassikud viie, kümne, kahekümne aasta pärast? Rahvaraamatukoguhoidjad võiksid võtta oma õlgadele, kui keegi teine ka ei hooli, eesti kirjanduse tutvustamise koorma. Vaevalt et keegi selle all murdub, pigem võib hiljem lüüa selja sirgu.

Maire Liivamets

SISUKORD

■ AVAVEERG	
Teateid Inglismaalt	Sirje Virkus 4
■ TEADUSRAAMATUKOGU	
Eesti raamatukogu ja Euroopa kultuuriruum	Piret Lotman 5
■ RAHVARAAMATUKOGU	
Internet rahvaraamatukogus	Meeli Veskus 7
■ MUUSIKARAAMATUKOGU	
Muusikaraamatukogude koostööst meil ja mujal	Aurika Gergeležiū 8
Eesti Rahvaluule Arhiivi heliarhiivi digiteerimine	Jaan Tamm 11
Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumi muusikaosakond	Tiiu Tosso 13
Eesti Muusikaakadeemia fonoteegist:	
muusikast ja lisaväärtusest	Kaie Viigipuu 15
Lääne-Virumaa Keskraamatukogu muusikatuba	Rita Tammetalu 17
■ EESTI MÖTTELUGU	
Ilse Lehiste raamatust	Mati Hint 19
■ JURISTIVEERG	
Töö- ja puhkeajaseadus kohakaaslusest	Heli Naeris 20
■ RAAMATUKOGUNDUSE UUDISKIRJANDUS	
■ STATISTIKA	
Leedu raamatukogud 2000. aastal: statistilisi andmeid	Antanas Senkus 25
■ JUTUTUBA	
Jututuba muusikatoas: intervjuu Avo Kartuliga	Anneli Sepp 27
■ RAAMATULUGU	
Tallinna raamatukogu Oleviste kiriku juures – 450	Tiiu Reimo 30
Eestimaa talurahvaseadus	Helle Remmelt 32
■ KÜSI JULGESTI!	
Merike Kiipus, Saima Andla, Reet Olevsoo, Triin Soone	
ideaalraamatukogust	33
■ EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING	
Kuidas elavad Eesti, Läti ja Leedu kooliraamatukogud	Vaike Kurel 34
■ SÕNUMID	
August Palmi meenutuseks	Merike Kiipus 36
Tallinna Pedagoogikaülikooli Infoteaduste osakonnas	
2001. a. kaitstud doktori- ja magistritööd	37
Õnnitleme:	
Ivi Tingre – 70	38
Ilse Hamburg – 70	
Valdemar Aleksander Vilder – 75	38
Mati Muru – 65	38
■ “RAAMATUKOGU” KOONDSISUKORD 2001	39
■ SUMMARY	41

T EATEID INGLISMAALT

SIRJE VIRKUS

Manchesteri Metropoli ülikooli doktorant
1.12.2001 – 1.12.2004

Inglismaa põhjaosas, endises Lancashire krahvkonnas Penniini mäeaheliku lääneküljel paiknev Manchester on tuntud eelkõige jalgpallimeeskonna *Manchester United* tõttu. Tänavu juulis-augustis võõrustab linn suurimat spordiüritust Inglismaa ajaloos pärast 1948. aasta olümpiamänge – Briti Rahvaste Ühenduse 17. mängu. Kuid kahetuhandaastase ajalooga Manchester pole ainult tunnustatud spordikeskus, vaid ka oluline piirkond Inglismaa tööstusajaloos. Alates 14. sajandist, kui ala asustasid flaami kangrud, hakkas piirkond arenema tekstiilitööstuse keskuseks. 18. sajandil pälvis ta maailma tähelepanu tööstusrevolutsiooni sünnikohana.

Manchester on suuruselt kolmas linn Inglismaal, tähtsamaid kaubandus- ja finantskeskusi ning paistab silma elava kultuurieluga. Siin on häid ja omapäraseid muuseume, milledest üks kuulsamaid on kunstigalerii, kus on välja pandud vanade ja kuulsate meistrite töid (Gainsborough, Blake, Constable jt.). Manchesteris on kaks maailmakuulsat sümfooniaorkestrit – Halle ja BBC *Philharmonie* ning muljetavaldav *Bridgewater Hall*. Linna pikk ja kirev ajalugu kajastub ka linnapildis: tööstushooned on põimunud kuninganna Victoria ajastu ehitistega, kiirteed, vilkuvad baarid ja ööklubid. Üks tähelepanuväärsemaid vaatamisväärsusi on Albert Waterhouse'i 1876. aastal kavandatud 85-meetrise torniga raekoda Alberti väljakul. Hoone siseinterjööri kujundavad rikkalikud skulptuurid ja barokkdekoratsioonid. Vanalinnale kontrastina kerkib linna südames Euroopa üks suurimaid kaubanduskeskusi – *Arndale Centre*.

Manchesteris paikneb neli raamatukogu, mis on samuti tõelised vaatamisväärsused: keskraamatukogu, John Rylandsi ülikooli raamatukogu, Chethami raamatukogu ja Portico raamatukogu. Kõik nimetatud raamatukogud on märgitud turismikaartidele.

Arhitekt E. Vincent Harrise kavandatud keskraamatukogu suursugune ringikujuline hoone valmis 1934. a. Seal on tohutu kollektsioon kohalikust ajaloost, suur hiina raamatute kogu, hulgaliselt materjale nägemis- ja kuulmispuudega inimestele ning 30 inkunaablit. Keskraamatukogu teenused on mõeldud kogu regioonile ja see on Inglismaa suurimaid raamatukogusid väljaspool Londonit.

John Rylandsi ülikooli raamatukogu on suursugune

Kahele MMÜ informatsiooni ja kommunikatsiooni osakonna doktoriõppe stipendiumile esitas 34 kandidaadist (neist kolm välismaalt – Egiptusest, Nigeeriast, Eestist) taotluse 12, kellest intervjueille kutsuti neli.

MMÜ stipendium eraldati Sarah Crudge'ile (Ühendatud Kuningriik) ja Sirje Virkusele.

neogooti stiilis ehitis, mis on ehitatud puuvillatootjate mälestuseks. Manchesteri puuvillakaupmees John Rylands pärandas 1888. aastal 2 750 000 naelsterlingit raamatukogu ehitamiseks ning arhitekt Basil Champneys'il tuli kavandada Inglismaa kauneim hoone. Ehitustööd võtsid aega kümme aastat ja raamatukogu avati 1900. aastal. Raamatukogu toimus rahvaraamatukoguna 1972. aastani, seejärel ühendati ta Manchesteri ülikooli raamatukoguga. John Rylandsi ülikooli raamatukogu on suuruselt kolmas teadusraamatukogu Ühendatud Kuningriigis. Raamatukogus on suurepärase kollektsioon haruldasi trüki-seid (Gutenbergi Piibel 1455. aastast jm.).

Chethami raamatukogu, mis sarnaneb keskaegsele katedraalile, rajati 1655. aastal kohaliku tekstiilikaupmehe *sir* Humphrey Chethami pärandatud rahaga. Seda peetakse maailma esimeseks rahvaraamatukoguks, mis pakkus tasuta teenuseid.

Vaatamisväärtne on samuti elegantne klassitsistlikus stiilis Portico raamatukogu, mis on kavandatud 1806. aastal. Kahjuks on hoone esimene korrus kohandatud kohvibaariks, kuid teisel korrusel paikneb eraraamatukogu.

Manchesteris peetakse ka suurimaks üliõpilaskeskuseks Inglismaal. Manchesteris on neli ülikooli: Manchesteri ülikool, Manchesteri Metropoli ülikool, Salfordi ülikool ja Briti vanim tehnikaülikool – Manchesteri ülikooli teaduse ja tehnika instituut ning hulk muid kõrg- ja keskeriõppeasutusi. Välisüliõpilastele on õppemaks Briti ülikoolides kõrge – näiteks Manchesteri Metropoli ülikoolis 7300 naelsterlingit magistriõpingute ja 7800 naelsterlingit doktoriõpingute eest aastas.

Seega on Manchester mitmepalgeline – siin põimuvad majandus- ja ärikeskus, kaubandus- ja meelelahutuskeskus, üliõpilaste ja immigrantide keskus, tuledesära ja glamuur ning tormiline ööelu.

Manchesteris kliima on pehme ning tundub oma niiskuse poolest. Talvel ei lange temperatuur oluliselt alla nulli, suvel omakorda ei tõuse elavhõbedasamm palju üle 20 °C. Kuna tegemist on pehme kliimaga, siis vihmasadu ei ole siin eriti traagiline. Ilmselt ei armuta Manchesterisse esimesel pilgul, kuid mida kauem siin olla, seda tõenäolisem, et leitakse linna varjatud ilu.

EESTI RAAMATUKOGU JA EUROOPA KULTUURIRUUM

PIRET LOTMAN

RR, vanemteadur

*Eesti tänased
suured raamatu-
kogud on
juuripidi
mõne teise rahva
kultuuris.*

Sõnaühend eesti raamatukogu pakub mitmeid tõlgendusvõimalusi. Üks võimalus on vaadelda seda eestlase identiteedi seisukohalt oluliste trükitekstide koguna, mis kätkeb endas Eesti ühiskonna funktsionaalse mälu. /1/ Eesti tänased suured raamatukogud on juuripidi mõne teise rahva kultuuris. Eesti Akadeemilise Raamatukogu *baltica* kogu vanim osa – Oleviste kiriku raamatukogu pärineb reformatsiooni-ajast ja kuulub saksa kultuuri konteksti. Selle raamatukogu, Tallinna esimese üldkasutatava raamatukogu loomine on vahetult seotud Martin Lutheri pöördumisega 1524. aastal kõigi saksa linnade raehärrade ja bürgermeistrite poole kirjaga, milles kutsus üles asutama koole ja raamatukogusid. /2/

Tartu Ülikooli Raamatukogu asutamise taustaks on Rootsi riigi hariduspoliitika 17. sajandil. Teatavasti on Tartu ülikool rajatud Uppsala ülikooli eeskujul ja tema institutsioonide arengut ei saa vaadata lahus toonasest Rootsi impeeriumist. Ülikooli taasavamise järel kujunes 19. sajandi keskpaigaks ülikooli raamatukogust Euroopa teadusraamatukogu nõuetele vastav raamatukogu. /3/ Poliitiliselt kuulus Põhjasõja järgne Eesti Vene tsaaririigi koosseisu, vaimselt aga saksa kultuuriruumi. Baltisaksa haritlaste osatähtsus eesti rahva ja kultuuri arengule ja mõju eesti raamatule, mis osalt küll avaldus alles hiljem, oli sel ajal suurem kui ühelgi teisel perioodil. Selles kultuuriruumis tekkisid Eesti suuremad teadusraamatukogud – Eestimaa Üldine Avalik Raamatukogu, Loodusuurijate Seltsi raamatukogu, Õpetatud Eesti Seltsi raamatukogu.

Viimati nimetatud eestikeelsete trükiste kogu sai aluseks meie päris oma Eesti raamatukogule – Eesti Rahva Muuseumi arhiivraamatukogule. Kuid sellegi raamatukogu kujunemislugu kajastab Euroopa 19. sajandi ideid. Meie rahvusliku eneseteadvuse teket, meie ärkamisaega ja kirjakultuuri kujunemist ei saa vaadata lahus valgustusaja maailmakäsitusest ja Napoleoni sõdade järgsest Euroopa natsionalismist. Esimene Eesti Vabariigis rajatud raamatukogu – Eesti Vabariigi Riigiraamatukogu on vahetult seotud meie omariikluse tekkega, õieti johtus selle loomine puhtpraktilistest vajadustest, kuid laiemas kontekstis

on see jällegi vaid osa Euroopa raamatukogunduse arengust. Sedalaadi raamatukogud – parlamendi-raamatukogud, asutati kõigis kahe maailmasõja vahel tekkinud demokraatlikes riikides. Eesti Riigiraamatukogu seadis nii oma kogude korralduselt kui komplekteerimiselt eeskujuks Soome Eduskunna raamatukogu. Ka linnaraamatukogud ja maal jõudsalt edenevad avalikud raamatukogud ei olnud ju õieti muud, kui tollesama Euroopa kultuuriruumi fenomenid.

Kuid mitte ainult raamatukogu kui institutsioon, vaid kogu neis sisalduv kirjavara ühendas meid Euroopa kultuuriruumiga. Neisse tekstidesse oli kätketud meie ühine identiteet ja mälu.

Seetõttu on täiesti mõistetav, et Eesti okupeerimisega 1940. aastal, mil meid paisati täiesti teise kultuuriruumi, algas kirjanduse laushävitamine. Nõukogude võim hävitas, või vähemalt püüdis hävitada teise diskursuse tekste, et asendada need enda omadega. Hävitati peaaegu kogu rahvaraamatukogudes leiduv Eesti Vabariigi ajal ilmunud ja komplekteeritud kirjandus, avalike raamatukogude võrk säilis formaalselt, kuid sisuliselt kaotas ta oma haridusliku funktsiooni ühiskonnas. Kogu hävitustöö mõte seisnes eesti rahva funktsionaalse mälu ehk siis identiteedi muutmises. Saksa uurija Bernhard Fabian illustreerib seda väidet Nõukogude liiduvabariikide rahvusraamatukogude näite varal. “Rahvuslike raamatuvaramute” staatus anti raamatukogudele, mis tegelikult sisaldasid teise rahva ja teise kultuuri tekste. /4/

Kõige huvitavamad ja senini kõige vähem uuritud on aga teadusraamatukogudes toimunud protsessid. Boriss Volodin jaotab Nõukogude teadusraamatukogud teaduse ja kvaasiteaduse instrumentideks. Traditsiooniline teadusraamatukogu on järjepidev oma arengus ja võrreldav Euroopa kultuuriruumi teadusraamatukogudega. Nõukogude raamatukogunduse prioriteetidid formuleeriti 1919. aastal järgmiselt:

- raamatu loetavuse prioriteet säilitamise suhtes;
- prioriteetne lugeja on tööline.

Ametlikud teadusraamatukogud orienteeriti sealtpeale muutustele lugejamastaapides ja uutele lugejakategooriatele. Ülevenemaalisel teadusraamatu-

kogude konverentsil 1926. aastal kõneles Nade• da Krupskaja teadusraamatukogude avamise võimalikkusest suurele lugejatehulgale. 1930-ndail konkreetiseeriti seda "akadeemilisest suletusest" ülesaamise vajadusega. Samal ajal suurenes kontroll kogude üle. Volodini väitel võib Nõukogude Liidus 1930-ndaist aastaist alates rääkida kvaasiteaduslikest raamatukogudest. Mõistagi ei määranud seda raamatukogundustöötajad, vaid nõukogude teaduspoliitika. Iseäranis humanitaarteadused olid vaid poliitika pantvang. /5/

II maailmasõja järgse Eesti teadusraamatukogudes kohandati juba Nõukogude Liidus väljakujunenud printsiipe. Siiski oli nende raamatukogude kvaasiteaduslikkuse aste erinev. Boriss Volodini toodud tunnuste järgi vastas teadusraamatukogu määratlusele kõige enam Tartu Ülikooli Raamatukogu.

Taasiseseisvumine ühendas meid Euroopa kultuuriruumiga. Kultuuriruumiga, kust oleme pärit. Euroopa kirjakultuuri tekstid on taas meie maailmatunnetuse loomupärane osa. Eesti teadusraamatukogude loomulikus järjepidevas arengus annab viiekümneaastane lünk tunda end veel kaua. Kuid siiski, kui meie vanemad kogud ei toiminud nõukogude diskursuses, siis vähemalt jäid nad alles. Väga suur, väga väärtuslik osa meie kirjandust elas üle nii sõja kui kahe totalitaarse riigi okupatsiooni. Sajanditevanused tekstid raamatukogudes pole ainult muinsusväärtusega, vaid kuuluvad elavana samasse funktsionaalsesse mällu, nad toimivad kultuuris aktiivselt edasi, neist luuakse uusi tekste. Nende uurimine ja tõlgendamine pole pelk veidriku harrastus ja eralõbu, vaid üks rahvuskultuuri ja selle mälu elushoidvaid mehhanisme. Eesti kultuuril on midagi öelda ka saksa või rootsi või poola või mõnele teisele Euroopa kultuurile. Meil on ühine mälu ja maailmatunnetus, kuid siiski ka midagi päris ainuomast. Kui kasutada semiootilist keelt, siis on meil sama kood ja piisavalt kattuvat ainet, et olla mõistetav, ning kattumatut, et olla informatiivne.

Kuna ühiskonnas toimivad protsessid kulgevad erineva kiirusega, nagu kirjutab Juri Lotman, on kultuurivaldkondadele üldiselt omane aeglane järjepidev liikumine. Viimaste aastate väitlus Eesti teadusraamatukogude arengu ja rahastamise üle tekitab kahtluse, et meie kaasaegne raamatukogunduslik mõte on ikka veel ühe jalaga nõukogude diskursuses. Meenutagem, et viimasele oli omane kõigi ühiskonnaelu valdkondade politiseeritus, mis väljendus ka keeles. Tolleaegne raamatukogundus võttis omaks poliitikakeele. Raamatukogu lõigati ära tema loomulikest allikatest ja ta kaotas oma loomuliku funktsiooni, muutudes asjaks iseeneses. See viimane oli aga hõlpsasti allutatav nõukogude ideoloogiale. Praegune raamatukogundusterminoloogia kaldub üle võtma majandussõnavara, ja koos sellega ka mõtteviisi. Näiliselt orienteerutakse sellega justkui läänelikule tarbijaühiskonnale, tegelikult aga lähtutakse marksistlikust paradigmat, kus kõige aluseks on majandus. Kultuurimehhanismid arenevad aga palju aeglasemalt ja komplitseeritumalt, oleks väga lihtsus-

tav taandada need majanduse arenguseadustele. Kasum, mis tuleb kultuurist, ka raamatukogust, ei ole mõõdetav kaubanduslikes kategooriates. Mõnegi tänase raamatukogumaastiku kujundaja suust aga kuuleb sellistest seostest.

Raamatukogunduslikud infostruktuurid on vaid võrk lineaarse kirjakultuuri tekstide hõlpsamaks vahendamiseks. Nad ei ole asi iseeneses. Vähemalt praegu elab Euroopa veel lineaarse kirjakultuuri maailmas ja raamatukogu on selle enesestmõistetav osa. Elektroonilise info kasvav osatähtsus ei ole muutnud raamatukogu põhimõttelist olemust – eelkõige on ta ikkagi trükitekstide kogu ja seepärast tuleks meil siin Eestis olla väga ettevaatlik kujunenud struktuuride lõhkumisega.

Poole sajandi pikkune lünk järjepidevas arengus on asetanud taasiseseisvunud Eesti teadusraamatukogu keerulisse olukorda – ühtaegu ootab ühiskond temalt nii okupatsiooni ajal tekkinud tühikute korvamist kui kohanemist muutustega selle kultuuriruumi raamatukogunduses, kuhu me loomupäraselt kuulume. Kahtlemata püüab iga teadlane ja iga institutsioon lahendada ise endale vajaliku teabe leidmise probleemi. See ei tähenda aga, nagu ei oleks meie teadusraamatukogude koostis ja komplekteerimine kogu ühiskonna probleem. Kuluka ja suhteliselt väheloetava teadusraamatu muretsemine raamatukokku ei ole VIP-teenus teadlasele, nagu väljendus ühe lugupeetava raamatukogu juhataja, vaid hädavajalik investering ühiskonna vaimseks edasikestmiseks. Teadlane võib lugeda talle vajalikke tekste Helsingi Ülikooli Raamatukogus või Prantsuse Rahvusraamatukogus, Eesti teadusraamatukogu raamatuvardad asuvad aga ainult Eestis. Neis raamatuvardades, nagu juba öeldud, sisaldub Eesti ühiskonna funktsionaalne mälu, meie identiteedi jaoks olulised tekstid. Tekstid, mille sisu iseloomustab meie vaimset enesemääratlust adekvaatsemalt mis tahes lennukast teooriast või õõnsast eneseõigustusest.

Viiteid

1. Günther Stocker. Schrift, Wissen, Gedächtnis, S. 63-66.
2. Robert, Kyra. Tallinna linna Oleviste raamatukogu ajaloost // Raamatutel on oma saatus, Tallinn, 1991, lk. 45-62.
3. Tankler, Hain. Privatbibliotheken an der Universität Tartu/Dorpat im 19. Jahrhundert // Nordost-Archiv. Zeitschrift für Regionalgeschichte. Das Deutsche Buch in Ostmitteleuropa. Bestände und Rezeption. Neue Folge Band IV/ 1995 Heft 1. S. 213-241, S. 214.
4. Fabian, Bernhard. Der Staat als Sammler des nationalen Schrifttums // Buchhandel, Bibliothek, Nationalbibliothek, Wiesbaden, 1997, S. 39-40.
5. Володин, Б. Ф. Феномен современной научной библиотеки // Библиотеки – обществу: на пороге нового века, Санкт-Петербург, 1999, с. 99-114.

INTERNET RAHVARAAMATUKOGUS

2001. ja järgneval kahel aastal

MEELI VESKUS

Kultuuriministeeriumi raamatukogunõunik

2000. aastal Kultuuriministeeriumi alustatud ning Eesti Informaatikakeskuse teostatud (projektijuht Jüri Liiv) rahvaraamatukogude internetiseerimise käigus loodi püsiühendus pea 90 rahvaraamatukogule seitsmes maakonnas.

Projekti kestuseks nägime ette aastad 2000–2002, põhiraskusega 2001. aastal. Avaliku teabe seaduse järgi tulnuks Eesti rahvaraamatukogud varustada interneti püsiühendusega ühe aasta jooksul. Kahjuks eraldati ressursse seadusest tulenevate kohustuste tähtaegseks täitmiseks ebapiisavalt. Eelmisel aastal oli meil kasutada vaid kaks miljonit krooni ning pidime hoolikalt kaaluma, kuidas selle raha eest võimalikult palju ära teha.

Rahvaraamatukogude nõukogu 2001. a. 6. veebruari nõupidamisel, millel osales ka Teede- ja Sideminiisteeriumi asekanstler Mait Heidelberg, otsustati töid jätkata maakondade kaupa ning ehitada 2001. aastal välja Tartumaa raamatukogude internetivõrk. Valiku põhjusi oli kaks: väikseim püsiühenduste arv ja raamatukogutarkvara "Urram" katsetamine maakonnaraamatukogus. "Urrami" põhjal tahetakse Tartu ja Põlva maakonnas välja arendada regionaalne elektrooniline infosüsteem.

Läbirääkimistel Tartumaa Omavalitsuste Liidu juhatusega jõuti kokkuleppele, et nemad tellivad tööde tehnilise projekti, tasuvad viiendiku projekti maksumusest ning moodustavad võrgu edasiseks

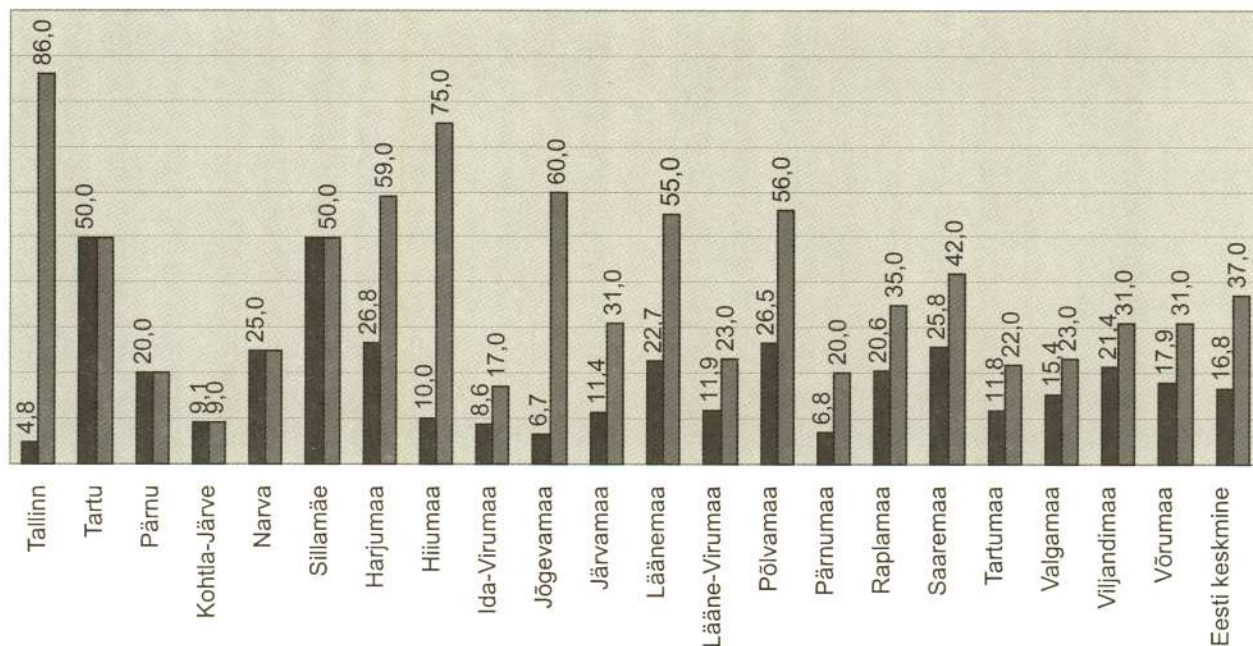
haldamiseks sihtasutuse. Seejärel sõlmis Kultuuriministeerium kahepoolse lepingu Tartumaa Omavalitsuste Liidu ja Eesti Informaatikakeskusega.

Võrgu väljaarendamise eesotsas oli AS "Kernel" Tartust Priit Truusalu juhtimisel.

3. oktoobril avati Tartu vallavalitsuse ruumides Tartumaa raadiolinkidel põhinev internetivõrk. See on võrk, millega saavad liituda kõik soovijad – Tartumaa omavalitsusasutuste kõrval ka eraisikud. Side toimib 14 masti kaudu valdavalt EMT teenust kasutades. Omavalitsustele läheb võrgu haldamine maksma ligikaudu 1800 krooni kuus valla kohta, eraklientidele 250 krooni.

Raamatukogudest sai püsiühend-

Internetiühendusega rahvaraamatukogud 1999. ning 2000. aastal (%)

duse 43, varem modemiühendust omanud viidi üle püsiühendusele. Kõik raamatukogud varustati arvuti ja printeriga ning interneti tarkvaraga.

Projekti kõige nõrgem osa on töötajate internetialane koolitus, riiklikult koordineerituna see peaaegu puudub. Seetõttu suured tänusõnad Tartu Linna Keskraamatukogule, kus korraldatakse lugejatele internetikoolitust ning võimaldati seda ka Tartumaa raamatukogutöötajatele.

Tänaseks on Kultuuriministeeriumi algatatud projekti abil täielikult internetiseeritud Hiiu- ja Tartumaa, ülejäänud maakonnad osaliselt. Tallinna linn lõi oma raamatukogude internetiühenduse riigi abita.

Eestis on praeguseks interneti püsiühendusega rahvaraamatukogusid kokku 215. Probleeme on Pärnumaal, Ida- ja Lääne-Virumaal ning Valgamaal, kus vaid igas neljandas raamatukogus on interneti kasutamise võimalus. Ka avalike internetipunktide arvult 1000 elaniku kohta kuuluvad need maakonnad viimaste hulka.

2002. aastal on internetiühenduste loomiseks kavandatud 7,5 miljonit krooni, millega kõik raamatukogud siiski veel püsiühendust ei saa. Kultuuriministeeriumi juurde on moodustatud töögrupp Teede- ja Sideministeeriumi, Kultuuriministeeriumi, Eesti Informaatika Keskuse, Riigi Infosüsteemide Osakonna, Andmeside Süsteemide Osakonna, maavalitsuste, raamatukogude, "Vaata maailma" projekti ja ERÜ esindajaist. Töörühma juhhib Imre Siil Eesti Informaatika Keskusest. Ülesanne on nõustada rahvaraamatukogude internetiseerimist. Esimesel nõupidamisel detsembris 2001 otsustati üle kontrollida 2000. a. maakondade esitatud lähteandmed ning korrigeerida need lähtudes hetkeolukorrast ja turuhindadest. Raamatukogude edasist internetiseerimist käsitletakse terviklikult ja võimalusi hinnatakse kahe aasta (2002–2003) perspektiivis.

Töörupi nõupidamiste protokolle saab lugeda Kultuuriministeeriumi kodulehel <http://www.kul.ee>

MUUSIKARAAMATUKOGUDE KOOSTÖÖST

meil ja mujal

AURIKA GERGELEŽIU

RR-i kunstide teabekeskus, EMKÜ esimees

2001. aastal tähistasid oma aastapäeva kaks mõjukat rahvusvahelist muusikaraamatukoguühingut. Veebruaris pühitses oma 70. sünnipäeva maailma vanim sellelaadne organisatsioon – Ameerika Muusikaraamatukogude Assotsiatsioon (MLA – Music Library Association), juulis kogunes muusikaraamatukogurahvas pea igast maailma nurgast Prantsusmaale, Perigueux'sse, et kongressiga tähistada 50 aasta möödumist Rahvusvahelise Muusikaraamatukogude Assotsiatsiooni (IAML – International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centres) asutamisest. Mõlemad sündmused näitavad, et muusikakogude vahelisel koostööl on pikaajalised traditsioonid.

Eesti Muusikakogude Ühendus 10

Esimese ümmarguse tähtpäevani jõudsimel ka Eestis – novembris sai kümneaastaseks Eesti Muusikakogude Ühendus (EMKÜ). EMKÜ on Eesti muusikakogude omavahelist koostööd arendav ja erialahuve esindav organisatsioon.

EMKÜ ühendab eri tüüpi raamatukogusid, muuseume jm. asutusi ning inimesi, kes tegelevad muusikateavikute ning muusika-info kogumise, säilitamise ja vahendamisega.

Peaülesandeks on tõhustada erialainfo levikut muusikakogude vahel, koostada muusikaraamatukogu tööks vajalikke juhendmaterjale, pakkuda täienduskoolitust ja ka lihtsalt suhtlemiskeskonda samal alal tegutsevatele inimestele.

EMKÜ sooviks on kaasa aidata muusikakollektsiooni vajalikkuse ja tähtsuse mõistmisele raamatukogudes ning teha muusikakogud Eesti kultuuripildis nähtavamaks.

Et tegemist on valdkonnaga,

milles on ühendatud kaks eriala, infoteadus ja muusika, on oluline lüüa kaasa ka Eesti muusikaelus. Selleks annavad hea aluse Eesti Muusikanõukogu ja Eesti Muusika Infokeskus, mille liige on EMKÜ nende asutamisest alates.

10. aastapäeva puhul toimus 17. novembril Eesti Muusikaakadeemias konverents, mis andis tõe ja põhjuse põgusaks tagasivaateks.

Sirvides EMKÜ asutamisega seotud materjale, on tore tõdeda, et uue organisatsiooni sünni juures seisid tunnustatud inimesed nii raamatukogu kui ka muusika alalt – omaaegsesse algatusrühma ja ajutisse juhatusse kuulusid **Ivi Tingre, Evi Rannap, Valve Jürisson**, samuti helilooja **Mati Kuulberg**.

Konverents viis meid taas kokku ettevõtmise initsiaatori ja algatusrühma valitud ajutise juhatusesimehe **Mart Vainuga**, kes praegu küll enam raamatukogus ja muusikaalal ei tööta. Organisatsiooni raudvara on aga **Avo Kartul**, kes

Aurika Gergeležiū. Foto: Teet Malsroos

on kogu tee algatusrühmast tänaseni kaasa teinud ja seisis EMKÜ eesotsas kuni 2000. a. sügiseni.

Koostööst meil...

Tähtsaks koostöövaldkonnaks on peetud muusikaraamatukogutööks vajalike praktiliste juhendmaterjalide koostamist. Kaks kõige olulisemat näidet on muusika osa ettevalmistamine Eesti üldise märksõnastiku jaoks ning juhend muusikateoste ühtluspealkirjade moodustamiseks.

Teine oluline tegevus on täienduskoolitus. Toimunud on seminare ja kursusi, nii muusika- kui ka raamatukogualaseid. Lektoritena on esinenud oma ala tuntud asjatundjad: Eesti Muusikaakadeemia dotsent **Merike Vaitmaa** – nüüdismuusika, muusikakriitik **Immo Mihkelson** – levimuusika, näitleja ja muidu erudiit **Peter Volkonski** – pärimusmuusika.

Raamatukogualasest koolitusest oli väga tõhus 1996. aasta sügisel Joulumäel toimunud kolmepäevane seminar-laager "Muusikakogude töökorraldus ja põhimõtted", mis toimus koostöös Soome Muusikaraamatukoguühinguga, põhilektoriteks ühingu esimees ja Vantaa Linnaraamatukogu muusikaosa-

emkü

eesti muusikakogude ühendus

konna juhataja **Heikki Poroila** ja Tampere Linnaraamatukogu muusikaosakonna juhataja **Pirjo Hakuni**.

Võtsime läbi peaaegu kogu temaatika: muusikaraamatukogu tegevuse eesmärgid ja korraldus; tegevuse osad: lugeja- ja teatmeteenindus, kuulamisvõimalused raamatukogus, kogude paigutus ja valve, koolitus ja

personali planeerimine; muusikakogu komplekteerimine ja haldamine; muusikateavikute kataloogimine, liigitamise ja märksõnastamine; liigitamise ja märksõnastamise praktilised harjutused ja rühmatööd.

See oli ka esimene spetsiaalselt muusikaraamatukogundusele pühendatud koolitusüritus Eestis.

Täienduskoolitusest rääkides ei saa mööda minna 1999. aasta sügisel Tallinnas toimunud Balti- ja Põhjamaade muusikaraamatukogude konverentsist, kus käsitleti aktuaalseid teemasid: elektrooniline kirjastamine ja selle mõju muusikaraamatukogudele, autoriõigus, muusika erivajadused automatiseeritud infosüsteemides, erialaharidus jpm.

Samuti anti hea ülevaade muusikaraamatukogutöö korraldusest ja muusikainfokeskuste tegevusest kõikides maades. Omaette väärtuseks kujunes konverents kui kohtumine – nii mõnelegi meist, ja ka väga paljudele Balti- ja Põhjamaade kolleegidele, oli see esimene rahvusvaheline erialakonverentsi kogemus. Samas oli see EMKÜ-le kui korraldajale hea peaproov IAML-i konverentsi organiseerimiseks 2003. aastal.

Harivat eesmärki kandis ka EMKÜ 10. aastapäeva konverents, kus saime ülevaate muusikabibliograafia arengust Eestis (**Katre Riisalu**) ja Pärnu Keskraamatukogu muusikaosakonna näitel muusikaraamatukogu rollist väikelinna kultuuri- ja hariduselusel (**Ene Roost**).

Põnev oli tutvuda Eesti Rahvaluule Arhiivi heliarhiivi digiteerimisprojektidega (**Jaan Tamm**) ja kuulda Eesti Muusikaakadeemia fonoteegi ajaloost ja tänastest tegemistest, mis seotud ka digiteerimisega (**Kaie Viigipuu**). Kahe viimasega võib tutvuda käesolevas "Raamatukogus".

Algusest saadik on tunda, et organisatsioonil on ka oma kolleegiaalne suhtlemisväärtus. Kui suuremate raamatukogude muusikaosakondades on alati võimalik minna kõrvaltuppa töökaaslasega asja arutama, siis väiksemates tegeleb muusikaga sageli ainult üks inimene ning seepärast on omavahelised kokkusaamised alati väga oodatud ja arutelud elavad.

Et nüüdseks on internetiühendus kõigil EMKÜ liikmetel, seadsime aasta tagasi sisse oma postiloendi emky-list, 1999. aastast on meil ka kodulehekülge aadressil <http://www.utlib.ee/Fonoteek/EMKY> (webmaster Andres Didrik, TÜR).

...ja mujal

Integreerumine rahvusvahelisse erialategevusse on olnud hoogne ja tulemuslik.

Kohe asutamisaastal rajasime sidemed Soome Muusikaraamatukogude Ühinguga ning viljakas koostöö kestab tänaseni: materjalide vahetus, koolitus, vastastikused tutvumiskäigud, algusaastatel ka nende tugev rahaline

toetus konverentsidel ja õppereisidel osalemiseks.

Esimene otsekontakt IAML-i suunal oli 1992. aastal kongress Frankfurdis, kus tutvusin kolleegidega mujalt maailmast, mille tulemusena telliti meilt järgmiseks aastaks kaks ettekannet.

1993. aasta Helsingi konverentsi ajaks olime hakanud tegema kaastööd rahvusvahelisele muusikabibliograafiale RILM *Abstract of Music Literature*.

1994. aastast oleme IAML-i rahvuslik sektsioon. 1996. aastal kinnitas IAML-i nõukogu 2003. aasta konverentsi toimumispaigaks Tallinna ning samal aastal valiti siinkirjutaja IAML-i teadusraamatukogude sektsiooni asejuhatajaks. Täna kuulub ühe erialasektsiooni juhatusse ka Avo Kartul.

Huvi meil toimuva vastu on suur, meie kogudega on tutvunud külalisi lähemalt ja kaugemalt, nende seas ka kolm järjestikust IAML-i presidenti: **Don Roberts**, **Veslemøy Heintz** ja **Pam Thompson**. Nii et Eesti koht muusikakogude maailma kaardile on õnnestunud kinnitada suhteliselt lühikese ajaga. Täna seisuga on Eestis 18 IAML-i liiget: 13 asutust ja 5 üksikisikut.

Aastate jooksul oleme kogenud head kollegiaalset küünarnukitunnet ja saanud palju erialaseid mõtteid. Tore on tõdeda, et mõned aastad tagasi kujunesime ise oma-moodi sillaks kolleegidele Lätis ja Leedus, kus nii muusikakogude vaheliste suhete kui ka kontaktide loomine välismaiste erialainimeste ja organisatsioonidega on võtnud rohkem aega.

Esimese tõuke selleks andis reis Riiga ja Vilniusse 1995. aasta jaanuaris, mil kogusin seal MLA konverentsi ettekande jaoks materjali. Ühtlasi teadvustasime ka koostöö vajadust nii riigisisel, regionaalsel kui rahvusvahelisel tasandil ning jagasime kogemusi. Samal aastal liitusid IAML-iga ka esimesed Läti ja Leedu muusikakogud.

Nüüdseks on juba kolm aastat tegutsenud Läti Muusikaraamatukogude Assotsiatsioon ning innus-

tununa 1999. aastal Tallinnas toimunud Balti- ja Põhjamaade muusikaraamatukogude konverentsist, korraldasid nad eelmisel suvel Riias Baltimaade muusikaraamatukogude seminari, millest võttis osa ka meie 20-liikmeline esindus.

Loodetavasti kujunevad kolme riigi muusikaraamatukoguhoidjate kokkusaamised traditsiooniks.

Millistes põhilistes valdkondades on IAML mõjutanud eriala arengut?

Üheks traditsiooniliseks alaks, kus koordineerimine ja ühtsete põhimõtete rakendamine on möödapääsmatu, on teavikute kataloogimine ja sisuanalüüs. IAML-il oli väga oluline roll rahvusvaheliste kirjereeglite ISBD(PM) ja ISBD(NBM), samuti rahvusvahelise nootide standardnumbri ISMN väljatöötamisel, revideerimisel ja rakendamisel.

Teine valdkond, mille arengut IAML on väga tõsiselt mõjutanud, on muusikabibliograafia, ja seda nii uurimisainena kui ka praktilise tegevusena.

Hindamatu väärtusega on tema algatatud neli suurt muusikabibliograafia seeriat, neli R-i, millest igal on oma spetsiifika:

- RISM (*Répertoire Internationale des Sources Musicales*) – muusikajaloo allikate (muusikakäsikirjade ja vanade nootide) uurimine, identifitseerimine, kirjeldamine;

- RILM (*Répertoire Internationale de Littérature Musicale*) – jooksva muusikakirjanduse registreerimine, anoteerimine, märksõnastamine;

- RIDIM (*Répertoire Internationale d'Iconographie Musicale*) – muusikaikonograafia alane uurimistöo;

- RIPM (*Répertoire Internationale de la Presse Musicale*) – 19. sajandi muusikaelu dokumenteerimine muusikaajakirjanduse analüütilise avamise kaudu.

Kõik neli on ülemaailmse haardega ja valmivad tõelises rahvusvahelises koostöös. Samuti ei ole neist ühegi puhul tegemist lihtsalt kuiva registreerimisega, vaid kõik hõlmavad endas tõsist uurimistööd.

Seeriade koostamine omalt poolt sunnib otsima lahendusi muusi-

kaliste eriomaduste kajastamiseks masinloetavates andmebaasides. Näitena võib tuua RISM-is kasutatava koodi – *Plain and easy code* – väljatöötamist, mille abil on võimalik üles kirjutada noodinäiteid ja selle järgi vastavaid teoseid andmebaasist ka otsida.

Töö nendes valdkondades ei lõpe – uuenevad infokandjad, kiirelt arenevad infosüsteemid ja globaalseks muutunud andmevahetus esitavad uusi väljakutseid ka muusikateavikute dokumenteerimisele. Viimastel aastatel on aktuaalseks kujunenud kõik elektroonilisel kujul ilmuvaga seonduv, nii registreerimine kui ka arhiveerimine, autoriteetsuskontroll, muusika ja metaandmed. Intensiivselt tegeldakse autoriõiguse probleemidega.

On tõsi, et rahvusvaheliselt võtab ühiste seisukohtade väljatöötamine juba osapoolte rohkuse ja ka erineva arengutaseme tõttu mõnikord rohkem aega ning kujundatu võib olla ühete jaoks liiga üldine, teistele liiga detailne.

Kindlasti on paljud konverentsidel osalenud kogenud, kuidas aastatetagused arutelud tundusid nii kauged ja esialgu kohati arusaamatudki, kuid niipea, kui oma töös samade probleemideni jõudsime, lõi “lambike äkki põlema” – meenus, et sellest oli ju juttu seal ja seal. Seejärel otsisime loomulikult kiiresti konverentsimaterjalid välja, ajasime sõrmega bibliograafiates järge ja mitmel puhul otsisime koguni vastavad inimesed uuesti üles.

Oma kogemuste põhjal pean küll iga-aastasi konverentse ja neil kuuldot väga väärtuslikuks, olgu tegemist siis sissevaadetega muusikakogudesse, mõne huvitava andmebaasi tutvustusega, aruteluga mingil muusikaloo teemal või vapustava muusikaelamusega. Hindamatud on ka kolleegidega sõlmitud sidemed, tänu millele on teostunud huvitavad õppereisid-koolitused, täienenud meie kogud ning mis on andnud inspiratsiooni ja impulsse nii igapäevatööks kui kogu eluks.

RAHVALUULE ARHIIVI HELIARHIIVI DIGITEERIMINE

JAAN TAMM

ERA heliinsener

Eesti Rahvaluule Arhiiv ehk lühidalt ERA loodi 1927. a. Eesti Rahva Muuseumi juurde kui keskne rahvaluule kogumis- ja uurimiskeskus. 1940. a. jagati Eesti Rahva Muuseum Eesti Etnograafiamuuseumiks ja Eesti Kirjandusmuuseumiks ja ERA nimetati ümber Eesti Kirjandusmuuseumi rahvaluule osakonnaks.

1. jaanuaril 1995 taastati nimeetus ERA. 1999. aastast on arhiivi juhataja **Ergo-Hart Västriku**.

ERA kui Eesti keskse rahvaluulearhiivi roll on säilinud tänaseni, kusjuures rajamisest alates on sinna kogutud ka eestlaste hõimurahvaste ja meil elavate vähemusrahvuste folkloori.

ERA-s on 2001. aasta alguse seisuga 25 käsikirjalist kogu, kokku 1 375 663 lehekülge. Lisaks 20 185 fotost koosnev fotokogu, helisalvestiste kogu (112 062 pala) ja videokogu (356 videokassetti, sh. vanade filmide ümbervõtted).

ERA heliarhiivi on kogutud nii rahvamuusikat kui mittemuusikalist folkloori. Arhiiv jaguneb eri kogudeks kasutatud helikandja liigi järgi:

■ vaharullide kogu – 575 rulli kokku 2151 palaga;

■ šellakplaatide kogu – 131 plaati 746 palaga;

■ analoog-magnetofonilintide kogu – kokku 5261 linti ja kassetti 86 527 palaga (22 149 neist stereofoonilised);

■ digitaalsalvestiste kogu – 433 CD-ROM-i ja 108 DAT-kassetti kokku 22 638 palaga.

Vanim kogu on vaharullide kogu,

salvestatud aastatel 1912–1948. Esimesed salvestused fonograafiga tegi Soome folklorist **A. O. Väisänen** Setumaal ja Kuusalu kihelkonnas. Aastail 1966–1968 kopeeris **Voldemar Kiis** vaharullide salvestused omakonstrueeritud seadme abil magnetlintidele.

Tähelepanuväärne nii suurepäraste esitajate kui ka suhteliselt hea helikvaliteedi poolest on šellakplaatide kogu. **Herbert Tampere** ja **August Pulsti** juhtimisel plaadistati 1936. ja 1938. aastal Eesti Riigi Ringhäälingu stuudios eesti, liivi ja isuri parimaid rahvalaulikuid ning pillimängijaid. 1978–1979. a. kopeeriti plaatide materjal **Heino Pedusaare** juhendamisel Eesti Raadio stuudios magnetlintidele.

Heliarhiivi suurim on analoog-magnetofonilintide kogu. See koosneb suures osas ketaslintidest, mille esimesed salvestused on tehtud 1953. aastal, ja vähemal määral 1970. aastast kasutusele võetud kompaktkassettidest.

Digitaalsalvestiste kogu jaguneb digitaalmagnetofoniga salvestatud materjaliks, arhiveeritud DAT-kassettidele; MiniDisc-salvestiga ning otse arvutiga salvestatud materjaliks, mis on arhiveeritud CD-ROM-idele.

ERA kogusid on algusest peale liigendatud võimalikult üksikasjalikult. Salvestused vaharullidel, plaatidel, magnetlintidel jm. on jagatud ühikuteks, mille tähistus sisaldab viidet kogule, helikandja individuaalset numbrit (šellakplaadid jagunevad veel A- ja B-poleks) ja ühikule vastava pala

järjekorra tähist helikandjal (vanemal ajal tähestiku täht, hiljem number).

Näiteks mingil vaharullil leiduvat pala tähistatakse: Fon. 176 c), kus: Fon – vaharullide kogu (ühtlasi seeria), 176 – rulli jrk. nr. seerias, c) – pala jrk. nr. rullil. Kui pala on šellakplaadil: Pl. 101 B2, kus: Pl. – šellakplaatide kogu (ühtlasi seeria), 101 – plaadi jrk. nr. seerias, B – plaadi pool, 2 – pala jrk. nr. plaadi poolel.

Pala on analoog-magnetofonilindil tähistatakse: Mgn.II 1372 a) või Mgn.II 2785 4), kus: Mgn-kettale keritud magnetlintide seeria, II – monofooniline salvestus (mingitel ajaloolistel ebaloogilistel põhjustel kujunenud tähis), 1372 ja 2785 – lindi jrk. nr. seerias, a) ja 4) – pala jrk. nr. lindil.

Sisuliselt on eraldi arhiiviühikuks iga laul, pala, pillilugu, muistend jms. või ka ebamäärasem materjal, mille kohta märgitakse vestlus, andmed jne. Kõikide helikandjate kohta on koostatud detailised nimekirjad, kus ühiku tähisele lisatakse jutu või laulu algussõnad ja lühike sisukirjeldus, pilliloo nimi ja pilli nimetus instrumentaalpalade puhul ning andmed esitaja kohta. Nimestike põhjal on koostatud kartoteegid, mis tänu sellisele detailsusele võimaldavad arhiivis leiduvat otsida väga paljude parameetrite järgi.

Uut materjali kogutakse aasta ringi, kuidas kellelgi võimalik ja vajalik, kuid igal aastal toimub ühes kihelkonnas ka ERA suurem kogumisekspeeditioon. Helisal-

vestuseks välitöödel on ERA folkloristide käsutuses kaks 1991. a. ostetud portatiivset kassettmagnetofoni, üks Sorosi Fondi abiga ostetud professionaalne portatiivne SONY DAT-magnetofon ja 1995. a. alates ka viis SONY WALKMAN-tüüpi portatiivset MiniDisc-salvestit.

MD-salvestuse helipilt on AT-RAC-kompressiooni tõttu ilmselt detailivaesem kui DAT-salvestus, kuid laiatarbe MD-salvesti odav hind, väikesed mõõtmed ja selle juures sama klassi DAT-magnetofonist suurem töökindlus, on argumendid esimese kasuks. Samasugust hulka korralikke DAT-magnetofone pidada käib rahaliselt üle jõu. Olemasolevat DAT-magnetofoni kasutatakse intensiivselt. Tänapäeval koguvad rahvapärismust paljud ja kogutakse palju ning suhteliselt kättesaadav MD-tehnoloogia on võimaldanud vältida tohutu hulga diktofonikassetide laekumist arhiivi. Kogu praegu kogutav digitaalne materjal korraldatakse kohe ühikuteks ja arhiveeritakse Microsofti WAV-failidena CD-ROM-dele. DAT-kassetid säilitatakse paralleelselt, MD-d on seni läinud korduvkasutusse, kuid nüüd, mil nende hind on samas suurusjärgus kroomkassetidega, plaanime paralleelselt säilitada ka neid. Tuleviku salvestusseadmeks pean korraliku heliliidesega sülearvutit, mis salvestab ka 24-bitiseid, 96kHz kvantiseerimissagedusega lineaarses PCM (pulss-kood moduleeritud)-formaadis helifaile.

ERA kogusid on asutamisest peale hoitud Kirjandusmuuseumi selleks kohandatud keldriruumides, kus temperatuur on peaaegu stabiilne, kuid probleemiks on liiga suur niiskus. 1995. a. valminud uue maja spetsiaalsetes hoiukeldrites on olukord parem.

Muuseumis oli kuni 1995. aastani tööl peavarahoidja, kes mõötis iga päev kõikide hoidlate õhutemperatuuri ja -niiskust ning kasutas soolakausse, ventilaatoreid ja radiaatoreid nende reguleerimiseks. Hiljem on sellega tegelnud muuseumi restauraator ja arhiivide töötajad ise. 1999. aastast on muuseumil viis mobiilset täisautomaatset niiskusekogujat, mida viiakse vajaduse järgi hoidlast

hoidlasse. Kokkuvõttes on ERA kogusid suudetud hoida rahuldavates tingimustes.

Salvestuste tehnilist olukorda hindan normaalseks. Ainsa suurema probleemina võiks mainida üksikutele vaharullidele tekkinud hallitust. Need rullid on ülejäänutest eraldatud, kuid seni ei ole lahendust, kuidas hallitust ilma rulli pinda kahjustamata eemaldada. Sellakplaatide puhul ei ole selliseid probleeme ilmnenu.

Magnetlintide vanima osa olen konserveerimise käigus sekund-sekundilt läbi mänginud ning ühelgi lindil pole magnetkiht aja jooksul suurel hulgal maha pudenud, ka pole lint nii rabadaks muutunud, et ettevaatlikul kasutamisel katkeks.

Tänu 1950-ndatel aastatel sisse viidud töökoopiaste süsteemile on originaallinte vähe ekspluateeritud. Lindikaja efekti esineb ebaühtlaselt: mõnel vanemal lindil on see talutav, mõnel aga häirival tugev.

Kasutatud magnetlindist rohkemgi mõjutas salvestiste kvaliteeti siis ja olukorda praegu lindistamise protsess: milline signaalmüra suhe saavutati mikrofoniga paigutuse ja salvestusnivoo reguleerimisega ning milline mikrofon ja magnetofon olid kasutada. Näiteks koos Eesti Raadioga 1953. a. tehtud salvestuste kvaliteeti hindaksin heaks isegi tänapäeva kriteeriumide järgi. Eesti Raadio salvestusbussil olid kasutada oma aja kohta head mikrofonid ja statsionaarsed stuudiomagnetofonid.

Probleeme magnetlintidega on aja jooksul tahtmatult ise tekitatud. Portatiivsed magnetofonid töötasid väikeste lindirullidega ning arhiveerimisel liimiti need kokku tuhandemeteristele lindipoolidele. Ilmselt ei olnud tööstuslikku liimi saada, aga ise segatud liimiga jätkatud kohad katkevad taasesisitusele väga kergesti.

Teine probleem on tavalise kleep-lindiga jätkatud linnid: liim on aastatega vedelaks muutunud ja jätkukohtade ümbruse kleepuvaks muutnud. Õnneks pole liim magnetilist töökihti lagundanud, vaid ainult kleepuva katte moodustanud. Sellise lindi magnetofonil mängitavaks muutmine võib võtta

lühematest juppidest lindi puhul päeva või kaks, sest iga jätk tuleb lahti võtta, võimalust mööda puhastada, spetsiaallindiga uuesti jätkata ning vanade liimijälgede õhutamiseks mitu korda edasi-tagasi läbi kerida.

ERA heliarhiivi lintmagnetofonide periood langeb kokku nõukogude defitsiidimajanduse perioodiga, mil tehnika hankimine sõltus rohkem õnnest kui rahast. Vahetult pärast sõda on saanud Saksamaa idapoolle jäänud "AGFA" tehaste (hiljem vist idasaksa "ORWO") linte, mille kvaliteet oli hea ja stabiilne, kui töökihi suur karedus välja arvata. Hilisema aja Nõukogude lindi kvaliteet oli partiiti väga erinev: võis olla väga head linti, kuid olen kuulnud juhtumitest, kus uuel lindil tuli kohe magnetkiht maha. Varasemal ajal kasutatud tehnikat pole kahjuks säilitatud ja enamasti pole salvestiste juurde märgitud, millise mikrofoniga ja makiga need tehti. Seetõttu võib nende parameetrite kohta teha oletusi vaid tehnika arengu põhjal.

1992. a. osteti Ingrid Rütli initsiatiivil Sorosi Fondi abiga tehnika heliarhiivi konserveerimiseks DAT-kassetidele ning ma asusin EKI folkloristikaosakonna insenerina seda tööd tegema. 1996. a. osteti Eesti Teadusfondi abiga arhiivile professionaalsete helikaartidega arvuti, CD-kirjutaja ja helifaile salvestamise ja redigeerimise programm SAWPlus, millega alustasin arhiivi konserveerimist CD-ROM-idele. Plaatidel on heliarhiivi ühikud 16-bitiste, 48kHz-te lineaarses PCM-formaadis helifaile (Microsofti WAV-failid), mille nimeks on ühiku tähistus. Arhiiviühikule vastava Microsofti WAV-faili nimi kujuneb sarnaselt originaalkandjate tähistusega, näiteks FN-0176-c, PL-1010-B2, M2-1372-a) või CD-0254-23.

Nii on kõikide seeriaste ühikutele vastavad failinimed ühtlustatud, hõivates faili järjestust määravas osas võrdset täheruumi. Praegu arhiveeritakse selle arvutiga uut digitaalset materjali.

Konserveerimistööks on Eesti Kultuurkapitali abiga ostetud uus ja võimsam arvuti. Helitöötlus-

EESTI TEATRI- JA MUUSIKAMUUSEUMI MUUSIKAOSAKOND

TIIU TOSSO

teadur

programm on selles arvutis SAWPro. 2000. a. suvest jätkan tööd juba firma MIDIMAN helikaardi Delta66-ga, mis võimaldab materjali arhiveerida 24-bitiste, 96kHz-te lineaarses PCM-formaadis helifailidena. CD-ROM-tehnoloogia valisime säilitamiseks seetõttu, et see on arhiivile rahaliselt jõukohane.

Konserveerimisel pean esmaseks eesmärgiks teha heliarhiivi materjalidest maksimaalselt originaalilähedane ja võimalikult suure resolutsiooniga digitaalne koopia, meie praegused võimalused on 24 bitti ja 96 kHz.

Et igasugune restaureerimine on minu arvates väga subjektiivne, võimaldab selline töötlemata ning kadudeta kopeeritav algmaterjal igaühel salvestisi oma arusaamade järgi restaureerida. Kuna vaharullid ja šellakplaadid on kord linitidele võetud ja materjal kasutatav, ei ole ma neid mehhaanilisel teel uuesti ümber võtnud. Pean olemasolevat ümbervõtet piisavalt heaks, et praegu see digiteerida ning teha ümbervõtte tulevikus lasertehnoloogial töötava seadmega.

Helisalvestiste arhiveerimine arvutifailidena muudab nende kasutamise tehniliselt lihtsaks. Kõikidest maksimaalse resolutsiooniga WAV-failidest tehakse koopia mp3-faili kujul, mis asuvad folkloristide serveri kõvakettal.

Me kasutame niiöelda CD-lähedase kvaliteediga mp3-faile: 44.1kHz, 128kbps andmevooga stereo- ja 44.1kHz, 64kbps andmevooga monofoonilise salvestise jaoks, mis vajavad ühe minuti salvestamiseks vastavalt umbes 1MB või 0.5MB andmeruumi.

Nii mahub 1953–1965 aastail kogutud materjal ära ühele 4.5GB-le kõvakettale. Kõik folkloristide arvutid on võrku ühendatud ning varustatud helikaardi ja kuulartega, võimaldades serverisse paigutatud mp3-faile kuulata. Nii on helisalvestised teksti- ja pildimaterjaliga võrdväärne andmeüksus arvutiandmebaasi loomisel.

Kuidas kõik algas

19. sajandi II pool oli eestlastele jõulisimaks väimse, majandusliku ja poliitilise jaluletõusmise perioodiks. Saaremaalt pärit muusikamees **Peeter Süda** oli selle tormilise perioodi üks omanäolisemaid osalisi. Ta oli lõpetanud 1912. a. Peterburi konservatooriumi ja töötas Tallinnas muusikapedagoogina, oli Kõrgema Muusikakooli orel- ja kompositsiooniõppejõud. Üliõpilaspõlves oli Süda agaralt kogunud rahvaviise. Tagasihoidlikust sissetulekust hoolimata oli noor muusik aastate jooksul suutnud endale soetada väärtusliku muusika-alase raamatu- ja noodikogu.

Helilooja surm 3. augustil 1920 katkestas perspektiivika muusiku loometee.

Et kogu Peeter Süda hinnalist pärandit hoida ja tulevastele põlvetele säilitada, moodustasid helilooja sõbrad **Mart Saar**, **Cyrellus Kreek**, **August Pulst** jt. tema mälestuse jäädvustamise ühingu, millest sai alguse Teatri- ja Muusikamuuseum. Peeter Süda Mälestuse Jäädvustamise Ühing registreeriti 1924. aastal. Sellest moodustati 1931. aastal Muusikamuuseumi Ühing, mille ülesandeks sai eesti muusika ja muusikute kohta käiva materjali kogumine ning säilitamine.

Muusikaosakond: osakonnajuhataja Alo Põldmäe (istub), taga seisavad Tiiu Tosso, Rudolf Tobias (vahakuju), Ene Kuljus ja Erich Loit.

1941. aastal liideti juba olemasoleva muuseumiga rajatav teatri-muuseum. 1991. aastast kannab asutus Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumi nime.

Mida sisaldab TMM?

Muuseumi kogud on ulatuslikud ja oma ilmelt mitmekesised. Siin leidub rahvapälist, rahvaviiside üleskirjutusi, eesti muusika-, kultuuri- ja kunstitegelastele kuulunud muusikariistu, heliplaate, heliloomingu käsikirju, näitlejate ja muusikategelaste memoriaalsemeid, kirjavahetust, fotosid, muusikaasutuste ja teatrite arhiive, dokumente, dekoratsiooni- ja kostüümikavandeid, kunstiteoseid muusika- ja teatritegelastest. Muuseumil on muusika- ja teatriosakond, raamatukogu, kunstikogu, fototeek ja filiaal – lavastaja ja näitleja Andres Särevi kortermuuseum.

TMM-i visiitkaardiks on ajalooliste muusikainstrumentide püsiekspositsioon.

TMM kogub eesti muusikute ja teatritegelaste kohta käivat materjali, töötab läbi, arhiveerib ja publitseerib seda. Korraldatakse näitusi ja üritusi (konverentsid, mälestusõhtud).

Mida teeb muusikaosakond?

Museaalide arvu poolest suurim on muusikaosakond, kus on arvel üle 500 isikukogu väljapaistvate eesti interpretide, heliloojate, muusikateadlaste jt. muusikaga seotud isikute materjalidega. Siin on üle 300 kogu eesti laulukooride, orkestrite, ühingute ja seltside tegevusest, üld- ja piirkondlikest laulupidudest ning festivalidest.

Eesti muusikaelu tutvustavad fotod, ajaleheartiklid, dokumendid, seltside, kooride, orkestrite, Lauljate Liidu ja Heliloojate Liidu protokolliraamatud. Käsikirjade hoidlas on riivilitel umbes 16 000 eesti heliloojate teose originaalkäsikirja.

Säilitatakse suurem osa eesti algupärasest sümfoonilisest ja ooperimuusikast. Väärtuslikud on Cyrillus Kreegi üleskirjutatud rahvaviisid ja nende töötused, Eduard Tubina ja Arvo Pärdi käsikirjad ja dokumentaalne materjal, Juhan Aaviku ulatuslik pärand ja paljude väliseesti autorite helitööd.

Olulise osa muusikaosakonna varadest moodustavad ajaloolised muusikainstrumentid ja muusikuile kuulunud esemed. Foto muuseumi arhiivist.

Olulise osa muusikaosakonna varadest moodustavad ajaloolised muusikainstrumentid ja muusikuile kuulunud esemed. Nime-tamismäärne on ka eesti interpretide helisalvestiste kogu.

Sümfoonilise muusika suurkuju ja teeneka pedagoogi Heino Elleri testamendi järgi on muuseum helilooja autoriõiguse kandja ja ühtlasi annab välja Elleri-nimelist aasta-preemiat. 2001. aasta laureaadiks osutus noor helilooja **Tõnu Kõrvits**, aasta varem sai preemia **Helena Tulve**.

Hinnaline ja mahukas on ka muusikateadlaste, eesti ja lääne-euroopa muusika uurija **Karl Leichter**i isikukogu.

Muusikaosakonna isikkoosseis on neljaliikmeline: osakonnajuhataja, helilooja **Alo Põldmäe**, teadurid **Erich Loit**, **Ene Kuljus** ja **Tiiu Tosso**. Tegeldakse arhiivmaterjali teadusliku inventeerimisega (osaliselt arvutiprogramme kasutades, mille osakaal on kiiresti kasvamas), näituste koostamisega (viimati valmis Karl August Hermannii suur juubelinäitus), ürituste korraldamisega (sügisel toimusid väliseestlastest muusikategelase ja helilooja Harri Kiisa mälestusõhtu ja K. A. Hermannile pühendatud konverents) ja muidugi kogude täiendamise ja tutvustamisega avalikkusele.

Eesti Teatri- ja Muusikamuuseum on sisuliselt eesti teatri ja muusika materjale koguv muuseum-arhiiv, mida võib võrrelda Eesti Kirjandusmuuseumi Kul-

tuuriloolise Arhiiviga. Arhiivi süsteemgi on suure osas kattuv. TMM-i areng ongi toimunud teatri- ja muusikaloolise arhiivi väljaarendamise suunas, mille väljundiks muuseumikülastajate jaoks on muusikainstrumentide väljapanek. See on justkui muuseumi visiitkaardiks, kuigi selle täielikku väljakujundamist segab ruumipuudus.

TMM näeb prague väljapaneku loomuliku osana ka muusika- ja teatriloolise püsiekspositsiooni, kuna materjal on selleks olemas.

Paljud küsivad, kus asub üldlaulupidude näitus. Kuigi olemasolevate laulupidude üle väga uhked ja loeme neid oma identiteedi ja eestluse väljenduseks, pole pole sellisele olulisele püsiekspositsioonile seni ruumi leitud.

TMM-i viimaste aastate märkimisväärseks edasiminekuks materjalide hoiutingimuste parandamisel on liugriiulite kasutuselevõtt, mis suurendas hoidlate mahutavust neli korda.

Arenguteel on ka väliskontaktid, eriti Põhjamaade muuseumidega. Tähtsamatest saavutustest võiks veel esile tuua Arvo Pärdi loomingu-seminari korraldamist ja Miliza Korjuse keskuse väljakujundamise alustamist koostöös tema lastega. Huvitav ettevõtmine oli ka konverents baltisaksa teemadel 1998. aastal.

Eesti Teatri- ja Muusikamuuseum ning tema muusikaosakond vaatavad oma väiksusest hoolimata lootusrikkalt tulevikku.

EESTI MUUSIKAAKADEEMIA FONOTEEGIST: muusikast ja lisaväärtusest

KAIE VIIGIPUU

Eesti Muusikaakadeemia raamatukogu

Muusikal on tuhandeid avaldumis- ja mitmeid käsitlemisviise. Näiteks poeet Juan Jimenez on ühes luuletuses võrrelnud muusikat naisega.* Eks siitki võib teha järeldusi.

Muusikaraamatukogundus, kuigi keeleliselt on mõiste muutunud tinglikuks, on üks muusika käsitlemisviisidest, mis omakorda jaguneb mitmeks alaharuks. Käesolev artikkel vaatlubki ühte nendest – fonoteeki, täpsemalt Eesti Muusikaakadeemia fonoteeki.

Fonoteek klassikalises mõttes on helisalvestiste süstematiseeritud kogu, raamatukogunduslikus kontekstis aga oluline osa muusikaraamatukogust. Kuulumine muusikaõppeasutuse koosseisu lisab siia veel oma spetsiifika. Lisaks helisalvestiste kogumisele on tulnud toetada helitehniliselt õppetööd, transleerida muusikat eri ruumidesse, pakkuda kuulamis- ja salvestamisvõimalusi. Seetõttu ongi paljudes muusikaõppeasutustes sellist üksust nimetatud kõige sagedamini helikabinetiks.

Tallinna Riiklikus Konservatooriumis (TRK), nüüd Eesti Muusikaakadeemia (EMA), on aegade jooksul olnud tarvitusel mitmeid nimetusi: helikabinet, foneetika- ja helisalvestuskabinet, fonoteegi- ja helisalvestuse laboratoorium, fonoteek.

Isik, keda võib pidada TRK fonoteegi alusepanijaks, on kahtlemata **Herbert Tampere**, kes seoses muusikateaduse kabinetiloomisega oli teinud eeltööd ka helisalves-

tiste ja aparatuuri muretsemiseks kabineti juurde.

Esimene teave helisalvestiste kohta TRK-s pärineb 1945. aasta tegevuse aruandest, kus märgitakse, et osteti heliplaate, eraldi sulgudes "Padaemand". Kas Pjotr Tšaikovski ooperi ülesvõtet võib pidada TRK fonoteegi esimeseks heliplaadiks või osteti neid plaate korraga rohkem, ei ole siiski teada.

1947. aastaks oli muretsetud helisalvestusaparaat ning 1948. aastast on teada, et kabineti laborant ehitas magnetofoni ümber nii, et õppetöös saaks kasutada Raadiokomitee linte.

Muide, enamik ostetud aparatuurist ei töötanud korralikult või siis üldse mitte. Heliaparatuuri kehv seisukord oli teravaks küsi-

museks veel aastakümneid nii kateedrite kui ka TRK nõukogu koosolekute päevakordades. Tuli kirjutada kirju nii Kunstide Valitsusele, Ministrite Nõukogule, EKP Keskkomiteele jne., et saada juurde kas või üksainus magnetofon. Samas otsiti vahendeid Eesti Raadio fonoteegi ümberkopeerimiseks. (Olgu öeldud, et koostöös Eesti Raadioga jätkub vajalike salvestiste komplekteerimine ka täna.) Samuti püüti materjali hankida Moskva ja Leningradi konservatooriumide fonoteekidest.

Õppejõud Ofelia Tuisk kirjutab 2. okt. 1953. aastal "Sirbi ja Vasara" artiklis: "Konservatooriumi noodija raamatukogu on vägagi puudulik. Korrast ära on helikabinet – magnetofoni tuleb ajuti pliiaitsiga

Kaie Viigipuu EMAR-i foonikas 2001. aastal.

* "Vikerkaar" 5-6, 2001, lk. 1.

ringi ajada! Ja elava muusika asemel kõlab muusikaline karikaatuur.”

1954. aastal tuleb prof. Bruno Lukk välja nõudmisega salvestada õppetöö käigus üliõpilasiinterpreete, mis teeniks kaht eesmärki: pärast saab oma mängu analüüsida ning paremate salvestustega täiendada fonoteeki. Üliõpilaste ülesvõtmine jääb helikabineti töötajate ülesandeks.

Esmakordselt mainitakse fonoteeki (helikabinetti) iseseisva allüksusena 1955. aastal, kuna seni on ta paiknenud muusikateaduse kabinetis juures.

1957. aastal arutati ühel TRK nõukogu koosolekul uue maja ehitamist. Prof. Artur Vahter võtab sõna helikabineti teemal: “Helikabinetil peaks olema helikindlad seinad, aknad, ukseid + eriline ruum heliülesvõtete tegemiseks, kõrval klass 20–30 õpilasele kuulamiseks. Samuti tulekindel lintide hoidla eriliste põrandatega.”

Omas ajas kõlab see kahtlemata edumeelselt. Ette rutates olgu öeldud, et EMA uus hoone sai lõpuks valmis 1999. aastal ning kuidas kõik tegelikult läks, sellest edaspidi.

1960-ndatel räägitakse ikka ühest ja samast – helikabinetil puuduvad ruumid kuulamiseks ja salvestiste hoidmiseks, foonika lindistamiseks, heliaparatuur on amortiseerunud, töötajate arv ja töömaht pole vastavuses. Muide, tol ajal oli helikabinet avatud vastavalt tunniplaanile hommikul kella kaheksast õhtul kella üheteistkümneni.

Siiski saab 1960-ndatel rääkida fonoteegi kogu sisulisest täius-tumisest. Kui sinnani sisaldas kogu põhiliselt vene, nõukogude rahvaste, eesti ja veidi Viini klassikalise koolkonna esindajate muusikat, siis nüüd tulevad mängu juba kaasaegsed tegijad, nagu Pendercki, Stockhausen jt.

Konservatooriumi kolimisega 1969. aastal Vabaduse puisteele (enne asuti Kaarli pst. 3), paranesid ka helikabineti ruumitingimused. Senise 40 m² asemel oli kasutada 118 m² pinda. Üks ruum oli teeninduseks ja heli transleerimiseks auditooriumidesse, teist kasutati hoidlana ning foonikana. Kolmas

Herbert Tampere oli uurija ja õppejõuna pikka aega seotud nii ERA (hiljem KM RO) kui ka TRK-ga. Pildil desifreerib Herbert Tampere fonograafe ERA heliarhiivis 1935. a. Foto: Richard Viidalepp

ruum oli kõrvaklappidega kuulamiseks.

ETV-st mahakantud professionaalse helipuldi ületoomine TRK helikabineti foonikasse tõstis omal ajal tohutult n.-ö. elava esituse ülesvõtmise võimalusi. Läbi suurte raskuste ja mitmekordsete põhjendamiste suudeti lõpuks tõestada ka professionaalse stuudiomagnetofoni vajalikkus helikabineti, mis seejärel Moskva loaga Ungarist kohale toodi. Lõpuks oli võimalus hakata tegema stereo heliülesvõtteid! See STM-magnetofon on praegugi töös, nüüd aga juba arhiivvõtete tegemiseks.

Esimesed Leedu päritolu stereokassetmagnetofonid “Vilma” jõudsid helikabinetti 1970-ndate keskel. Ebatöökindluse tõttu neist rõõmu eriti ei olnud, lisaks tekitas mängija ise pidevalt umbes 50-hertsise fooni.

Lääne päritolu tehnika jõudis Konservatooriumisse 1990. aasta paiku, esialgu komplekt firma “Pioneer” mängijaid. Nagu igal pool mujal, hakkasid sel ajal ka fonoteegis puhuma muutuste tuuled. Esimese nn. uutjana tasuks esile tõsta juhataja **Rauno Remmet**, kes tõi helikabineti töösse uue mõtteviisi.

1993. aastal asus **Tonio Tamra** Remme alustatud suunda edasi arendama ning oma ideid ellu

viima. Ta on olnud ka edaspidi, EMA haldusprorektorina, alati nõu ja jõuga abiks. Artikli autor juhtis fonoteegi tööd aastatel 1996–1999.

1990-ndate keskpaigast alates paranes tehniline baas tohutult. Nii foonika kui auditooriumid varustati põhiliselt SONY aparatuuriga. Uue hoo sai sisse kogude komplekteerimine. Kogude sisu muutus tänapäevasemaks nii heliloojate kui ka heade esituste poolest, mis on muusikainimese helladele kõrvadele veel eriti tähtis.

Videoajastu saabus Muusikaakadeemiasse 1994. aastal, kui fonoteegi üheks töövahendiks sai videokaamera ning tööülesandeks EMA sündmuste jäädvustamine, tänu millele on meie arhiivis hoiul nii mõnedki ajalooks muutunud kaadrid. Algas ka VHS-videokogu loomine.

Sel aastal pandi riitulile esimene kollektsioon DVD-sid.

Novaatorlikult tegutseti ka arvu-tistamises. 1997. aastal avas fonoteek esimesena Muusikaakadeemias oma *ProCite* elektronkataloogi lugejatele otsinguteks ja hakkas soovijatele läbi viima ka sellealast väljaõpet.

EMA fonoteek liideti raamatukoguga ideeliselt 1996. aastal, paiknema jäädigi aga eri hoonetesse eri üksustena. Küll aga võimaldas ühinemine fonoteegi töötajatel

LÄÄNE-VIRUMAA KESKRAAMATUKOGU MUUSIKATUBA

RITA TAMMETALU

raamatukoguhoidja

rohkem osa saada muusikaraamatukogundusalastest ettevõtmistest, osaleda koostööprojektides ja koolitustel. Ühinemine sisuliselt ja ruumilahenduslikult toimus EMA uude majja kolimisel 1999. a., mille tulemusel tekkis ühtne n.-ö. muusikainfo keskus ja paranes oluliselt info kättesaadavus kasutajale, rääkimata olmelistest mugavustest.

Ka täna on EMA raamatukogul sisustatud oma foonika, kus teostatakse õppeotstarbelisi heli- ja videotöid.

Suurema projektina on käima läinud arhiivisalvestiste (põhiliselt suurtel helilintidel, aga ka LP-plaatidel) ümbersalvestamine digitaalkandjale (CD-R). Mõistagi ei kuulu ümbertöötamisele kogu allesolev materjal, vaid ikka valikuliselt. Eelkõige muusika- ja interpretatsiooniajaloo seisukohalt olulised teosed. Palju on kogus selliseid salvestisi, mida muul helikandjal ei ole ja väga tõenäoliselt ka ei tule. Muusikaakadeemias kasutatakse praegu heli ümbertöötlemiseks arvutitarkvara *WaveLab 3.3*.

Inimene, kes käsitleb muusikat raamatukogunduslikus (või mis tahes) mõttes, loob teatud lisaväärtuse – vähemalt nii see peaks olema. Võttes kätte heliplaadi või lindi, ei saa muusikaraamatukoguhoidja käsitleda seda lihtsalt füüsilise esemena. Ta käsitleb seda kui muusikat – aga muusika on kunst. Tema saab aidata seda säilitada ja loodetavasti luua sellega lisaväärtuse. Üks osa sellest on see, mida raamatukogu infokandjat töödeldes talle juurde annab, tehes info võimalikult kättesaadavaks. Kuid igal ajal on alati ka teine – inimlik dimensioon.

Tagore nimetab kunsti isikustunud faktiks. Raamatukogundus pole küll kunst, kuid nõuab igal juhul loomingulist lähenemist – kui soovite, et sünniks lisaväärtus. Muide, loomingulist inimest on kerge ära tunda, nimelt leiab ta mis tahes situatsioonis lahenduse, reeglina hea lahenduse.

Artikli ilmumise ajaks on autor asunud tööle Tallinna Keskraamatukogu muusikaosakonna juhatajana.

Lääne-Virumaa Keskraamatukogu avas oma uue hoone ukseid 1. septembril 1998. aastal.

Sellesse majja oli algul plaanitud ka muusika- ja kunstiosakond. Olude sunnil kujunes aga nii, et unistusi tuli kärpida ja ühte ruumi pidid mahtuma nii muusikatuba kui ka kuue töökohaga avalik internetipunkt. Internetipunktis asus administraatorina ja ühtlasi kogu maja arvutivõrgu hooldajana tööle **Allan Kuusmik**, muusikatoas **Rita Tammetalu**.

Tänu Kultuurkapitali 15 000 krooni suurusele toetusele ostime viis muusikakeskust ja kõrvaklappe. Tehniliselt olime hästi varustatud ja uudseid võimalusi tuldi kaema agaralt. Iga päev oli 20–30-pealine elav järjekord Rakvere ja maakonna lapsi ning noori muusikatoa ukse taga ootamas, millal seesolijatel kõrv väsis. Tragikoomiliseks muutis olukorra see, et sisuliselt tegelesin vaid olemasoleva 20 CD-plaadi laenutamisega printsiibil – peasi, et oleks.

Praeguseks on need veteranplaadid lootusetult amortiseerunud, meile oma viimase heateona päikesevarjutust näidanud ja maha kantud.

Esimese nelja kuuga teenindas muusikatuba üle 8000 külastaja, internetipunkti külastanutest puudub täpne arvuline ülevaade. Aasta lõpuks hakkas olukord normaliseeruma.

Hea kolleeg! Kui sul on plaanis sisse seada muusikatuba oma raamatukogus, siis ole valmis, et

alguses kulub lõviosa sinu päevast sotsiaaltööle. Eriti sel juhul, kui ka teie linnas või asulas puudub noorte vabaajakeskus; kui teie kandis on palju tänavalapsi, kes enne tuppatalemist pesemist vajavad; kui teie majas on saja kilomeetri raadiuses ainus lastele kättesaadav lift lõbusõitudeks; kui teilgi ei ole teist võimalust, kui paigutada privaatsust nõudev muusikatuba lasteosakonnaga ühele korrusele ja siduda see internetipunktiga!

Niisiis – muusikatoast oli saanud ootamatult kuum koht. Eriti rahutu seltskonna jaoks panin laudadele rasvakriidid ja joonistus-paberid, et muusikakuulaja võiks tekkinud visioonid kohe paberile jäädvustada. See tegevus muutus peagi populaarseks ja saime õige mitu näitust muusikatoas valminud töödest.

Mida pakkusime? Muusikatuppa koondasime raamatukogus leiduva muusika-alase kirjanduse, noodid, ajalehed-ajakirjad ja umbes 1200 vinüülplaati.

Kirjandus on muusikatoas avariilulitel. Raamatukogu sisaldab eesti-, inglisi-, saksa-, rootsi-, vene- ja soomekeelset kirjandust. Leidub teatmeteoseid, õpikuid, käsiraamatuid, heliloojate ja interpretide biograafiaid, diskograafiaid jm. Raamatuid ja noote laenutame koju, kohapeal on võimalik kasutada muusikaentsüklopeediaid, lugeda ajakirju (*Q*, *Rolling Stone*, *Soundi* jne.)

Kohe alustasime plaadikogu komplekteerimist ja noodikogu täiustamist. Kasutajate laia ringist tingituna komplekteeritakse

kogu võimalikult mitmekesisena. Komplekteerimise allikaks on ostud kauplustelt, kirjastustelt, vahendusfirmadelt, eraisikutelt, samuti annetused.

Koostöös muusikaõpetajatega seadsime eesmärgi hankida kuulsaate klassikute tuntumaid teoseid, n.-ö. raudvara igast ajastust ja • anrist, eesti ja teiste rahvaste muusikat, teraapilist muusikat. Hoolikalt panin kõrva taha muusikahuviliste inimeste soove ja vajadusi.

Nüüdseks on meie plaadikogus üle 800 CD-plaadi ja ca 300 helikassetti, kuigi kassetide ostmise oleme peaaegu lõpetanud. Kõik CD-plaadid on registreeritud elektronkataloogis ja avatud ka üksikosadena.

Vajalikku muusikapala saab otsida nii pealkirja, helilooja, sõnade autori või esitaja järgi. Kuna muusikatoa lugejate arv on suur ja teenindus hõlmab valdava osa ajast, siis vinüülplaate arvutisse kanda ei ole plaanis. Need on registreeritud tähestik- ja süstemaatilises kataloogis ning teema- ja sõnade autorite kartoteegis. Vinüülplaadikogu paikneb ruumpuudusel varukogus, soovijatele laenutame neid ka koju. Sel aastal ostsime plaadimängija "Aiwa" ja see võimaldab vinüülplaate ka kohapeal kuulata. CD-plaadid asuvad muusikatoas lukustatavas kapis. Lastele oma lemmikute leidmise lihtsustamiseks paljundasime popmuusikaplaatide ümbrised ja nende album on muusikatoa laual.

CD-plaadid ja helikassetid on mõeldud kohapeal kuulamiseks, vajadusel laenutan neid koju pedagogidele, kultuuri- ja teatrirahvale õppeotstarbeks ja kultuuriürituste läbiviimiseks. Raamatukogus leiduvatest auvistest asuvad muinasjutukassetid lasteosakonna lugemissaalis, kus neid saab kuulata.

Algust olen teinud ka laulukogumike avamisega. Arvutisse on sisestatud üle 8000 laulu, mida võib otsida nii pealkirja, helilooja, sõnade autori, esitaja, laulu algusrea või teema järgi. Eesmärgiks on sama töö teha ka noodikoguga.

Igapäevatöös on lugejate kiiremaks teenindamiseks olemasole-

vast andmebaasist suur kasu. Meelehärmu teeb meie raamatukogus kasutusel olev programm *Kirjasto 3000*, mis on ainus muusikatoas kasutatav tarkvara, kuigi helikandjate kataloogimiseks oleks vaja lisa.

2001. aasta 1. augustiks sai Lääne-Virumaa Keskraamatukogu kogu arvutisse sisestatud ja toimus üleminek elektroonilisele laenu tamisele. Kuigi sõna *arvutilaenus* tekitas nooremates külastajates hämmingut – kas tõepoolest saab arvuteid laenuks võtta? – sujus üleminek võrdlemisi ladusalt. Aina aktiivsemalt kasutatakse ka lugejarvuteid, kus siis külastaja võib sirvida meie katalooge, leida infot raamatukogus leiduvate teavikute ja nende paiknemise kohta.

Külastajate infovajadus üha suureneb ja nõuab suurt informeeritust ka raamatukogutöötajalt. Järjest rohkem pean suhtlema teiste raamatukogudega. Kui külastaja ei leia endale vajalikku meie muusikatoast, saab ta alati info, millises Eestimaa muusikakogus nõutav teavik leidub, abistan tellimisel RVL-i kaudu. Harvad ei ole ka juhtumid, kus külastaja tunneb huvi interneti võimaluste kohta ja teeb sealt vajalikud ostud (nt. amazon.com-ist). Päringutele olen vastuseid leidnud oma kogu ja andmebaaside piires, kuid sageli tuleb kasutada ELNET Konsortiumis osalevate raamatukogude ja teiste infoasutuste abi.

Muusikatoast ongi saamas keskne muusikainfokeskus, mis pakub enesetäiendamisevõimalusi laiale lugejaskonnale. Vähemalt kord kuus vahetan muusikatoas uudiskirjanduse, nootide ja heliplaatide väljapanekuid, vahendan infot kohalike ja kaugemate muusikasündmuste kohta.

Samas leidsin, et muusikatuba oma polüfunktsionaalsuses peaks pakkuma ka elavat muusikat. Ideaalse kontserdipaigana näis meie kauni sisekujunduse ja heade akustiliste omadustega 50-kohaline konverentsisaal. 1998. aasta sügisel saime Rakvere linnavalitsuselt kingituseks heas korras klaveri ja koostöös Rakvere muusikakooliga alustasime õpilaskontsertide sarja. Nüüdseks on need igakuised nelja-

päevaõhtused kontserdid traditsiooniks saanud.

Kolme tegevusaasta jooksul on toimunud palju muusikaõhtuid ja kontserte. Esinenud on folkmuusikud Taiga ja Piret Järvamaalt, Helge Sootna, Allan Laur ja Hillar Vimberg Virumaa, Rakvere saksofonikvartett ja rahvamuusikaansambel "Kungla". Toimunud on Heilo Aadla laulude õhtu ja plaadiesitlus, Vambola Veddeli klarinetikontsert, vene romansside õhtu. Klaverikontserdi andis pianist Lauri Väinmaa, perepäeval käisid külas Leelo Tungal ja Raimo Kangro.

Jaanuaris 2000 sai alguse loengutsükkel "Rajaleidjad". Käime koos kaks korda kuus neljapäeviti, muu hulgas hõlmavad teemad ka muusikalist meelt, muusikaterapiat.

Möödunud sügisel alustati raamatukogus – varem Rakvere erapõhikoolis toimunud – loengusarjaga "Muusikaline jututuba", mida viib läbi muusikateadlane Anne Peäske.

Raamatukogu muusikaüritusi reklaamime oma majas ja linna koolides. Reklaami avaldavad "Radio Viru" ja ajaleht "Virumaa Teataja", suuremad kontserdid kajastuvad kohalikus kultuurikalendris. Raamatukogu muusikaneljapäevad on leidnud oma kindla koha Rakvere linna muusika- ja kultuurielus.

Mõnel hallil hommikul, kui mõtlen infoteeninduse mahu kasvule, hindade tõusule, limiteeritud ressurssidele, raamatukoguhoidja palgale, päeva jooksul korduvalt tekkivale vajadusele osadeks jaguneda, pikaks venivale tööpäevale – küsin endalt: miks ma ikka veel siin olen?

Siis meenutan juhtkonda ja kolleege oma raamatukogust, kes alati on toetanud muusikatoa ettevõtmisi. Meenutan kolleege, kellega olen tutvunud Eesti Muusikakogude Ühenduse korraldatud õppepäevadel ja konverentsidel ja saanud nõu, abi, julgustust. Meenutan õhtusel kontserdil viibinute säravaid silmi.

Ja tean vastust. Raamatukoguhoidja teab.

ILSE LEHISTE RAAMATUST

MATI HINT

TPÜ professor

Ilse Lehiste
on "Eesti
mõtteloo"
esimene
naisautor.

Ilse Lehiste. Keel kirjanduses. Koostaja Jaan Ross. Tartu : Ilmamaa, 2000. 304 lk. (Eesti mõttelugu 36).

Ilse Lehiste (sündinud 31. jaanuaril 1922 Tallinnas, koolitanud ennast Lenderi gümnaasiumis ning Tartu, Leipzigi, Hamburgi ja Michigani ülikoolis Ann Arboris) on üks kõige tuntumaid eesti keeleteadlasi, kelle nimi ei puudu ühestki korralikust akustilise foneetika kompendiumist.

Ilse Lehiste kuulub nende ehk kümnekonna keeleteadlase hulka, kes 1950-ndate aastate lõpul selle keeleteaduse haru rajasid ja ühe hooga ka üsna kaugele arendasid. Maailma keeleteadus tunnebki Ilse Lehistet kõige rohkem eksperimentaalfoneetika tegusa klassikuna, keda on paelunud keerulise foneetikaga keeled (serbohorvaadi, eesti, soome, inglise, läti jm.).

Suurema osa oma väga edukast tööelust on ta elanud USA-s Columbuses Ohio ülikooli professorina, kus ta ka kõigi seal tähtsamaks peetud tööde kõrval on aina aega leidnud tähelepanu osutada eesti keelele.

Ilse Lehiste filoloogiline haare on lai. Tema ülikooliharidus hõlmab slaavi ja germaani filoloogiat ning eksperimentaalfoneetikat, aga tema huviväljas on olnud ka keelekontaktid (eesti-saksa suhetest lõuna-slaavi keelte laenusuheteni saksa ja türgi keelega), eesti ja soome rahvalaulu meetrika ja rütm, ta on olnud tegus eesti kirjanduse tutvustaja välis-Eestis ("Mana") ja rahvusvaheliselt (*Books Abroad, World Literature Today* jm.), nooruses ka ise luuletaja ("Noorest peast kirjutatud laulud. Luuletusi aastaist 1938–1948" Maarjamaa, 1989. 79 lk).

Ilse Lehiste 80. sünnipäev on

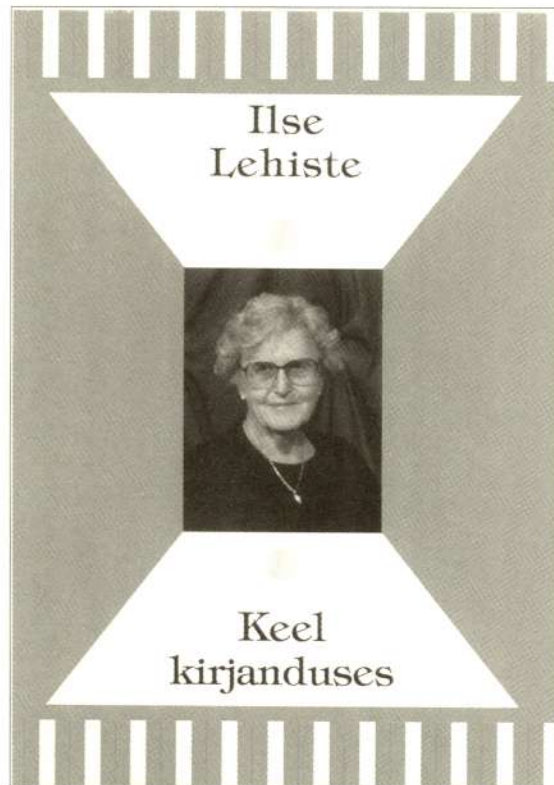
uskumatu kõigile, kes teda isiklikult tunnevad. Ootusele vastab aga see, et tähtpäev tuleb Ilse Lehistele harjumuspärase produktiivsusega: koostöös Jaan Rossiga ilmus temalt 2001. a. lõpul rahvusvaheliselt teaduskirjastajalt Mouton de Gruyterilt raamat *The Temporal Structure of Estonian Runic Songs* ("Eesti regivärsi tempo- ja struktuur").

Ilse Lehiste teaduslik produktioon hõlmab tosinkond monograafiat (mõned neist koostöös oma ala kõige väljapaistvamate asjatundjatega) ja umbes kolmsada artiklit, retsensiooni ja raamatututvustust. Laias laastus hinnatuna ligi neljandik sellest käsitleb eesti keelt, eesti ja soome rahvalaulu ja eesti kirjandust.

Ilse Lehiste on olnud leidlik eksperimentide korraldaja. Ta oli ka üks esimesi, kes hakkas eesti keele veldete ja häälikupikkuste uurimisel kasutama sünteesitud kõnet.

Imetlust väärrib Ilse Lehiste eesti keele kompetentsi säilimine ja pidev kaasajastamine Ohios, kus tal väga harva on olnud võimalik kõnelda eesti keelt. Tema eesti keele häälduses ei ole vähimatki märki võõrmõjudest, hea tahtmise juures võib hoopis kujutleda Aegviidu suguvõsataludest saadud lapsepõlvesuvede keelemõjutusi.

Kui erakordselt tunnustatud ja

armastatud on Ilse Lehiste erialainimeste hulgas, sellest andis tunnistust tema 60. sünnipäevaks ilmunud rahvusvaheline pühendusteos "In Honour of Ilse Lehiste = Ilse Lehiste Pühendusteos" Dordrecht, Holland/Providence, USA, 1987.

Ilse Lehiste kuulub nende teadlaste hulka, kellel pole kahju jagada tunnustust ka teiste uurijate tõsi-kohti kogu ulatuses ei jaga. Tal on vaieldamatu võime leida seisukohtade erinevuse kõrval seda, mis võimaldab minna uurimistöös edasi ilma isiklike konfliktideta. Nõukogude okupatsiooni aastatel oskas Ilse Lehiste luua produktiivsed ning väga isetud ja helled koostöökontaktid kodu-Eesti teadlastega (raamatusaadetised ja moraalne toetus, näiteks ka Eesti teadlaste tööde trükkiaitamine

Ilse Lehiste ja Hando Runnel raamatu esitlusel Tartus. Autori foto

Läänes). See polnud noil aegadel välis-Eestis üldse enesestmõistetav. Kodumaa tunnustas teda Tartu ülikooli audoktori diplomiga niipea, kui see osutus olude vabanemisel võimalikuks (1989; juba varem oli Ilse Lehiste valitud Essexi ja Lundi ülikooli audoktoriks).

Ilse Lehiste on olnud ka üks kuulsaid külalisprofessoreid, kelle ettekandereisid on ulatunud enamiku Euroopa maade ülikoolidesse, olulisematesse teaduskustesse Põhja-Ameerika mandril, isegi Jaapanisse ja Hiinasse. Seda kõike õppe- ja juhendamistöö ning sagedaste administratiivsete ülesannete ning erialaväljaannete toimetuskolleegiumidesse kuulumise kõrval.

“Eesti mõtteloo” sarja 36. köide “Keel kirjanduses” sisaldab põhiliselt eesti luule ja rahvalaulu analüüsi eri vaatepunktidest ja võrrelduna erinevate keeltega, aga ka arutlusi eesti keele vältesüsteemi üle ning pagulus- ja kodu-Eesti kirjanduse analüüsi. Ka siin oli Ilse Lehiste suur sillaehitaja: ta on alati pidanud paguluses ja kodu-Eestis sündinud kirjandust ja keeleteadust kõigi eestlaste ühisvaraks.

Ilse Lehiste panus eesti keele keerulise prosoodia (eriti välde) uurimisel kuulub eesti keeleteaduse klassikasse. Kui ka mitte kõik eesti keele häälikusüsteemi uurijad ei jaga tema tõlgendusi eesti vältesüsteemi olemuse kohta, respek-

teerivad nad Ilse Lehistet usaldusväärse foneetikuna, laia haardega filoloogina ja andunud isamaalasena, kelle kodumaaga seotuse tunne ka kauges Ohios on püsinud imetlusväärsest mõjutamatuna.

“Keel kirjanduses” tõestab, et ka tema teadlasetöö mitte just kõige kesksamad valdkonnad on Eesti elule suure väärtusega.

Kogumikus avaldatud artiklid on koondatud kolme tsükliks, mille peakirjad ise kõnelevad enda eest: “Luule”, “Keel”, “Isamaa”.

Esimeses tsükli “Luule” koeksisteerivad eesti rahvalaulu poeetika ja eesti keele prosoodia. Ühel kesksel kohal on eesti rahvalaulu ja kunstluule trohheilise värvi foneetiline analüüs. Väärrib märkimist, et eesti värsitüüpide analüüsimisel kasutas Ilse Lehiste ka iseseisvumise-eelsel ajal kodu-Eesti poetide luuletusi (Paul-Eerik Rummo, Jüri Üdi, Jaan Kaplinski). Seda ajal, mil mõneski eesti pagulasringkonnas ei peetud okupatsiooni ajal sündinud kirjanike loomingut päris legitiimseks eesti kirjanduseks.

Kogumiku teine tsükkel “Keel” on n.-ö. puhtkeeleteaduslik. Suur osa siin avaldatud artiklitest käsitleb eesti välteprobleemi, mis teaduse paratamatu arenguspiraali tõttu on tänapäeval väga diskuteeritav ja poleemiline teema. On hea, et mitu tema põhimõtteliselt tähtsat inglise keeles ilmunud artiklit on nüüd kättesaadavad ka autoriseeritud tõlkes (Ene-Reet Soovik; ka teiste tsükli artiklite tõlkijad Eva Liina Asu ja Taive Särge said autorilt raamatu esitlemisel 3. aprillil 2001 Tartus ainult tunnustust ja tänu).

Raamatu kolmas tsükkel “Isamaa” on õieti pühendatud kirjandusele või isamaalikele kirjanikele: Jaan Kaplinski, Paul-Eerik Rummo, Betti Alver, Juhan Liiv, Karl Ristikivi, Bernard Kango, Kalju Lepik, Tammsaare, Marie Under... Juba see lühike kirjanikunimede – klassikute, kodu- ja väliseestlaste – loend ütleb, et isamaa on Ilse Lehistel olnud jagamatu. Tema jaoks pole olnud müüri pagulaskirjanduse ja kodu-Eesti kirjanduse vahel.

On lihtsalt isamaa, keel, luule. Ja muidugi teadus, mis keelt ja luulet analüüsib ja tõlgendab.

JURISTIVEERG

Ajakirjalt "Raamatukogu" on küsitud kohakaaslusega töötamise võimalustest edaspidi.

Vastab RR-i personali-
osakonna juhataja
HELI NAERIS.

1. jaanuaril 2002 jõustunud töö- ja puhkeaja seadus (vastu võetud 24. 01. 2001) ei võimalda enam töötamist kohakaasluse alusel, kuna töölepingu seaduse paragrahvid 37, 95 ja 109, mis käsitlevad kohakaaslust, on tunnistatud kehtetuks.

Seega hiljemalt 31. detsembril 2001. a. tuli lõpetada kõik kohakaasluse töölepingud. Kui varem võis põhikohaga üldreeglina töötada kuni 40 tundi nädalas ja kohakaasluse alusel kuni 20 tundi nädalas – seega kokku 60 tundi, siis uus seadus kehtestab, et koos ületunnitööga ei või tööaeg nädalas ületada üldjuhul 48 tundi.

Kohakaasluse kadumine ei tähenda seda, et edaspidi puudub võimalus teise tööandja juures töötada, kuid tingimusel, et tööaeg ei ületa 40 tundi nädalas.

Nii võib töötada töölepinguga kas või nelja tööandja juures, töötaja valib ise, kellele ta teeb vastavasisulise avalduse. Teised tööandjad peavad tulumaksu kinni kogu palgalt.

Samuti valib töötaja tööandja, kellele ta esitab tööraamatu.

RAAMATU- KOGUNDUSE UUDISKIRJANDUS

1/2002

ENE SAHKAI

RAAMATUKOGUNDUSE ÜLDKÜSIMUSED

929. **Libraries** in the knowledge-based society : proceedings of the 3rd Nordic-Baltic Library Meeting, October 25-26, 2001, Tallinn, Estonia. Tallinn, 2001. 255 p. Bibliogr. art. lõpus. RR, TPÜ, TTÜ.

930. **LISU** annual library statistics 2000 : featuring trend analysis of UK public and academic libraries 1989-99 : including public library statistics report no. 14. Loughborough, 2000. IX, 210 p. (Library and Information Commission research report ; 88). Sisaldab bibliogr. RR.

931. **Powell, R. R.** Basic research methods for librarians. 3rd ed. Greenwich ; London, 1999. xii, 281 p. (Contemporary studies in information management, policy, and services). Sisaldab bibliogr., reg. RR.

932. A **wide** range of culture and quality information retrieval in the library : the salient points and proposals in the Finnish Library Policy Programme 2001-2004 : Committee's report. Helsinki, 2001. 11 p. RR.

933. **Billington, J.** Humanizing the information revolution // Library of Congress Information Bulletin. Vol. 60 (2001) no. 10, p. 227, 240. EAR, RR, TÜ.

934. **Burgetová, J.** Libraries in the Czech Republic // Inform. Europe. Vol. 6 (2001) no. 3, p. 12-13. RR.

935. **Europe's** PULMAN Network of Excellence for Libraries, Museums and Archives : EBLIDA is a partner in the PULMAN project // Inform. Europe. Vol. 6 (2001) no. 3, p. 14. RR.

936. **Häkli, E.** Creating new information infrastructures through co-operation // Helsinki University Library Bulletin (2001), p. 5-9. RR.

937. **Laamanen, I.** Verkkotiedon ja verkkotietopalvelujen trendeja // Tietopalvelu. Vsk. 16 (2001) nro 5, s. 36-37. ERÜ, RR.

938. **Lester, R.** The convergence of museums and libraries // Alexandria. Vol. 13 (2001) no. 3, p. 183-191. RR.

939. **Steele, C.** Globalization and challenges in scholarly communication // Alexandria. Vol. 13 (2001) no. 3, p. 177-181. RR.

940. **Tyree, M. ; Hansen, M. J.** Reasons, not excuses : lessons from Elizabeth I CEO on leading, not managing libraries // The Bottom Line : Managing Library Finances. Vol. 14 (2001) no. 4, p. 202-206. TTÜ.

TEATMEKIRJANDUS

941. **Keenan, S. ; Johntson, C.** Concise dictionary of library and information science. 2nd ed. London [etc.], 2000. 265 p. EAR, RR.

942. **Seidel, S.** Bibliotheken : die schönsten Räume, die wertvollsten Sammlungen : Deutschland, Österreich, Schweiz. München, 1995. 191 S. Sisaldab bibliogr., reg. RR.

943. **Справочник** : большие и малые библиотеки России. 2е изд., перераб. и доп. Москва, 2000. 831 с. RR.

RAAMATU JA RAAMATUKOGUNDUSE AJALUGU

944. **Reimo, T.** Raamatukultuur Tallinnas 18. sajandi teisel poolel. Tallinn, 2001. 393 lk. Kokkuvõte saksa keeles. Sisaldab bibliogr., reg. EAR, RR, TPU.

945. Das **deutsche** Buch : die Sammlung deutscher Drucke 1450-1912 : Bilanz der Förderung durch die Volkswagen-Stiftung. Wiesbaden, 1995. 164. [3] S. RR.

946. **Knygotyra** 2000, 36 tomas : mokslo darbai = Book science 2000, vol. 36 : research papers. Vilnius, 2000. 361 p. Bibliogr. art. lõpus. Osa teksti saksa, vene k. Kokkuvõtted leedu, saksa, ingl. k. EAR, RR.

947. **Tempus** edax rerum : le bicentenaire de la Bibliothèque nationale de Luxembourg (1798-1998). Luxembourg, 2001. 221 p. Tekst prantsuse ja saksa k. Sisaldab bibliogr., reg. RR.

948. **Underbart**, underbart : intellektuella strävanden under fem sekel : några glimtar ur Kungliga bibliotekets samlingar. Stockholm, 1997. 280 p. [(Acta Bibliothecae regiae Stockholmiensis ; 57)]. Sisaldab bibliogr. RR.

RAAMATUKOGU TÜÜBID

949. **Kooliraamatukoguhoidja** käsiraamat : kooliraamatukoguteemaliste artiklite kogumik. Tallinn, 2001. 83 lk. Sisaldab bibliogr. RR, TTÜ.

950. **Annual** report of the Librarian of Congress : for the fiscal year ending September 30, 2000. Washington, 2001. 313 p. Sisaldab reg. RR.

951. **Conaway, J.** America's library : the story of the Library of Congress 1800-2000. New Haven ; London, 2000. 226 p. Sisaldab bibliogr., reg. RR.

952. **Europe's** national libraries : 15 years of joint programmes / [Conference of European National Librarians]. The Hague, 2001. 99 p. RR.

953. **Schweizerische Landesbibliothek.** 87. Jahresbericht 2000 : 2000 das Jahr von Avanti. Bern, 2001. 108 S. RR.

954. **Anghelescu, H. G. B.** The National Library of Romania's precursors : early beginnings through the Communist period // Alexandria. Vol. 13 (2001) no. 3, p. 165-176. RR.

955. **Anttiroiko, A.-V. ; Savolainen, R.** Globaali murros ja yleisen kirjaston roolin muutos // Informaatiotutkimus. Vsk. 20 (2001) nro 3, s. 51-59. RR, TTÜ.

956. **Kuhrner, E. ; Viragos, M.** Medical libraries at the turn of the millennium in Hungary // Newsletter to European Health Librarians (2001) no. 57, p. 16-17. RR.

957. **Smith, I. A. ; Vilks, A.** Latvijas Nacionāla Bibliotēka : the National Library of Latvia // Alexandria. Vol. 13 (2001) no. 3, p. 153-163. RR.

958. **Vitello, G.** National libraries : the concept and the practice, 1700-2000 // Alexandria. Vol. 13 (2001) no. 3, p. 139-151. RR.

RAAMATUKOGUHOIDJA. HARIDUS JA TÄIENDUSKOOLITUS

959. **Иениш, Е. В. ; Володин, Б. Ф.** Ираида Константиновна Кирпичева : профессионал и человек. Санкт-Петербург, 2001. 96 с. Sisaldab reg. RR.

960. **Anttila, J.** Tietotyöläisestä tietokonsultiksi : tietoammattilaisten muuttuva kuva // Tietopalvelu. Vsk. 16 (2001) nro 5, s. 15-16. ERÜ, RR.

961. **Brewer, J. ; Winston, M.** Program evaluation for internship/residency programs in academic and research libraries // *College & Research Libraries*. Vol. 62 (2001) no. 4, p. 307-315. TTÜ.

962. **Cowgill, A. ; Beam, J. ; Wess, L.** Implementing an information commons in a university library // *J. of Academic Librarianship*. Vol. 27 (2001) no. 6, p. 432-439. RR, TTÜ.

963. **Glogoff, S.** Information technology in the virtual library : leadership in times of change // *J. of Library Administration*. Vol. 32 (2001) no. 3/4, p. 59-80. RR.

964. **Karpinen, I.** Voyager-kirjastojärjestelmää oppimassa - globaali ja yhteinen kokemus // *Signum*. Vsk. 34 (2001) nro 8, s. 162-163. RR, TTÜ, TÜ.

965. **Kortelainen, T.** Pienten projektien synergia : Oulun yliopiston informaatiotutkimuksen laitoksella // *Tietopalvelu*. Vsk. 16 (2001) nro 5, s. 8-9. ERÜ, RR.

966. **Kuula-Bruun, M.** Kirjasto- ja tietopalvelualan koulutusta ammattikorkeakouluissa // *Tietopalvelu*. Vsk. 16 (2001) nro 5, s. 13-14. ERÜ, RR.

967. **Kyper-Rushing, L.** A formal mentoring program in a university library : components of a successful experiment // *J. of Academic Librarianship*. Vol. 27 (2001) no. 6, p. 440-446. RR, TTÜ.

968. **Li, H.** Leadership : an international perspective // *J. of Library Administration*. Vol. 32 (2001) no. 3/4, p. 169-186. RR.

969. **National** actions on lifelong learning in Europe // *Inform. Europe*. Vol. 6 (2001) no. 3, p. 8-9. RR.

970. **Orr, D. ; Appleton, M. ; Wallin, M.** Information literacy and flexible delivery : creating a conceptual framework and model // *J. of Academic Librarianship*. Vol. 27 (2001) no. 6, p. 457-463. RR, TTÜ.

971. **Riggs, D. E.** The crisis and opportunities in library leadership // *J. of Library Administration*. Vol. 32 (2001) no. 3/4, p. 5-17. RR.

972. **Sachau, M.** Medien, Information, Management : zum Berufsstart Hamburger Information Professionals // *NFD Information - Wissenschaft und Praxis*. Jg. 52 (2001) H. 5, S. 277-282. TTÜ.

973. **Savolainen, R. ; Huotari, M. L.** Informaatiotutkimuksen näkymiä Tampereelta // *Tietopalvelu*. Vsk. 16 (2001) nro 5, s. 5-7. ERÜ, RR.

974. **Schreiber, B. ; Shannon, J.** Developing library leaders for the 21st century // *J. of Library Administration*. Vol. 32 (2001) no. 3/4, p. 35-57. RR.

975. **Sheesley, D. F.** Burnout and the academic teaching librarian : an examination of the problem and suggested solutions // *J. of Academic Librarianship*. Vol. 27 (2001) no. 6, p. 447-451. RR, TTÜ.

976. **Turock, B. J.** Women and leadership // *J. of Library Administration*. Vol. 32 (2001) no. 3/4, p. 111-132. RR.

977. **Williams II, J. F.** Leadership evaluation and assessment // *J. of Library Administration*. Vol. 32 (2001) no. 3/4, p. 145-167. RR.

978. **Wintson, M. D.** Recruitment theory : identification of those who are likely to be successful as leaders // *J. of Library Administration*. Vol. 32 (2001) no. 3/4, p. 19-34. RR.

RAAMATUKOGU TÖÖKORRALDUS

979. **Planning** document access : options and opportunities. London [etc.], 2000. vii, 272 p. Sisaldab reg. RR.

980. **Информационно-библиотечная сфера : международные акты и рекомендации : сборник справочно-нормативных и рекомендательных материалов.** Москва, 2001. 272 с. RR.

981. **Brazer, S. ; Wyman, A.** Display cases for academic libraries : ten tips for display case persons // *College & Research Libraries News*. Vol. 62 (2001) no. 9, p. 904-908. TTÜ.

982. **Fit** für Informationsgesellschaft Entwicklungsplan der bayerischen Fachhochschulbibliotheken 2001-2005 // *Bibliotheksforum Bayern*. Jg. 29 (2001) H. 3, S. 174-239. RR.

983. **Greubel, R.** Leistungsmessung in Fachhochschulbibliotheken // *Bibliotheksforum Bayern*. Jg. 29 (2001) H. 3, S. 240-247. RR.

984. **Hickey, K. D.** Financial resources and what leaders should know // *J. of Library Administration*. Vol. 32 (2001) no. 3/4, p. 81-93. RR.

985. **Johansson, V.** Toimintaprosessien kartoituksella tietoja työn kehittämiseen : Eduskunnan kirjaston prosessikartoituskokemuksia // *Signum*. Vsk. 34 (2001) nro 8, s. 169-171. RR, TTÜ, TÜ.

986. **Knight, K.** The strategic role of resource encouraging partnerships // *LIBER Quarterly*. Vol. 11 (2001) no. 4, p. 444-453. RR.

987. **Lynch, D. ; Smith, K. R.** The changing nature of work in academic libraries // *College & Research Libraries*. Vol. 62 (2001) no. 5, p. 407-420. TTÜ.

988. **Needham, G.** The concept of leadership in technology-related organizations // *J. of Library Administration*. Vol. 32 (2001) no. 3/4, p. 133-144. RR.

989. **Stanley, M. J.** Taking time for the organization : How IUPUI University Library is building teams // *College & Research Libraries News*. Vol. 62 (2001) no. 9, p. 900-902; 908. TTÜ.

990. **Sweetland, J. H.** Outsourcing library technical services - what we think we know, and don't know // *The Bottom Line : Managing Library Finances*. Vol. 14 (2001) no. 3, p. 164-175. TTÜ.

STANDARDIMINE

991. **Bolander, R. C.** Dublin CORE metadata element set approved as ANSI Standard Z39.85-2001 // *OCLC Newsletter* (2001) no. 254, p. 19-20. RR, TÜ.

992. **Gethin, P.** Why the bath profile makes Z39.50 work // *LIBER Quarterly*. Vol. 11 (2001) no. 4, p. 372-381. RR.

993. **Lieder, H.-J.** MALVINE and LEAF projects promote library sharing in Europe // *OCLC Newsletter* (2001) no. 254, p. 9-10. RR, TÜ.

KOMPLEKTEERIMINE

994. **Chapman, L.** *Managing acquisitions in library and information services.* London, 2001. 150 p. Sisaldab bibliogr., reg. RR.

995. **Jarneving, B.** Val och anpassning av bibliometriska metoder för utveckling av tidskriftsbestånd : en rapport finansierad av Högskolan i Borås och NORDINFO. Helsingfors, 2001. 62 p. (NORDINFO-rapport ; 2001 : 1). Sisaldab bibliogr. RR.

996. **Baker, S. K.** SPARC : igniting change in scholarly communication // *LIBER Quarterly*. Vol. 11 (2001) no. 4, p. 354-359. RR.

997. **Clayton, P.** Managing the acquisitions budget : a practical perspective // *The Bottom Line : Managing Library Finances*. Vol. 14 (2001) no. 3, p. 145-151. TTÜ.

998. **Roberts, S. A.** Trends and developments in financial management of collections in academic and research libraries // *The Bottom Line : Managing Library Finances*. Vol. 14 (2001) no. 3, p. 152-163. TTÜ.

KIRJELDAMINE

999. **Byrne, D. J.** MARC manual : understanding and using MARC records. 2nd ed. Englewood, Col, 1998. xxiii, 263 p. Sisaldab bibliogr., reg. RR.

1000. The **scholar** & the database : papers presented on 4 November 1999 at the CERL conference hosted by the Royal Library, Brussels. London, 2001. 91 p. (CERL papars ; 11). Bibliogr. art. lõpus. Art. inglise, prantsuse k. EAR.

1001. **Ede, S.** Cataloguing in the digital age // LIBER Quarterly. Vol. 11 (2001) no. 4, p. 360-371. RR.

1002. **Ede, S.** Harmonisation of MARC and descriptive cataloguing standards // LIBER Quarterly. Vol. 11 (2001) no. 4, p. 345-353. RR.

LIIGITAMINE

1003. **Polityka** miedzynarodowa : mikrotezaurus. Warszawa, 2001. 219 p. Osa teksti inglise, saksa, prantsuse k. RR.

KATALOOGID

1004. **Preece, B.** Union and virtual catalogs in a consor-tial environment // J. of Academic Librarianship. Vol. 27 (2001) no. 6, p. 470-472. RR, TTÜ.

KOGUD

1005. **Lust zu schauen und zu lesen.** Zürich, 1994. 119 S. RR.

1006. **Deegan, M.** Management the life cycle of digital library materials // LIBER Quarterly. Vol. 11 (2001) no. 4, p. 400-409. RR.

1007. **Gustafsson, D.** 20, 000 hours of relocation for the collections of the National Library : a report from the new premises for the collections // Helsinki University Library Bulletin (2001), p. 32-35. RR.

1008. **Honer, E. ; Graham, S.** Should users have a role in determining the future archive? The approach adopted by the Public Record Office, the National Archive, to the selection records for permanent preservation // LIBER Quarterly. Vol. 11 (2001) no. 4, p. 382-399. RR.

1009. **Muir, A.** Legal deposit and preservation of digital publications : a review of research and development activity // J. of Documentation. Vol. 57 (2001) no. 5, p. 652-682. TTÜ.

KOGUDE HOID

1010. **Государственная** политика в области сохранения библиотечных фондов : материалы совещания, 10-14 апреля 2000 г. Санкт-Петербург, 2000. 192 с. RR.

1011. **Bremer-Laamanen, M.** Microfilming for digiti-sation // Helsinki University Library Bulletin (2001), p. 27-29. RR.

1012. **Bremer-Laamanen, M.** Digitizing scholarly journals // Helsinki University Library Bulletin (2001), p. 30-31. RR.

1013. **Bremer-Laamanen, M. ; Kervinen, J.** Tiden-projekti // Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. Vsk. 43 (2001) nro 5-6, s. 20-21. EAR., RR, TÕ.

1014. **Lavoie, B. F.** Metadata for digital preservation // OCLC Newsletter (2001) no. 253, p. 33-36. RR.

1015. **Marshall, V. C.** "A patchwork quilt to a grand design" - a planned approach to preservation for libraries and archives in the United States and Ireland // LIBER Quarterly. Vol. 11 (2001) no. 4, p. 421-443. RR.

1016. **Russell, B. M.** From the ground up : lessons learned from a librarian's experience with digitizing special collections // College & Research Libraries News.

Vol. 62 (2001) no. 6, p. 603-606. TTÜ.

1017. **Schouten, D.** Metamorfoze, the national preservation programme for libraries in the Netherlands : results and perspectives // LIBER Quarterly. Vol. 11 (2001) no. 4, p. 410-420. RR.

1018. **Surface, T.** Helping libraries manage the digital collection life cycle // OCLC Newsletter (2001) no. 253, p. 24-26. RR.

1019. **Wright, L.** Digital projects continue to expand access to collections // OCLC Newsletter (2001) no. 253, p. 41-46. RR.

LUGEJATEENINDUS

1020. **Brown, S. W. ; Vigeland, B.** An innovative first-year instruction program at Hampshire College // College & Research Libraries News. Vol. 62 (2001) no. 7, p. 717-719. TTÜ.

1021. **Courtney, N.** Barbarians at the gates : a half-century of unaffiliated users in academic libraries // J. of Academic Librarianship. Vol. 27 (2001) no. 6, p. 473-480. RR, TTÜ.

1022. **Dekker, R. ; Waajiers, L.** Beyond the photocopy machine : document delivery in a hybrid library environment // Interlending & Document Supply. Vol. 29 (2001) no. 2, p. 69-75. TTÜ.

1023. **Eckwright, G. Z. ; Bolin, M. K.** The hybrid librarian : the affinity of collection management with technical services and the organizational benefits of an individualized assignment // J. of Academic Librarianship. Vol. 27 (2001) no. 6, p. 452-456. RR, TTÜ.

1024. **International** lending and document delivery : principles and guidelines for procedure / IFLA Section of Document Delivery & Interlending, IFLA Core Programme for UAP and Office for International Lending // Interlending & Document Supply. Vol. 29 (2001) no. 3, p. 129-132. TTÜ.

1025. **Lees, J. M.** OCLC/PICA - a new European organisation to build transatlantic library cooperation // LIBER Quarterly. Vol. 11 (2001) no. 4, p. 335-344. RR.

1026. **Perkins, G. H. ; Yuan, H.** A comparison of Web-based and paper-and-pencil library satisfaction survey results // College & Research Libraries. Vol. 62 (2001) no. 4, p. 369-377. TTÜ.

1027. **Plappert, R.** Benutzerbefragung an der Universitätsbibliothek Erlangen-Nürnberg im Rahmen der Arbeit des Zentralreferats Qualitätssicherung // Bibliotheksforum Bayern. Jg. 29 (2001) H. 2, S. 85-104. RR.

1028. **Smalley, T. N.** Information literacy in the information age // College & Research Libraries News. Vol. 62 (2001) no. 7, p. 689-690. TTÜ.

1029. **Smith, G.** Document delivery as an aspect of co-operation : the British Library's Co-operation and Partnership Programme // Interlending & Document Supply. Vol. 29 (2001) no. 3, p. 114-119. TTÜ.

1030. **Ward, D.** The future of information literacy // College & Research Libraries News. Vol. 62 (2001) no. 9, p. 922-925. TTÜ.

BIBLIOGRAAFIA- JA INFOTÖÖ

1031. **Библиотека** и краеведение : библиографический указатель литературы за 1997-1998 гг. Санкт Петербург, 2001. 304 с. RR

1032. **Cottrell ; Eisenberg, M.** Applying an information problem-solving model to academic reference work : finding and implications // College & Research Libraries. Vol. 62 (2001) no. 4, p. 334-347. TTÜ.

1033. **Korolainen, T. ; Rättyä, K.** Tähti syttyi verkossa : [nuorisokirjallisuus Suomessa 1543-1899] // Onnimanni

(2001) nro 4, s. 20-22. RR.

1034. **McGills, L. ; Toms, E.** Usability of the academic library Web site : implications for design // *College & Research Libraries*. Vol. 62 (2001) no. 4, p. 355-366. TTÜ.

1035. **Robbins, K. ; Daniels, K.** Benchmarking reference desk service in academic health science libraries : a preliminary survey // *College & Research Libraries*. Vol. 62 (2001) no. 4, p. 348-353. TTÜ.

1036. **Sahavirta, H. ; Sormunen, E.** Kuvahaun perusongelmat : polku Panofskysta digitalisen kuva-arkistoon // *Informaatiotutkimus*. Vsk. 20 (2001) nro 3, s. 60-70. RR, TTÜ.

INFOTEADUS

1037. **Norton, M. J.** Introductory concepts in information science. Medford, NJ, 2000. 127 p. Sisaldab bibliogr., reg. RR.

1038. **Söderlind, Å.** Att formulera en framtid : en jämförande analys av informations- och IT-politiska dokument från de nordiska länderna, 1994-2000. Helsingfors, 2001. 61 p. (NORDINFO-rapport ; 2001 : 2). Sisaldab bibliogr. RR.

1039. **Bonnevie, E.** Dretske's semantic information theory and metatheories in library and information science // *J. of Documentation*. Vol. 57 (2001) no. 4, p. 519-534. TTÜ.

1040. **Chen, Hui-Min ; Cooper, M.** Using clustering techniques to detect usage patterns in a Web-based information systems // *J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. and Tech.* Vol. 52 (2001) no. 11, p. 888-904. TTÜ.

1041. **Cooper, M. D. ; Chen, Hui-Min.** Predicting the relevance of a library catalog search // *J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. and Tech.* Vol. 52 (2001) no. 10, p. 813-827. TTÜ.

1042. **Day, R. E.** Totality and representation : a history of knowledge management through European documentation // *J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. and Tech.* Vol. 52 (2001) no. 9, p. 725-735. TTÜ.

1043. **Hamdorf, K.** Wer katalogisiert das Web? : dokumentarische Arbeit als Big Business und Freiwilligen-Projekt // *NFD Information - Wissenschaft und Praxis*. Jg. 52 (2001) H. 5, S. 263-270. TTÜ.

1044. **Lehtokangas, R. ; Järvelin, K.** Consistency of textual expression in newspaper articles : an argument for semantically based query expansion // *J. of Documentation*. Vol. 57 (2001) no. 4, p. 535-548. TTÜ.

1045. **Loh, S.** Knowledge discovery in textual documentation : qualitative and quantitative analyses // *J. of Documentation*. Vol. 57 (2001) no. 5, p. 577-590. TTÜ.

1046. **Mai, J.-E.** Semiotics and indexing : an analysis of the subject indexing process // *J. of Documentation*. Vol. 57 (2001) no. 5, p. 591-622. TTÜ.

1047. **Marcella, R.** The need for European Union information amongst women in the United Kingdom : results of a survey // *J. of Documentation*. Vol. 57 (2001) no. 4, p. 492-518. TTÜ.

1048. **Mettrop, W.** Internet search engines - fluctuations in document accessibility // *J. of Documentation*. Vol. 57 (2001) no. 5, p. 623-651. TTÜ.

1049. **Shapira, B. ; Kantor, P. B. ; Melamed, B.** The effect of extrinsic motivation on user behavior in a collaborative information finding system // *J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. and Tech.* Vol. 52 (2001) no. 11, p. 879-887. TTÜ.

1050. **Tang, R. ; Solomon, P.** Use of relevance criteria across stages of document evaluation : on the complementary of experimental and naturalistic studies // *J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. and Technology*. Vol. 52 (2001) no. 8, p. 676-685. TPÜ.

1051. A **unfiled** maximum likelihood approach to document retrieval // *J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. and Tech.* Vol. 52 (2001) no. 10, p. 785-796. TTÜ.

1052. **Zhang, X. ; Chignell, M.** Assessment of the effects of user characteristics on mental models of information retrieval systems // *J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. and Technology*. Vol. 52 (2001) no. 6, p. 250-264. TTÜ.

1053. **Zhang, Y.** Scholarly use of Internet-based electronic resources // *J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. and Technology*. Vol. 52 (2001) no. 8, p. 628-654. TPÜ.

AUTOMATISEERIMINE JA INFOTEHNOLOOGIA

1054. **The evolving virtual library II : practical and philosophical perspectives.** Medford, NJ, 1999. xi, 198 p. Sisaldab bibliogr., reg. RR.

1055. **Barreau, D.** The hidden costs of implementing and maintaining information systems // *The Bottom Line : Managing Library Finances*. Vol. 14 (2001) no. 4, p. 207-212. TTÜ.

1056. **Crilly, K.** Information warfare : new battlefields. Terrorists, propaganda and the Internet // *ASLIB Proceedings*. Vol. 53 (2001) no. 7, p. 250-264. TTÜ.

1057. **Hormia-Poutanen, K.** The national electronic library programme FinELib - the backbone of the information supply in the electronic research environment // *Helsinki University Library Bulletin* (2001), p. 17-22. RR.

1058. **Jauhiainen, A.** Voyager implementation in the Linnea // *Helsinki University Library Bulletin* (2001), p. 10-13. RR.

1059. **Jauhiainen, A.** Linnea2 valmistuu : Voyager-tietokannat avattu // *Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti*. Vsk. 43 (2001) nro 5-6, s. 13-16. EAR, RR, TÛ.

1060. **Swanepoel, M. ; Du Toit, A. ; Van Brakel, P. A.** Management of information technology in academic services // *ASLIB Proceedings*. Vol. 53 (2001) no. 6, p. 224-237. TTÜ.

1061. **Tuori, K.** Webvoyage ja Helka : uuden käyttöliitymän etuja ja ongelmia // *Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti*. Vsk. 43 (2001) nro 5-6, s. 16-17. EAR, RR, TÛ.

1062. **Vänttinen, K.** Ammattikorkeakoulut matkalla Voyager-kirjastojärjestelmään - yhteistyön anti ja hinta // *Signum*. Vsk. 34 (2001) nro 8, s. 164-166. RR, TTÜ, TÛ.

LISANDUSI "RAAMATUKOGU" KALENDRISS:

Eesti Lastekirjanduse Teabekeskuse 2002. aasta suurprojektid ja üritused

Kuni 28.02. – fotokonkurss "Kallis isa" kuni 15-aastastele poistele; **kuni 05.03.** – esseekonkurss "Igapäevaisa" gümnaasiumi lõpuklasside noormeestele
13.03. Koostöös Rootsi saatkonnaga eksklusiivseminar "Igapäevaisa" gümnaasiumi lõpuklasside noormeestele

13.04. VI Nukitsa konkursi laureaate autasustamine Tallinna raekojas

17.-18.10. Eesti Lastekirjanduse Teabekeskuse ja Gdanski Läänemere Kultuurikeskuse sessioon "The World of Estonian Children's Literature" Gdanskis.

20.10. 9. üle-eestiline ettelugemispäev

24. või 31.10. Rahvusvaheline konverents "Kas sunnitud armastus?"

8.12. Eesti lastekirjanduse päev Lastekirjanduse Teabekeskuses

LEEDU RAAMATUKOGUD 2000. AASTAL:

statistilisi andmeid

ANTANAS SENKUS

Leedu Rahvusraamatukogu
metoodikaosakonna peametoodik

Euroopa Standardikomitee (CEN) võttis 1994. a. Euroopa standardina vastu rahvusvahelise standardi ISO 2789:1991 "Informatsioon ja dokumentatsioon. Rahvusvaheline raamatukogustatistika" (*Information and documentation – International library statistics*) (EN ISO 2789:1994).

CEN-i reeglite järgi peavad tema liikmed selle tunnistama rahvusstandardiks. Euroopa struktuuridesse integreerumisel tuleb Leedul taotleda standardimisel metodoloogilist ühtsust. Seetõttu otsustas Leedu Standardiameti tehniline komitee (LST TK 47 Raamatukogundus) avaldada Euroopa standardi Leedu standardina (LST EN ISO 2789:2000 lt).

Nimetatud standardi nõuetele tuginedes on muudetud statistilise aruandluse vormi: selles kasutatakse uusi standarditermineid, kogu on avatud teavikute liikide järgi, raamatukogude tegevuse hindamiseks on eristatud raamatukogu kulud ja muud andmed.

2000. aasta aruanded koostasid Leedu raamatukogud selle standardi nõuete järgi.

2000. aasta statistilise aruande esitas Leedu Rahvusraamatukogu raamatukogunduse keskusele **3785 raamatukogu**. Nende hulgas on 1470 Kultuuriministeeriumi süsteemi raamatukogu: Rahvusraamatukogu, Leedu Pimedate Raamatukogu (on ühtlasi riikliku tähtsusega raamatukogu), 5 maakonnaraamatukogu, 61 omavalitsuste raamatukogu koos 164 linna-, 16 laste- ja 1207 haruraamatukoguga, 14 muuseumide ja kultuuritöötajate täienduskeskuse raamatukogu;

samuti 2225 Haridus- ja Teadusministeeriumi süsteemi raamatukogu: neist 15 kõrgkooli raamatukogu (sh. on Vilniuse Ülikooli Raamatukogul riikliku tähtsusega raamatukogu staatus), 4 kolleegiümide, 39 kõrgemate koolide, 82 kutsekoolide, 1932 üldhariduskoolide (679 kesk-, 458 põhi-, 795 algkoolide), 47 eriinternaatkoolide, 20 lastekodude, 66 lastemuusika- ja -kunstikoolide, 20 muude haridusasutuste (metoodikakabinetide, õppekeskuste jm.) raamatukogu.

Samasuguse aruande esitasid ka riikliku tähtsusega raamatukogud: Leedu Teaduste Akadeemia, Leedu Tehnika- ja Leedu Meditsiiniraamatukogu; 8 põllumajandusraamatukogu (Leedu Põllumajandusraamatukogu ja 7 põllumajandusinstituutide raamatukogu); 25 tehnika- ja 54 meditsiiniraamatukogu.

Finantsilistele vajakajäämistele vaatamata paranesid 2000. aastal raamatukogude kvantitatiivsed üldnäitajad. Kogudes oli 9 275 132 teavikut, registreeritud oli 1 672 454 lugejat, väljastatud 46 497 382 trükist ja teisi teavikuid, külastusi oli 22 591 420. Infovajadusi täitis 6483 raamatukoguhoidjat.

Raamatukoguvõrk

Võrreldes 1999. aastaga vähenes raamatukogude arv 96 võrra. Omavalitsuste, meditsiini-, tehnika-, üldharidus-, kõrgemate ja kutsekoolide tegevuse ümberkorraldamine tõi loomulikult kaasa muudatusi ka nende raamatukogude töös.

Leedu Vabariigi valitsuse 1999. aasta 2. detsembri määrust "Leedu

Vabariigi territooriumi administratiivüksuste reformi teise etapi – uute omavalitsuste asutamise – programmi osalisest muutmisest ja täiendamisest" ellu viies likvideeriti 2000. aastal Marijampole rajooni omavalitsus. Kuid loodi viis uut omavalitsust ja laiendati nelja omavalitsuse territooriumi.

Omavalitsuste raamatukogude üldarv suurenes ühe filiaali võrra, 208 haruraamatukogu liideti üldhariduskoolide raamatukogudega. Põhi-, alg-, kõrgemate ja kutsekoolide raamatukogude arv kahanes 67 võrra. Keskkoolide raamatukogude arv suurenes kolme võrra ja tekkis neli kolleegiümide raamatukogu. Tervishoiuasutuste raamatukogude arv vähenes 2000. aastal 9 ja tehnikaraamatukogude arv 5 võrra.

Kogud

Leedu raamatukogude kogud kasvasid võrreldes 1999. aastaga 102 405 arvestusüksuse võrra ehk 0,1%. Omavalitsuste raamatukogude kogud suurenesid 10 700 arvestusüksuse võrra (0,05%), Leedu Rahvusraamatukogu teavikute arv vähenes 1 882 000 arvestusüksuse võrra (26,7%), sest bibliograafia ja raamatuteaduse keskus täpsustas perioodikaväljaannete (ajalehtede) arvestusüksust. Kogud vähenesid maakondade raamatukogudes (2400 arvestusüksust), haridusasutuste raamatukogudes (959 500 arvestusüksust), samuti meditsiini-, tehnika- jm. raamatukogudes. Suurenesid riikliku tähtsusega raamatukogude – Leedu Teaduste Akadeemia (23 700 arvestusüksust), Vilniuse Ülikooli (41 300 arvestusüksust), Leedu Tehnikaraamatukogu (2 556 400 arvestusüksust) ja Leedu Pimedate Raamatukogu (17 200 arvestusüksust) kogud.

Kogude suurenemise või vähenemise määrasid summad, mis eraldati nende täiendamiseks omavalitsuste, koolide ja teistele raamatukogudele. Likvideeritavad kogud kas kantakse maha, antakse vahetuskogudesse või lihtsalt kaovad. Uute ja mahakantud teavikute suhe on ebaadekvaatne, sest toimus perioodikakogu arvestusüksuste täpsustamine.

Lugejad ja nende teenindamine

2000. aastal oli raamatukogudes registreeritud 1 672 454 lugejat ehk 55 100 (3,3%) rohkem kui 1999. a. Nende arv suurenes omavalitsuste (17 700), maakondade (5200), riikliku tähtsusega (3700), kõrgkoolide (8200), üldhariduskoolide (9200) ja teistes raamatukogudes.

Kasutajate arv kahanes tervishoiuasutuste (2000), kutsekoolide (2700), tehnika- (2600) ja teistes raamatukogudes.

Külastusi oli 22 591 400 ehk 2 070 900 (9,2%) rohkem kui 1999. aastal. Aasta jooksul käis üks lugeja raamatukogudes keskmiselt 13,5 korda (1999. a. 12,7). Omavalitsuste raamatukogudes suurenes külastuste arv 89 700, maakondade raamatukogudes 76 800, kõrgkoolide raamatukogudes 413 900, riikliku tähtsusega raamatukogudes 79 800 ja üldhariduskoolide raamatukogudes 494 400 võrra. Külastuste arv vähenes tervishoiuasutuste, tehnika- jm. raamatukogudes.

Keskmiselt käis üks lugeja omavalitsuste raamatukogudes 11,6 korda (1999. a. 10,7), haridusasutuste raamatukogudes 17,1 (1999. a. 12), riikliku tähtsusega raamatukogudes 14,3 (1999. a. 14), kõrgkoolide raamatukogudes 39,0 (1999. a. 40,4) korda. Külastatavuse näitaja oli kogu maa keskmisest väiksem kooli- (lastekunsti-, -muusikakoolide - 6,1) raamatukogudes, tervishoiuasutuste (4,0), tehnika- (7,5) jm. raamatukogudes.

2000. aastal laenutati 46 497 400 teavikut. Võrreldes 1999. aastaga laenutati neid rohkem 1 938 000 arvestusüksust (4,2 protsenti). Omavalitsuste raamatukogudes laenutati rohkem 777 300 teavikut (9,3 protsenti), maakondade raamatukogudes 340 400 teavikut ehk 8,9 protsenti, kõrgkoolide raamatukogudes 397 500 teavikut (5,5%), riikliku tähtsusega raamatukogudes 165 500 teavikut (4,3%). Teavikute laenutuste arv kahanes Leedu Rahvusraamatukogus 212 800 (15,8%) võrra, tervishoiuasutuste raamatukogudes 20 600 arvestusüksuse (11,1%) võrra jne.

Lugemissaalides oli 35 464 töökohta, neist 1047 arvutiga. Oma-

valitsuste raamatukogudes oli 11 580 töökohta, neist 78 arvutiga, Leedu Rahvusraamatukogus olid vastavad arvud 604 ja 51, kolleegiumide raamatukogudes 361 ja 43, kõrgkoolide raamatukogudes 3920 ja 263, kõrgemate koolide raamatukogudes 1202 ja 72, kutsekoolide raamatukogudes 1746 ja 35, üldhariduskoolide raamatukogudes 13 546 ja 401, Teaduste Akadeemia Raamatukogus 277 ja 8, Leedu Meditsiini raamatukogus 120 ja 19, Põllumajandusraamatukogus 118 ja 22.

Lugejatele tehti paberil ligi 9 miljonit koopiat, neist Leedu Rahvusraamatukogus 5 miljonit, kõrgkoolide raamatukogudes 1,3 miljonit ja üldhariduskoolide raamatukogudes 964 600.

Personal

Ülemöödunud aasta lõpus töötas raamatukogudes 6483 kutselist raamatukoguhoidjat. Vaatamata kokkutõmbamistele töötajate üldarv ei vähenenud, vaid koguni suurenes 36 võrra, sealhulgas ka omavalitsuste ja kooliraamatukogudes.

Töötajate arv kahanes riikliku tähtsusega raamatukogudes (44), Leedu Rahvusraamatukogus (37), kõrgkoolide (27) jm. raamatukogudes. Omavalitsuste raamatukogudes töötas neid 2722 (42% kõigist töötajast), haridusasutuste raamatukogudes 2489 (38,4%), riikliku tähtsusega raamatukogudes 462 (7,1%), Leedu Rahvusraamatukogus 376 (5,8%), maakondade raamatukogudes 445 (6,9%). Kõrgharidusega raamatukoguhoidjaid oli 3194 (49,3%), keskeriharidusega 2519 (38,9%) ja muu (kesk)haridusega 770 (11,8%).

Täiskoormusega töötajaid oli 4917 (75,8%), osalise tööajaga - 1566 (24,2%). Osalise koormusega oli kõige rohkem haridusasutuste raamatukogudes: üldhariduskoolide raamatukogudes 37,9%, lastekodude raamatukogudes 78,9%, lastemuusika- ja -kunstikoolide raamatukogudes 53,3%.

Raamatukogude statistilised aruanded koonduvad Leedu Rahvusraamatukogu raamatukogunduse keskusesse. 2001. aastal koostati väljaanne "Leedu raamatukogude 1991.-2000. a. statistika", kus

avaldati esmakordselt kogu maa raamatukogude kümne aasta tegevuse näitarvud.

Ajakirjast "Tarp knygu" 2001, nr. 6 tõlkinud Mihkel Loodus

Kommentaare eesti lugejale

1. **Kogudest.** Leedu raamatukogude kogude suurenemist 2000. a. ainult 0,1% võrra põhjustasid:

- perioodikaväljaannete ümberarvestus aastakäikudeks. Nii vähenesid Leedu Rahvusraamatukogu kogud pärast ümberarvestust 8,9 miljoni arvestusüksuselt 1999. a. 7 miljoni arvestusüksuseni 2000. a.;

- tervishoiuasutuste, majandusettevõtete jm. reorganiseerimine või sulgemine tõi kaasa ka raamatukogu likvideerimise;

- omavalitsuste ja haridusasutuste raamatukogude komplekteerimisraha nappus.

2. **Raamatukogusüsteemist.** Leedu Rahvusraamatukogu, Leedu Pimedate Raamatukogu ja viis maakonnaraamatukogu on Kultuuriministeeriumi otsehalduses, kes neid rahastab. Omavalitsuse raamatukogusid rahastatakse linna- ja piirkondlike omavalitsuste eelarvest, kusjuures uute raamatute jm. teavikute (v.a. perioodikatel-limused) komplekteerimiseks eraldab vahendid Kultuuriministeerium. Omavalitsuse raamatukogud on Kultuuriministeeriumi haldusalas, nende tegevust reguleerivad ministeerium ja metoodikakeskused - Leedu Rahvusraamatukogu ja maakonnaraamatukogud. Rahvaraamatukogude võrk koosneb 5 maakonnaraamatukogust ja 61 omavalitsuse raamatukogust. Viimaste harukogudeks on linna tüüpi asulate ja piirkonnakeskuste linna- (164), laste- (16) ja külakogud (1207).

Kooliraamatukogud on koolide struktuuriüksused ja neid rahastatakse linna- ja piirkondlike omavalitsuste eelarvest. Ülikoolide, kolledžite ja kutsekoolide raamatukogud on Haridus- ja Teadusministeeriumi haldusalas ja rahastada. Raamatukoguseaduse 27. artikkel sätestab, et Kultuuriministeeriumi õiguspädevusse kuulub ka raamatukogude tegevuse reguleerimise dokumentide ettevalmistamine, kooskõlastamine ja kinnitamine ning raamatukogustatistika kogumine.

3. **Raamatukoguhoidjaks** loetakse raamatukogutöötajaid, kes on seotud raamatukogutöö tehnoloogiliste protsessidega. Majandus- ja tehnilise tegevusega seotud raamatukogutöötajaid, ning neid, keda peetakse kultuuritöötajateks, ei arvestata statistikas raamatukoguhoidjatena.

JUTUTUBA MUUSIKATOAS

ANNELI SEPP

EMKÜ sekretär

2003. aasta suvel oodatakse Tallinna 500 muusikaraamatukoguhoidjat 50 riigist. Loomulikult on see oluline sündmus kõigile meie muusikaraamatukoguhoidjatele ja EMKÜ-le.

Esimene mälupeht, mis seostub mul Tartu Ülikooli Raamatukogu fonoteegiga, on ruum täis muusikat. Selle keskel suurepärase maailma muusika tundja ja koguja, TÜR-i muusika- ja keeleõppekeskuse juhataja AVO KARTUL, kes on aastatega kujundanud omanäolise plaadikogu ja juhatanud pikka aega Eesti Muusikakogude Ühenduse tegevust.

Muusikakogudest ei saa rääkida alustamata juttu inimestest, kes neis töötavad. Tihti on nad tavapärasemast avatumad, stambivabad ja mitmekülgsemad, sest materjal, millega nad töötavad, nõuab loomulikult lähenemist. Mis iseloomustab Sinu arvates muusikaraamatukoguhoidjat?

Arvan, et iga raamatukoguhoidja on hingelt koguja – kolleksionäär. Kogumine ei ole tegevus lihtsalt niisama. Koguja ei saa lähtuda ainult oma maitsest, töökspidamistest või vajadustest. Kolleksioon peaks andma ammendava pildi mingist perioodist, hetke seisust, ajavahemikust, temaatikast – selles mõttes ei ole vahet näiteks filatelistiga.

Kogumine on kindlasti hariv tegevus. Koguja kasvab koos koguga. Talletab, üha õppides talletatust. Mina ei usu, et me suudame lugejaid-kuulajaid kasvatada, juhida, suunata, pigem on meie ülesanne pakkuda võimalusi, ääretult palju võimalusi erinevatest muusikavaldkondadest. Seda oleme silmas pidanud ka TÜR-i fonoteegis.

Iga kogu saab alguse komplekteerimisest, ehk nagu ütleb vana sõna: suur meri ei kuku korraga alla, ikka tilkadest kogub kokku.

Nõukogude ajal saime osta kõike, mida vene plaaditoodang pakkus ja mis oli kättesaadav. Suurem osa meie 10 000 vinüülplaadist on toodud Moskvast, Heliloojate Liidu kauplusest. Paar korda aastas käisime seal plaate valimas, mis siis posti teel Tartusse jõudsid. Sellele

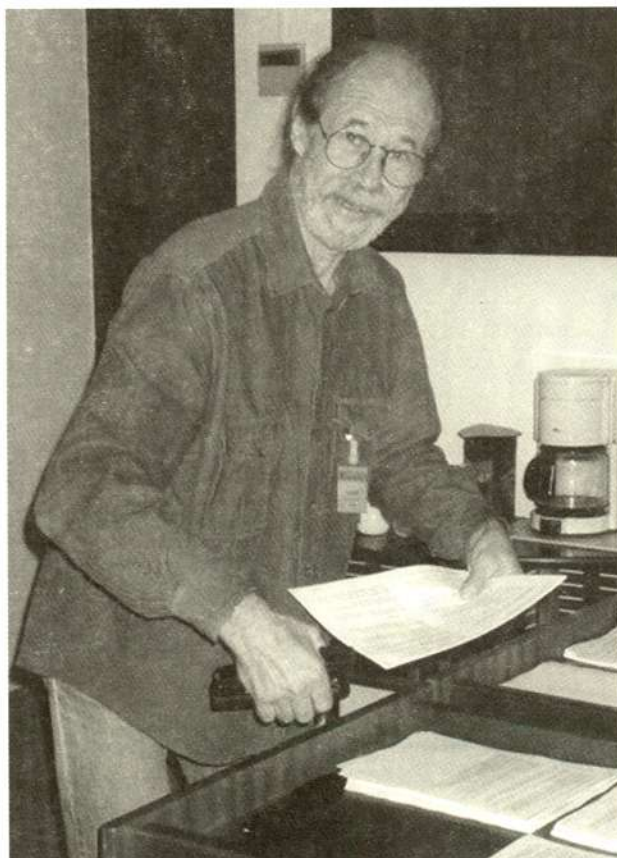
vaatamata ei olnud kättesaadav kogu firma "Melodija" plaaditoodang. Isegi Moskvast ei müüdnud Taškendi plaadivabrikus valminud Kesk-Aasia pärimusmuusikaga plaate.

Tartus plaadikogu täiendada oli keerulisem, juba kas või seetõttu, et kaubandusvalitsuselt tuli iga kvartal taotleda plaatide ostmiseks rahalist limiiti. Luba võidi ka mitte anda.

Olen kindel, et piirdunuks me ainult kohalike plaadikauplustega, oleksid meie plaadiriulid poole lühemad.

Rääkimata "repertuaaripoliitikast", mis jättis kõrvale peaaegu kogu barokieelse muusika. Gregooriuse laul, keskaja muusika, üldse kogu vanamuusika oli esindatud ainult "Hortus Musicuse" plaatidega.

Pärast raudse eesriide langemist 1991, jõudis CD-ajastu ka meie fonoteeki. Ja paratamatult tuli hakata tegema valikuid. Meie valikuks oli vanamuusika ja pärimusmuusika. Aastatega on need valdkonnad muutunud meie fonoteegi spetsiifi-

Avo Kartul. Hetk Balti- ja Põhjamaade muusikaraamatukogude konverentsi kõõgipoleelt (1999). Foto: Heikki Poroila

kaks ja annavad talle teistest Eesti muusikakogudest erineva näo.

Kuivõrd on TÜR-i fonoteek Avo Kartuli nägu?

Loomulikult paneb iga koguja oma kolleksiooni ka ennast. Aga tema maitse-eelistused ei tohiks olla väga silmatorkavad. Oma kogu kujundades seisame tegelikult kahe äärmuse vahel – pidevalt suurenevad lugeja vajadused ja pidevalt

vähenev raha. Valikuid peab teema nii või teisiti, mis ei tähenda, et koostatud pingerea lõpp jääks ostmata. Iga asi omal ajal. Juhuslikkust me ei või endale lubada. Juhuslikkus tuleb eelkõige annetustest.

Kogu ei saa kujundada ka ajalise perspektiiviga, et mõned plaadid on olulised ainult mingil kindlal ajahetkel. 90-ndate alguses hämmastas-üllatas mind Soome rahvaraamatukogude praktika, mis nägi ette helisalvestise müümise, kui neid keegi pole kasutanud kahe aasta jooksul. Võib-olla pole see lugeja veel raamatukokku jõudnud, kes just *seda* plaati vajaks. Aga ta tuleb kindlasti.

Sellest tuleneb teine oluline raamatukogu funktsioon kogumise kõrval – säilitamine, ehk: hävitajatel häda alati, hoitaja ei oiga kunagi.

Kui rääkida eesti helikandjatest, siis alles 1997. aasta uus sundeksemplari seadus võrdsustas helisalvestised trükistega. Nõukogudeaegne suhtumine, et raamat on kultuur, plaat (seega muusika) on ainult kaup ja meelelahutus, kestab siiani, ja küllap edasigi. Kui me vaatame interneti, siis – kust me leiame muusika? Ikka meelelahutuse alt. Seadus üksi ei muuda midagi.

Eestis ilmub aastas umbes 200–250 nimetust helikandjaid. Paljud on väga väikese tiraa• iga, ka on väljaandeid, mis kunagi müüki ei jõuagi. Kassettidega on lihtsam, need toodetakse kõik Eestis ja sundeksemplari eraldab kassetivabrik, mitte väljaandja/kirjastaja, nagu trükiste puhul. Probleeme on aga plaatidega. Need toodetakse valdavalt väljaspool Eestit ja sundeksemplari peavad loovutama väljaandjad, kuid neid ei sunni selleks miski, kui nad sellest ise ei ole huvitatud. Paljud muusikud annavad plaate välja oma kulu ja kirjadega, samuti turustavad neid ise, nii on raske isegi kontakti saada. Üksikisikuid, kes plaate toodavad, on ka väga raske püüda, ja siis tuleb veel selgitada, sundeksemplar – miks ja milleks. Uusi plaaditootjaid ilmub järjest juurde ja üksik-üritajate osakaal suureneb pide-

valt. Tavaliselt ei tea nad sundeksemplaridest midagi ja on oma partii juba laiali laotanud. Nad ei ole raamatukogu kui säilitajat enda jaoks teadvustanud. Aga see peaks vastupidi olema nende huvides, suisa auasi, et plaat on raamatukogus korralikult talletatud. Paraku ka sõna *sund* – ei sunni kahe käega andma. Pigem tekitab tõrkosa vastuseisu. Kuigi kõikvõimalikel esitlustel jaotatakse plaate sõpradele, tuttavatele ja muidu külalistele, ei tulda selle peale, et ka raamatukogudele võiks neid anda.

Muusikaraamatukogu ei ole muusikamaastiku laiemas horisondis teadvustatud.

Selle kõige tagajärjeks on, et ei ole Eesti täielikku helisalvestiste kogu ka mitme raamatukogu peale kokku?

Kahjuks on tekkinud üksikud lüngad ka sundeksemplari seaduse kehtivuse ajast. Samuti on probleeme varasemast ajast, iseseisva muusikatootmise algusaegade kassetidega. Lisaks veel eesti muusika mujal ilmas, mille kohta pole isegi täielikku ülevaadet. Kui muusika-kaupmees toob maale n.-ö. kaubandusliku partii (üle 50 plaadi), peab ta nendest loovutama sundeksemplari RR-ile ja TÜ Raamatukogule. Muidugi ei ole ta sellest huvitatud, muidugi on see koormav. Mis juhtub aga siis, kui sisetoodav partii on väiksem, või kui mingi plaadifirma ei levita toodangut Eestis üldse? Pealegi ei saa välisfirmalt taotleda tasuta eksemplari. Kuigi *Sony Finland*’iga on selline pretsedent juba olemas ja ilmselt lisandub veel *Finlandia Records*.

Muusikatööstus, ehk nagu öeldakse: haput silku kaubeldakse alati, hiad ostab ostja isegi.

Plaadiproduktioon kasvab pidevalt. Mille arvel? Paraku muusikalises mõttes sekundaarse arvel. Vaadake seda suve- ja super- ja säästuhittide (!) jne. lõputut jada. Korralike valikukriteeriumide ja sihikindla tegevusega Eesti plaadifirma seni puudub. Eestis ei olegi plaadifirmat, kes annaks välja klassikalist muusikat. Heal tasemel eesti klassikat annavad välja *An-*

tes/Bella Musica Saksamaal ja *Finlandia Records* Soomes.

Seega süstemaatilist eesti muusika väljaandmist meil ei toimu. Oma suurepärastest rahvamuusikakogudest ei ole meil suudetud korralikku eesti rahvamuusika antoloogiat välja anda. Mis siin rääkida antoloogiatega, kümne aasta jooksul on ilmunud kolm plaati eesti pärimusmuusikaga (Eestis, Soomes ja Prantsusmaal). Kõik naaberriigid kipuvad meist kaugele ette jõudma. Klassikalise muusika plaatide väljaandmise võimalikkust kinnitab aga Heiki Mätlik.

Ühe suurema probleemina oled nimetanud plaadikaubanduse ühekülgisust?

Olen tihti kadedusega mõelnud soomlastele. Oleks meil ometi selline klassikalist muusikat pakkuv kauplus nagu on “Fuga” Helsingis. Hindamatut pärimusmuusikat pakkuvast “Digeliusest” samas Helsingis ei maksa kohe mitte unistadagi.

Meie plaadikaubandus põeb sama lastehaigust mis plaaditööstuski. Populaarmuusikaga (eriti uuemaga, edetabelites kajastuva produktiooniga) oleks kõik nagu korras. Kordan aga, klassika on esindatud äärmiselt kehvalt, pärimusmuusikaga on lood allpool igasugust arvestust. Tõsine, kõiki huvigruppe rahuldav plaaditurg pole kümne aasta jooksul veel jõudnud välja kujuneda ja ma kardan, et ei kujunegi. Sellest arusaamine sundis otsima otsekontakte välisfirmadega. Kvaliteetsed väikefirmad on siiralt huvitatud, et nende avaldatud muusika leviks. Nende missioonitunne on meil oluliselt aidanud oma fonoteeki kujundada. Misjonäridel pole aga kerge. Kurbusega lugesin ajakirja *Gramophone* värskest numbrist, et meie pikaajaline partner Inglismaalt, *Nimbus Records* on lõpetanud tegevuse. Huvivasti järgmiseks aastaks planeeritud india muusikaga plaadid!

Eesti muusika on üks väheseid hinnatud Eesti asju maailmas, mis ei pea otsima oma märki. Kogu Eesti tutvustamisest selle kaudu ei

ole siiani palju räägitud...

Riigi tasandil pole tehtud, ega tehta sammukestki oma muusika maailma viimiseks.

Muusikud võivad olla tasemel, ja ongi, nad võivad leida kontserdivõimalusi, ja leiavadki, kuid tõeliselt levib ikka CD.

Praegu on muusikakogud pigem erand kui reegel Eesti raamatukogudes. Meie lähinaabritel soomlastel ei ole see kaugeltki nii?

Tõsi ta on. Soomlasi on viis korda rohkem kui meid, kuid Soome muusikaraamatukogude ühendusel on kümme korda rohkem liikmeid kui EMKÜ-s. Seega, arenguruumi meil jätkub. Minu arvates muusikaraamatukogude tähtsus üha suureneb. Kogu muusikaajalugu ja tänapäev on talletatud plaatidele. Õnneks muusika ei vaja tõlget ja trükkimist. Plaat on kallid, kallimigi veel kui raamat, seda tähtsam on muusikakogude olemasolu. Eriti oluline peaks ta olema väiksemates kohtades, kus kontserte toimub vähem ja kultuurielu vaesem.

Suured plaadiantoloogiad, kogutud teosed, lai ooperimuusika valik, üha täiustuvad CD-ROM-teatmeteosed, kõik see on muusikakogude pärusmaa. Sest koju, töö tarbeks jõuavad ja tahavad neid osta ainult üksikud spetsialistid. Kunstiraamat Louvre'i šedöövritega ja komplekt Beethoveni 9. sümfooniaga kannavad raamatukogus üht eesmärki – tutvustada maailma kultuuripärandit. Mis sest, et konservi kujul, kõik ju ei pääse Louvre'i ja La Scalasse.

Mis muudab muusikakogud ikkagi nii erandlikuks, et isegi oma erialainimestele oleme jäänud kaugeks?

Muusikat on raamatukogus alati leidunud – noodi kujul ja raamatutena muusikast. Edison ja tema fonograaf tekitasid aga täiesti uue olukorra. Ootamatult selgus, et muusikat saab kuulata kõikjal, ka raamatukogus. Vaja on ainult spetsiaalset kuulamistehnikat. Siitpeale hakkas muusikakogumine raamatukogudes oma rada käima. Ei saa öelda, et see rada oleks olnud lihtne. Tõeliselt kin-

nistus heliplaat raamatukogupilti alles 50–60-ndatel, pärast kauamängiva heliplaadi võidulepääsu. Teatav raamatukogusisene vastuseis on eksisteerinud alati ja igal pool. Põhjuseks erinevad kirje-reegliid, säilitamistingimused, eelkõige aga lisakulutused tehnikale. TÜR-i fonoteek alustas oma tegevust 1983. aastal, varsti pärast uue maja avamist, alustas raamatukogu tehnikaosakonna koosseisus.

Uut tüüpi helikandjaid tuleb järjest juurde, umbes iga 20 aasta järel on ilmavalgust näinud uus helikandja formaat. Probleemid, mis tekivad helikandjate raamatukogu kujundamisel, on iselaadised ja tehnikakesksed. Kuid samal ajal ei ole muusikaraamatukogu ainsana muutunud tehnikakeskseks. Paljud ajakirjad on kättesaadavad ainult *on-line*'i kaudu. Ja traditsiooniline, eranditult raamatule kuulunud ISBN-i number ilutseb segamatult CD-ROM-il. Kus on see *book* plastikplaadi peal?

Eesti muusikaraamatukogundust ootab ees Rahvusvahelise Muusikaraamatukogude Liidu (IAML) 52. konverentsi korraldamine 2003. a. suvel. IAML on organisatsioon, mis on tähelepanuväärne oma üle 50-aastase traditsiooni ja tegevuse järjekindluse ja sisukuse poolest, millest juba kümme aastat võtavad osa ka Eesti muusikakogud. Kuidas algas koostöö?

IAML on tõesti tähelepanuväärne organisatsioon. Tal on umbes 2000 liiget viiekümnes riigis, rahvuslik sektsioon (*national branch*) aga 22 riigis.

Eesti Muusikakogude Ühendus omab seda staatust juba 1994. aastast. Esimene kontakt oli 1992. aastal Frankfurdis, sellest alates on Eesti esindatud kõigil IAML-i konverentsidel. Meie suurem delegatsioon osales 1993. a. aastakonverentsil Helsingis. Samas peeti ka esimesed kaks eesti muusikaraamatukoguhoidjate ettekannet.

Ühtekokku on konverentsidel osalenud 19 inimest, on peetud seitse ettekannet viielt esinejalt. Ettepanek organiseerida aastakonverents Eestis, tehti meile juba aastaid tagasi – 1996. aastal Peru-

gias. Itaalias oli tekkimas pretse-denditu situatsioon IAML-i ajaloos: 1999. aasta konverentsi korraldamisele pretendeerisid korraga Eesti ja Uus-Meremaa. Nõukogus oleks pidanud hääletama. Meie delegatsioon loobus, kuna Uus-Meremaal oli tehtud juba väga suur eeltöö, meie IAML-i kogemus oli veel üsna kasin.

Loomulikult oleksime korraldamisega ka tookord toime tulnud. Seda näitas kas või 1999. aastal Tallinnas organiseeritud esimene Balti- ja Põhjamaade muusikaraamatukogude konverents. Peaproov IAML-iks oli üllatavalt osavõturohke ja edukas.

Seega on ülejäärgmisel suvel oodata Tallinna ligi 500 muusikaraamatukoguhoidjat umbes 50 riigist. Loomulikult on see oluline sündmus kõigile meie muusikaraamatukoguhoidjatele ja EMKÜ-le.

Aga kindlasti sama tähtis eesti muusikaelule tervikuna. Positiivse mainega eesti muusikal on võimalus ennast eksponeerida. Konverents pole väljakutse mitte ainult organisatoritele, vaid ka meie plaaditööstusele, noodikirjastajatele, kontserdiorganisatoritele. Sest nii asjatundlikku, positiivselt meelestatud muusikainimeste hulka ei tule Eestisse tihti.

Kõige tähtsam on, et need inimesed ei ole lihtsad muusikatarbijad, nad on muusikapopulariseerijad.

Mida on Sulle andnud töö TÜ Raamatukogus?

Eelkõige võimaluse olla muusika keskel, suhelda inimestega, kes huvituvad muusikast. Avardanud maailmapilti. Konverentsid on viinud mind kohtadesse, kuhu vaevalt oleksin sattunud ja muidugi oivalisi kontserdielamusi. Kuid eelkõige ikka kontakte huvitavate inimestega.

Igal kontinendil on tuttavaid, kelle juurde raamatukokku ma võiksin sisse astuda. See on suur sõpruskond, kelle parooliks on IAML.

Neid kõiki seob armastus muusika ja selle kaudu oma töö vastu. Nad on õnnelikud inimesed, kelle töö ja hobi on moodustanud terviku.

TALLINNA RAAMATUKOGU OLEVISTE KIRIKU JUURES – 450

TIIU REIMO

Eesti Akadeemiline Raamatukogu

Tallinna linna esimene raamatukogu – 1552. aastal asutatud *Bibliotheca Revaliensis ad D. Olai* (Tallinna raamatukogu Oleviste kiriku juures) tähistab 2002. aastal oma asutamise 450. aastapäeva.

Selle nime sai raamatukogu tegelikult rohkem kui sada aastat hiljem, siis, kui Tallinna raad otsustas “jumala auks ja linna elanikele kasuks taastada ja rajada Oleviste kiriku juures erilise raamatukogu” (*auß Christlicher Sorgfalt Gott zu Ehren, und männliche[n] dießer Stadt Einwohnern zum Besten, eine besondere Bibliothec in S. Olai Kirchen, wieder auf- und anrichte[n]*). /1/ Raamatukogu korraldamise pani raad eraldi ametisse võetud bibliotekaari Heinrich Bröckeri õule.

Kuidas nimetati vana, pärast reformatsiooni Oleviste kiriku juurde asutatud raamatukogu, ei ole teada. 16. sajandil oli raamatukogu ka Niguliste kiriku juures. Tõenäoliselt ei olnud raamatukogude tegevus tol ajal veel reglementeeritud, soovijatele anti raamatud lahkesti kaasa ning nende tagastamist ei kontrollitud.

Raamatuid peeti aga hinnaliseks varaks ning seetõttu pidasid linnavõimud vajalikuks olukorda parandada. 17. sajandi algusest pärineva Tallinna kirikukorralduse 17. peatükis – “Raamatukogust ja raamatuvarest” (*Von der Liberey und Vorrath von Büchern*) – tõdetakse, et raamatukogud Tallinna peakirikute juures on hooletusse jäänud ning seatakse sisse kord, mille

kohaselt peab komisjon, liikmeteks üks raehärra, kiriku pastor ja koguduse või kiriku eestseisja, kontrollima raamatute kohalolu kaks korda aastas (lihavõtete ja miiklipäeva aegu).

Raamatute laenaja pidi edaspidi oma nime bibliotekaarile teada andma ning kaks korda aastas (võimalik, et raamatute kontrollimise ajal) oma raamatud ette näitama. /2/ Kas raamatute kontrollimiseks oli olemas mingisugunegi nimekiri, seda dokumendist ei selgu.

Asjaolu, et raamatukogude korrahoidmine poole sajandi jooksul ei paranenud, viis selleni, et 1658. aastal otsustas Tallinna raad raamatukogud Oleviste kiriku juurde kokku viia, ning ühtlasi kogu raamatuvara arvele võtta.

Seda siis Heinrich Bröcker tegigi, koostades inventarinimistu, milles kõik raamatud nende provenientsi järgi üles märkis. Nimestiku esimese alajaotuse järgi – *Verzeichniß derer Bücher, so von alten Revalschen Bibliothec, sent Ao. 1552. überblieben, und jetzo, in S. Olai Kirche, annoch vorhanden sind* (Nimestik nendest raamatutest, mis vanast Tallinna raamatukogust 1552. aastast saadik järele jäänud ja nüüd veel Oleviste kirikus alles on) /3/ – tuntakse tänapäeval kogu nimestiku.

Oleviste raamatukogu rajamise oletatava aasta on Heinrich Bröcker kirja pannud ka 1659. aastal sisse seatud annetusteraamatus. /4/ Tsiteerinud esmalt Martin

LIBER·EX·BIBLIOTHECA·
REVAL·D·OLAI.

Lutheri kirja, milles kõneldakse raamatukogude asutamise vajalikkusest, jätkab Bröcker: “Kõike seda arvesse võttes on ka meie õndsad eelkäijad siin paigas varsti pärast seda, aastal 1552 ... end selles asjas tegevate ja ülistusväärsetena näidanud ja siin, nimelt Oleviste kiriku juures, raamatukogu rajada tahtnud.” (*Haben demnach in Betrachtung deße[n] allen, auch Unsre Gottselige Vorfahren dieses Orts, bald drauff, Anno 1552: ... hierin sich geschäfttig und hochpreißlich erwieße[n], und allhie, sonderlich zu S. Olai eine Bibliothec anrichten, ... wollen.* /5/

Vanast Oleviste raamatukogust säilinud raamatute nimestik on kirjas inventariraamatu viiel esimesel lehel, kokku kaheksas alajaotuses. Sisse on kantud 108 teost 131 köites. Märgitud on autor, teose lühipealkiri, köite või osa number, enamasti ka ilmumiskoht ja aasta. Kõige rohkem on Baseli trükitud raamatuid (39 köidet), peaaegu võrdselt on Nürnbergi ja Lyoni trükkalite töid (vastavalt 16 ja 14), teiste linnade trükitoodangut on vähem. Inkunaableid, st. 15. sajandil trükitud raamatuid, on 20, vanim nendest Lüübekis 1475. a. trükitud maailma ajalugu, /6/ 16. sajandi esimese poole raamatuid on 65 (nendest 51 on trükitud enne 1520. aastat). Seega võib tõdeda, et vanas Oleviste raamatukogus oli

suuremas osas hoiul reformatsiooni käigus sekvesteeritud kirikutele ja kloostritele kuulunud raamatuvaramu.

Bröcker on sissekannete juurde kohusetundlikult lisanud ka raamatuid annetanud või parandanud isikute nimed. Palju raamatuid on pastor Reinhold Gristi pärandist (*donum Reinholdi Grefse [Griß], Pastori ad D. Olai*), annetusi on teinud Tallinna elanikud Heino Becker, Hans (Johann) Haßelberg, Johan Friling, Johan Eickholt, Christoph Cappel, mündimeister Urban Dene (Deyn), lesknaised Catharina Dellinkhusen ja Gerduth Holthausen. Viis teost on Oleviste kogusse jõudnud Rakvere frantsisklaste kloostrist.

Pärast Oleviste vana kogu ja Nigulistest ülevõetud raamatute ülestähendamist jätkas Bröcker nimestikku aastatel 1658–1662 tehtud raamatupärandite ja -annetuste sissekandmisega. Arvuliselt kõige suurem on 1657. aastal katku surnud Niguliste pastori Nicolaus Spechti 836 teosest koosnev raamatupärand, mis raamatukokku jõudis 1660. aastal. /7/ 1658. aastal võeti arvele Haljala pastori Martin Zarenjuse lese Catharina Kochi annetatud 253 teost /8/ ning 1659. aastal Tallinna linnaarsti ja kindlustuste ülema Gebhard Himseli kingitud 23 teost. /9/

Raamatukogu järgmine bibliotekaar, usuteaduse üliõpilane Jacobus Felsberg (Petrus Montanus) koostas uue inventarinimestiku. Selle, 1684. aastal valminud nimestiku järgi oli raamatukogus 1777 teost. Oleviste raamatukogu iseiseisva eksisteerimise perioodi lõpul, 1803. aastal koostatud nimestik registreeris juba 2732 köidet. /10/ Kahjuks ei ole see nimestik säilinud.

Raamatukogule sai saatuslikuks 1820. aastal pikselöögist puhkenud tulekahju, milles Oleviste kirik maha põles. Raamatud õnneks kannatada ei saanud, sest olid ruumide remondiks oma tavalisest asukohast, kiriku käärkambri, ära viidud. Raamatukogu jäi aga peavarjuta. Mitme kolimise järel deponeeris Oleviste kirikukonvent raamatukogu 1831. aastal Tallinna ÜL-

dissime Avalikku Raamatukogusse. 1842. aastal läks viimati nimetatud raamatukogu Eestimaa Kirjanduse Ühingu (*Estländische Literarische Gesellschaft*) valdusse ning uue inventeerimise ja süstemaatilise kataloogi koostamise käigus võeti Oleviste kogu aastatel 1863–1864 arvele EKÜ raamatukogu koostisosana. Raamatud paigutati nende sisu järgi eri liikidesse. EKÜ raamatukogu tegutses Tallinnas kuni 1940. aastani.

Pärast seltsi likvideerimist moodustati selle natsionaliseeritud varade baasil mitu asutust: provintsi muuseumist sai Eesti NSV Riiklik Ajaloomuuseum ning selle juurde jäi algul ka raamatukogu. 1951. aastal otsustati raamatukogu viia ENSV TA Teadusliku Raamatukogu koosseisu. /11/ Õnneks säilitati EKÜ raamatukogu terviklikuna haruldaste raamatute ja käsikirjade sektoris, millest 1968. aastal moodustati baltikaosakond.

Ajaloolise raamatuvaramu rikkuselt on Oleviste kogu näol tegemist Tallinna suurima vanatrükiste koguga, mis on tihedalt seotud Eesti ja tema kultuuriloolise arenguga.

Viiteid

1. Robert, Kyra. Tallinna linna Oleviste raamatukogu ajaloost // Robert, Kyra. Raamatutel on oma saatus. Tallinn, 1991, lk. 49.
2. Robert, Kyra. Ühest huvitavast

kultuuriloolisest dokumendist // Robert, Kyra. Raamatutel on oma saatus. Tallinn, 1991, lk. 49.

3. Robert, Kyra. Tallinna linna Oleviste raamatukogu ajaloost // Robert, Kyra. Raamatutel on oma saatus. Tallinn, 1991, lk. 47.

4. Freywillige Zusteuer oder Verzeichnüß milder Gaben, die zur wieder-aufgerichtete[n] Revalschen Bibliothec, von Christlichen Hertzen, zur Befo[r]derung Göttlicher Ehren, der Christlichen Kirchen und Schule[n] Aufnehmung, Gemeine[n] Bestes Wacsthum und denen Nachkommende[n] zu sonderbahre[n] Nutze[n], verehret und eingenommen von Heinrich Bröcker, Rev. Liv. jm Jahr Nach Christi Gebuhrt 1659. Käsikiri Eesti Akadeemilises Raamatukogus.

5. Robert, Kyra. Tallinna linna Oleviste raamatukogu ajaloost // Robert, Kyra. Raamatutel on oma saatus. Tallinn, lk. 47.

6. *Historiae a mundo condito usque ad Frederic. III. Imperat. Roman.* Germ. Lübec, 1475. Praegu Eesti Ajaloomuuseumis.

7. Robert, Kyra. Nikolaus Specht ja tema raamatupärand Eesti Akadeemilises Raamatukogus // Keel ja Kirjandus (1997) nr. 9, lk. 614.

8. Verzeichnüs derer Bücher, so von der alten Revalschen Bibliothec, sent Ao. 1552. Überblieben, und jetzo, in S. Olai Kirche, annoch vorhanden sind, l. 10, 31–35.

9. Verzeichnüs derer Bücher, l. 10.

10. Robert, Kyra. Tallinna linna Oleviste raamatukogu ajaloost // Robert, Kyra. Raamatutel on oma saatus. Tallinn, 1991, lk. 57.

11. Praegu Eesti Akadeemilises Raamatukogus.

EESTIMAA TALURAHVASEADUS

HELLE REMMELT

RR

Eesti esimene president Konstantin Päts oli elukutselt jurist, Tartu ülikooli õigusteaduskonna kasvandik, lõpetanud 1898. a. *caud. jur.* kraadiga.

Tema juristikarjäär algas Jaan Poska juures advokaadi abina. Edasine saatus sidus teda ajakirjaniku ja poliitiku tegemistega, huvi õigusteaduse vastu jäi aga eriliseks kiindumuseks.

1901. a. ilmus eesti keeles Eestimaa talurahvaseaduse täienduste ja parandustega väljaanne, tõlkijaks-trükkitoimetajaks Konstantin Päts. Tegemist oli Eestimaa talurahvaseadusega aastast 1856. Seaduse puudulik tõlgendamine ja vigased tõlked olid tekitanud ühiskonnas hulgaliselt pingeid.

Seaduse teksti olid Peterburis koostanud Eesti olusid mittetundvad ametnikud, see jäi kirikukantslist välja kuulutamata ja lisaks kõigele muule puudus tõlgetel keisri allkiri.

Puhkesid talurahvarahutused, tuntumad nendest Mahtra sõda ja Anija meeste Tallinnas käimine.

Hiljem seadust täiendati ja parandati, kuid tõlgendamisraskused jätkusid.

Konstantin Päts märgib oma tõlke eessõnas (eeskõnes) selle avaldamise põhjuse: "...kuna Eestimaa rahval tänini kõige tähtsam seaduse raamat, nimelt Eestimaa talurahva seadus puudub. Käesolev tõlge tahab seda tühja kohta täita." /.../ "Hoogu selle raamatu tõlkeks andis mitme suguvenna kaebtus, et nad sagedasti mitte midagi oma õigustest ja kohustustest ei tea, ja sellepärast sagedasti iga tühja asja pärast linna advokatide ehk teiste nõuandjate juurde peavad tulema oma kallist aega ja palehigi sees teenitud kopikat raiskama..."

II

Palvetfiri raamatufogu loa saamiseks.
Его Превосходительству
Господину _____скому Губернатору
NN (jeltfi täielik nimi,
fui era-istif, siis jelle päris-,
ija- ja liignimi wdi walla-
walitsufe nimi)

п р о ш е н и е.

Честь имѣемъ просить Ваше Превосходительство объ открытіи въ (foha nimi: при N-скомъ волостномъ правленіи, при обществѣ въ собственномъ домѣ, въ училищѣ, _____ской волости усадьбѣ NN, _____го уѣзда _____ской губ.) публичной библіотеки и читальни, причемъ отвѣтственнымъ лицомъ за состояніе ихъ будетъ NN (wasitutaja nimi, ifanimi ja liignimi ning feiis), подписка коего при семъ препровождается.

При семъ 2 гербовыя марки по 75 к.

Roht ja aeg.

Mifiri.

Pärastpoole tuleb umbes 10 rubla kantselei kulufid maksta. Kui raamatufogu wallamajas wdi foolimajas awatakse, siis oletas soowitaw, et jelle ruumi tarwitamiseks kohaliskt komisjarilt wdi rahwakoolide inspektorilt luba mu-retsetats ja juurde lisataks.

III.

Raamatufogu eest wasitutaja kohustus.

П о д п и с к а.

Я, нижеподписавшійся (täisnimi, ifanimi ja liig-nimi ning feiis), даю сію подписку въ томъ, что при-

Vaatamata kõigele löi seadus eeldused põllumajanduse tootlikkuse tõstmiseks, sest talude maade mõõtmine (kruntimine) tehti sundlikuks. Seadus haaras hulgaliselt valdkondi, ulatudes maaküsimusest jahipidamiseni.

19. sajandi teine pool tõi kaasa suuri majanduslik-sotsiaalseid muutusi. Samal ajal ilmnes aga uus nähtus eestlaste hulgas - sündimuse vähenemine. Üksikisiku võimalused sotsiaalsele tõusule suurenesid ja enamasti toimus see sündimuse piiramise arvel. (Samalaadseid ilminguid võib leida nüüdisajalgi.)

Konstantin Päts huvitus ka seadusloomest. 1905. aasta sündmuste tõttu Soome-Vene piiri lähedal Ollilas viibides koostas ta mitu seaduseelnõu, mis jõudsid duumasaadik K. Terrase kaudu Vene riigiduumasse.

Eestimaa talurahvaseaduse juurde pöördus K. Päts uuesti raamatuga "Eestimaa talurahva seaduse arenemise ülevaade", mis ilmus trükist 1911. aastal. Raamatus olid toodud muu hulgas laialdaselt kasutatavate palvekirjade vormid.

Eesti arenes kiiresti ja 1914. aastaks oli juba 75 protsenti maast eestlaste kasutuses.

200

нимаю на себя отвѣтственность по состоянію _____ской публичной библіотеки и читальни, причемъ обязуюсь соблюдать все существующія и въ будущемъ на сей предметъ издаваемыя правила и распоряженія.

Roht ja aeg.

Mifiri.

Siia ei ole tempelmarti tarwis.

Milline võiks olla teie meelest ideaalraamatukogu?

Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiiv- raamatukogu juhataja MERIKE KIIPUS:

Arvan, et ideaalset raamatukogu pole olemas, sest nii palju kui on lugejaid ja raamatukoguhoidjaid, on ka ettekujutusi ideaalist. Lugeja seisukohalt on väga oluline, et temale vajalik tekst oleks kiiresti kättesaadav kas arvuti-võrgus, CD-ROM-il, paberkandjal, mikrofilmil vm. talle vajalikul moel. Lugejat ei huvita, et raamatukogul pole raha teavikute soetamiseks, töötlemiseks ning infokandjatele paigutamiseks. Kui raamatukogu ei suuda täita konkreetse lugeja konkreetset soovi operatiivselt, siis pole seda raamatukogu enam lugeja jaoks olemas. Samas ei ole lugeja suhtumises määrav ainult ühe või teise teksti leidumus. Ka hea sõna ja asjaliku nõuandega saab paljugi ära teha, et lugeja usaldust võita.

Iga raamatukogu seisukohalt on väga tähtis, et vajalikud tekstid jõuaksid raamatukokku, et kõik teavikud saaksid korraldatud ning et kõik andmed oleksid kirjeldatud ka elektrooniliselt ning lugejatele hõlpsasti kättesaadavad. Täna Eestis olene ideaalsest raamatukogust veel üsna kaugel. Näiteks need raamatukogud, kellel lasub säilitamiskohustus ning kelle kogud peaksid täienema sündesemplaridega, peavad oma igapäevatöös pidevalt võitlema selle eest, et rahvusteavikuid trükikodadest ja kirjastustest kätte saada. Kahjuks pole meie kultuuriavalikkuseni ja rahastajateni jõudnud teadmine, et lugeja vajab eestikeelset ja Eestis trükitud tekste ka saja ja enama aasta pärast ning selleks, et need säiliks, on vaja arhiivraamatukogusid ning riiklikku säilitamiskava.

Pärnu Keskraamatukogu direktor SAIMA ANDLA:

Inimese teeb kauniks see, kui tema välist ilu täiendab ka tema sisemine ilu. Sama kehtib ka raamatukogu kohta. Väliseks iluks on hoone, tema sobivus looduskeskkonda, seesmine ruumide paigutus ja kujundus.

Asukohaks võiks olla linna keskus, mis tagaks kõigile võrdse juurdepääsu, kuid samas oleks emal tihedast liiklusest ja tänavamürast. Majas sees peab olema õhku, ruumi, valgust.

Ruumide paigutus loogiline ja hästi läbimõeldud, sisustatud ajakohaselt ja mugavalt, et oleks hea nii tõsisel töötajal kui ka neil, kes tulevad meelelahutuslikul eesmärgil – kuulama muusikat, laenama ajaviitekirjandust jne.

Lasteosakond aga peab olema lapsi köitev ja huvitav, et laps tuleks sinna meeleldi ja raamatukogus käimine saaks talle harjumuseks.

Sisemise ilu moodustavad aga teenused, mida raamatukogu pakub ja teenuste pakkujad – töötajad ja nende teadmised. Kui raamatukogu on varustatud vajaliku tehnika, riist- ja tarkvaraga, interneti-ühendusega, võimalusega kasutada andmebaase, mis tagavad info kättesaadavuse, siis võimaldab see ka kiiret ja kvaliteetset teenindamist. See omakorda eeldab töötajate head koolitust – suuri teadmisi ja oskust suhelda, teenust pakkuda.

Kindlasti olulisem ja tähtsam on see teine pool – sisemine ilu. Kui aga rääkida ideaalilähedasest raamatukogust, siis peavad mõlemad pooled olema kooskõlas ja üksteist täiendama.

ERÜ büroo juhataja REET OLEV- SOO:

Ideaalraamatukogu – polegi varem nii mõelnud. Vastamiseks tuleb enast seada kas raamatukoguhoidja või lugeja rolli, sest kummalgi on veidi erinev nägemus raamatukogust.

Raamatukoguhoidjana meenuvad esmalt takistused, mis pidurdavad ideaalmudeli saavutamist – kõigile teada raha-, ruumi- ja muud puudused. Lugejana võiks lasta ju fantaasial lennata. Raamatukogu peaks asuma hästi lähedal kas kodule või töökohale, seal peaksid olema kõige olulisemad raamatud ja tähtsamad teatmeteosed kogu maailmast, seal peaks saama kõrvuti raamatutega kasutada arvutit – kas internetist infootsimiseks või oma töö kirjutamiseks ning töötama erudeeritud raamatukoguhoidja, kes mitte ainult ei laenuta raamatuid, vaid vahendab informatsiooni. Nii võiks ju jätkata, lõpetades mugavate ruumide ja olmega.

Mõnikord ei peaks ideaalraamatukogusse minemagi, sest otsingu saaks sooritada ja kogu vajaliku informatsiooni omandada ka kodus arvuti ees istudes. Kuid nii raamatukoguhoidja kui kasutajana arvan, et ühised märksõnad ideaalraamatukogule on lugejakesksus, kvaliteetne informatsioon, sõbralikkus ja abivalmidus.

Eesti Rahvusraamatukogu turun- dusjuht TRIIN SOONE:

Ideaalses raamatukogus on olemas kõik informatsioon, mida ma vajan ja see on avatud siis, kui ma seda vajan.

Lisaks iseloomustavad ideaalset raamatukogu kindlasti märksõnad: hea asukoht, professionaalsed töötajad, paindlik ja kiire teenindus, mugavus, meeldiv töökeskkond, kiire ja lihtne informatsiooni kättesaadavus, teenuste mitmekülgus.

Seega selles loetelus on, mille poole püüelda.

KUIDAS ELAVAD EESTI, LÄTI JA LEEDU KOOLIRAAMATUKOGUD?

ERÜ kooliraamatukogude sektiooni sügis- ja kevadseminarid on muutunud regulaarseks. Viimane sügisseminar kujunes aga eelmisest ulatuslikumaks – oma töökogemusi olid tulnud vahetama Leedu, Läti ja Eesti kooliraamatukoguhoidjad.

Baltimaade kooliraamatukoguhoidjate seminar "Kooliraamatukogude areng õppivas ühiskonnas" toimus 7. detsembril 2001. a. Tallinna Inglise Kolledži i kaunites ruumides. Seminari töökeelteks valiti vene ja inglise keel, sest paraku on ka raamatukoguhoidja oma ajastu peegel, ja seega tuleb leppida, et vanemal põlvkonnal on raskusi inglise, nooremal vene keelega.

Esimene põhjalikum ettekanne oli **Vilniuse Ülikooli õppejõult Vita Mozuraitelt**. Nagu meil, hakati ka Leedus pöörama kooliraamatukogudele suuremat tähelepanu pärast taasisesivumist. Seoses uute õppekavade ja õppeainetega vahetati välja suur osa õpikutest, samas oli noorel vabariigil probleeme komplekteerimissummadega. See tähendas, et õppetööks vajaliku materjali leidmiseks tuli appi võtta arvutid. Arvutite soetamisabi saadi Avatud Leedu Fondi allprogrammilt "Kooliraamatukogude kaasajastamine".

Paraku sõltub kooliraamatukogude areng veel mitmest tegurist. Kui Leedu Teaduse ja Haridusministeeriumi eksperdid 2001. a. juunis panid arengusuunad kirja, selgusid kitsaskohad. Praegu on võimalik raamatukogundust õppida

vaid Vilniuse Ülikooli päevases osakonnas. Kuna puudub kaugkoolitus ja keskastme raamatukoguhoidjate koolitus, on töötajatel raskusi enesetäiendamise. Ühelt poolt on arengulatt väga kõrgele asetatud – 600 õpilasega koolis peaks töötama kaks koosseisulist raamatukoguhoidjat ning koolijuh-tide sertifitseerimisel soovitatakse arvestada ka raamatukogu seisundit. Teisalt ei ole aga tagatud Leedu 2311 kooli jaoks raamatukoguhoidjate väljaõpe. Lahendamata on ka küsimus, kas kool vajab raamatukokku raamatukoguhoidjat-õpetajat, kes õpetab mõningaid õppeaineid, sealjuures infooskusi, või õpetajat-raamatukoguhoidjat, kes tunneb paremini õpetamise metoodikat. Tuleb ju raamatukoguhoidjal suunata lapsi orienteeruma infoallikates ja infotulvas. Internetiühendusega arvutist jääb kooliraamatukogus siiski väheseks. Teabe optimaalseks kasutamiseks on vaja ka kooliraamatukogule sobivat arvutiprogrammi, sest kooli- ja rahvaraamatukogud erinevad üksteisest nii funktsiooni kui kogude poolest.

Leedus loodetakse kõigile kooliraamatukogudele sobiv ühtne programm saada kahe aasta pärast. Seega on Leedu läinud arenguteed, kus kooliraamatukogus on põhirõhk asetatud arvutistamisele ja teabe kättesaamisele elektroonilisel teel.

Traditsioonilist infoallikat – raamatut – saab aga soetada minimaalselt, kuigi põhikogu teavikute hankimine toimub riigieelarve rahast (1 litt õpilase kohta).

Raamatukoguhoidja roll kooliraamatukogu arendamisel ei ole väike. Et ülevaade Leedu kooliraamatukogundusest ei jääks pelgalt teoreetiliseks, **rääkis oma töökogemustest** Panevežise keskkooli "Vy-turys" raamatukoguhoidja **Raimonda Budnikiene**, kes on viimase aasta jooksul kirjutanud seitse vabariiklikku projekti. Koolis, kus õpib 1500 last, on raamatukogu kasutuses kolm ruumi: lugemissaal, kus asub teatmestu ja perioodika; arvutitega lugemissaal, kus raamatukoguhoidja abistab õpilast infootsingul ja laenutussaal.

Raamatukogu komplekteerimine toimub demokraatlikult. Lähtudes

ainekavadest ja raamatukauplustes leiduvast, esitavad aineõpetajad raamatukoguhoidjale vajaminevate raamatute nimekirjad. Samasuguse nimekirja, kuid ilukirjandusest, esitab õpilaste aktiiv. Lõpliku otsuse, mida osta, langetab siiski raamatukoguhoidja, sest tema vastutab, et komplekteerimissumma optimaalselt ära kasutataks. Nii suure kooli kaheksateistkümmetuhandene kogu saab viidata vaid väga vaestele oludele.

Läti kooliraamatukogude probleemidest ja arenguperspektiividest andis ülevaate **Dzenija Dzirkale-Malavkina**. Nii mõnigi probleem on Lätis lahendatud Leeduga ühtemoodi. Ka seal eelistatakse pedagoogilise hariduse või lisakoolitusega raamatukoguhoidjat. Sellest tulenevalt on raamatukoguhoidja nii palga- kui puhkusetabelis pedagoogiga võrdsustatud. Sealjuures lisandub nõue, et 2004. aasta septembriks peaksid kooliraamatukoguhoidjad olema kõrgharidusega (või omandamas).

Aastaiks 2003–2004 loodetakse iga raamatukoguhoidja lauale saada kaks arvutit. Muidugi eeldatakse siis ka ühtset raamatukoguprogrammi.

Paraku on Läti kooliraamatukogud siiani arengukontseptsioonita – see on haridusministeeriumis koostamisel. Kui Eestis on kooliraamatukoguhoidjad organiseerunud ERÜ juurde, siis Lätis töötab ministeeriumi juures kaheks aastaks valitud 12-liikmeline kooliraamatukogu nõukogu.

Eesti kooliraamatukoguhoidja kõrva jäi erilisel fakt, et Lätis kasutatakse ühtset lugejapiletit nii rahvusraamatukogus kui mujal.

Läti kooliraamatukogude majanduslikku külge valgustas Riia keskkooli nr. 47 raamatukoguhoidja **Liva Pakalama**. Selgus, et kui põhikogu komplekteerimiseks saadakse raha lõunanaabritest rohkem, siis õpikutega varustus on Baltimaade halvim, sest kool hangib igale õpilasele vaid emakeele- ja matemaatikaõpiku. Ülejäänud õpikud soetatakse kooli väheses eksemplaarsuses või lastakse need osta lastel. Segadust on tekitanud ka õpikuid väljaandvate kirjastuste suur arv – 32, mis tin-

Pildil (vasakult): Dzenija Dzirkale-Malavkina (Läti), Austra Kasemaa (Eesti), Liva Pakalama (Läti). Teises reas: Raimonda Budnikiene (Leedu) ja Vita Mozuraite (Leedu).

gib paralleelõpikute rohkusest tuleneva ebastabiilsuse õpikukogu komplekteerimisel. Samas pole töövihikute müük Lätis kunagi raamatukoguhoidja ülesanne olnud, sellega on edukalt tegelnud raamatukauplused.

Viimasena kõlasid võorustajate ettekanded. Ester Sõrmuse ja Vaike Mändmaa kaksikettekandes tutvustati Eesti kooliraamatukogude arengut.

Probleemid on naabrite omadest siiski erinevad. Eestis toimib õpikutega varustamise süsteem juba enam-vähem tõrgeteta, kuid põhikogu täiendamiseks kooliraamatukogu riigilt raha ei saa.

Erinevalt naabritest on ERÜ juurde kuuluv kooliraamatukogude sektsioon püüdnud täita ka meetodilise keskuse ülesandeid. Kirjutatud on ministri määrus "Kooliraamatukogu töökorralduse alused", ilmunud on kooliraamatukoguhoidja käsiraamat.

Lahendada pole aga suudetud kooliraamatukogude meetodilise juhendamise ning vajadusel ka kaitsmise probleemi. Kui Haridusministeeriumi endine õppekavatalituse ekspert Kadri Haljamaa 2001. aasta kevadel kooliraamatukogude kaardistamise läbi viis, selgus, et 99 üldhariduskoolil puudub raamatukogu, kusjuures kuue kooli asualas ei ole ka rahvaraamatukogu. Sellega on mindud vastuollu kehtivate seadustega. Suurem viga on aga see, et nii on valdade lühinägeliiku majandus-

poliitika tõttu paljudelt õpilastelt ära võetud võrdsed hariduse omandamise võimalused.

Ühiskondlikel alustel kooliraamatukogude arendamise ja juhtimisega tegeleva kooliraamatukogude sektsiooni ettevõtmisena läbiviidud küsitlusest "Õpilane ja raamat" tegi kokkuvõtte Bärbel Luhari Tallinna Sõle gümnaasiumist. Et naabrid ei ole lugejat uurinud, kuulati ettekannet huviga.

Baltimaade kooliraamatukoguhoidjate seminarist tegi kokkuvõtte Nijole Vananurm, kes leedulannana on seisnud hea sidemete loomise eest meie lõunanaabritega. Lätlastega suhtlemisel oli suureks abiks Lilleküla gümnaasiumi lätlannast raamatukoguhoidja Austra Kasemaa.

Et lõunanaabritele meie raamatukogusid ka tegelikkuses tutvustada, külastati koos ERÜ kooliraamatukogude sektsiooni juhatusega mitut kooliraamatukogu: Märjamaa gümnaasiumi, Õismäe Humanitaargümnaasiumi, Rocca al Mare kooli ja Tallinna Pelgulinna keskkooli raamatukogus.

Üksmeelne otsus oli, et vastloodud sidemed kolme Balti riigi raamatukoguhoidjate vahel võiksid jätkuda ja tiheneda, sest eeskujusid võib ju küll otsida kaugelt, õppida tuleb aga sarnastest olukordadest.

Vaike Kurel,
Tartu kunstigümnaasiumi
raamatukoguhoidja

PORTUGALIS UNET-il

26.–30. 09. 2001 toimus UNET-i raamatukogude konverents "Raamatukogu – kultuuride kohtumispaik".

Korraldajaks oli sedakorda Portugali Santa Maria de Feira raamatukogu. Iga osavõttev maa – Kanada, Zimbabwe, Rootsi, Hispaania, Eesti – analüüsis teemat läbi oma tunnetusliku prisma.

Kohtumisel, millest võtsid osa lisaks projektis osalevaile raamatukogudele paljud Portugali raamatukogud, pidas Eesti-poolse peaettekande Kultuuriministeeriumi raamatukogunõunik Meeli Veskus.

Konverentsi võrgutöö päeval räägiti projektiraamatukogudes aasta jooksul toimunud, raamatukogu seadusandluse muutustest ning tulevikuplaanidest – avatavast UNET-i veebileheküljest.

Lepiti kokku ka järgmise konverentsi teema: "Raamatukogu – elukestva õppe keskus".

Portugali raamatukogude kohta lisaksin:

- kuna nende raamatukogude ajalugu on väga lühike, siis kõik, mis selles valdkonnas tehakse, on uus, moodne, varustatud parima tehnikaga (õppimas on käidud Saksamaal ja Prantsusmaal);

- raamatukogudes töötavad avalike suhete spetsialistid – kõik raamatukogu seinte vahel toimuv peab kindlasti leidma laia kõlapinna;

- raamatukogud on polüfunktsionaalsed kultuuriasutused, st. neil tuleb täita meie mõistes konverentsikeskuse, lasteaia, rahvamaja, huviklubi, teatri, kontserdisaali, näitusemaja jm. ülesandeid.

Konverentsil osalejad pidasid oluliseks jätkata võrgutööd.

Margit Diits,
Vinni-Pajusti raamatukogu

AUGUST PALMI MEENUTUSEKS

Küünlakuu 20. päeval möödus sada aastat August Palmi sünnist.

Eesti kultuuriiloos on August Palm tuntud nii kirjanduskriitiku, kirjandus-, ajakirjandus- ja raamatuloolasena, tõlkijana kui ka bibliograafina. Raamatukogundusega sidus ta ennast tõsisemalt 1940. aasta 1. novembril, kui asus juhutama Kirjandusmuuseumi bibliograafia osakonda. Juba 30-ndatel aastatel tekkinud huvi bibliograafia ja pseudonüümika ning anonüümika vastu sai nüüd õige rakeduse.

1940. aastal alustas A. Palm andmete kogumist esimese personaalbibliograafia koostamiseks. Töö jätkus uuesti 1957. aastal ning E. Vilde bibliograafia on kasutatav kartoteegina Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogu bibliograafiaosakonnas. A. Palmi initsiatiivil algas 1957. aastal uus etapp personaalbibliograafiade koostamises, kusjuures registreeriti andmeid Fr. R. Kreutzwaldi, C. R. Jakobsoni, L. Koidula, M. Veske, J. Kunderi ja A. Kitzbergi bibliograafiade jaoks (trükki jõudsid kolm esimest, koostajaks Herbert Laidvee).

Pseudonüümika ja anonüümika oli aastatel 1939–1944 küll rohkem A. Palmi isiklik harrastus, sest osakonna tööplaani võeti see tööloik alles 1958. aastal. Ometigi kujunes 1944. aastaks välja juba vastav kartoteek ja dokumentatsioon, kust võis leida üle 3000 lahenduse. A. Palm koostas 1960.

aastal eesti pseudonüümide I valimiku (203 lk. masinakirjas), kus fikseeris lahenduste metoodilised alused. Nimestikku paljundati Tallinna ja Tartu suurematele raamatukogudele, et teha kogumistöö tulemusi kättesaadavaks laiemale uurijaskonnale. Esimesele valimikule pidid järgnema ka teised, kuid A. Palmi pensionipõlv jõudis kätte juba 1. aprillil 1965, kui ametikoht tuli loovutada järgmisele uurijale. Selleks sundis sõnapidajat meest kunagi antud lubadus. A. Palm suutis ise lahendada rohkesti varjunimesid ning koguda ka teistelt uusi lahendusi ning tema uurimused pseudonüümika ja anonüümika valdkonnas on aegumatud.

A. Palmi bibliograafiaaastatesse mahtusid nii jooksva kui ka retrospektiivse bibliograafia koordineerimine, aktiivne osalemine bibliograafiaseminaride ja Kirjandusmuuseumi bibliograafia kolleegiumi (tegutses 1957–1960) töös, retrospektiivse rahvusbibliograafia perspektiivide seadmine (1962 valmis eesti rahvusbibliograafia 20 aasta plaan), raamatuteaduse kui distsipliini arendamine, vastavate aspirantuurikohtade loomine Teaduste Akadeemia süsteemis ja eesti raamatuteaduse konverentside algatamine 1961. aastal (käesoleval aastal toimub see juba 19. korda). A. Palm kuulus Kirjandusmuuseumi jätkväljaande "Paar sammukest eesti kirjanduse uurimise teed" toimetuskolleegiumi, toimetas ja kirjutas artikleid ning ülevaateid, pidas ettekandeid teaduskonverentsidel ning lõi kaasa igas muuseumi ettevõtmises. Kirjandusmuuseumi osakonnajuhatajana ja teadusnõukogu aktiivse liikmena tuli tal võidelda muuseumile teadusliku statuudi saamise eest ning kaitsta iseseisva asutuse staatust.

Kindlasti jõudnuks August Palm raamatuteaduse valdkonnas veel palju enamgi, kui poleks olnud vahepealseid sõjaaastaid, kus tal kui Arhiivraamatukogu juhatajal tuli vastutada muuseumi varade eest, ning lisaks tosinkonda sunnitult eemalviibitud aastat. August Palmile sai saatuslikuks aktiivne tegutsemine "Veljestos": ta arreteeriti 23. aprillil 1945. aastal. Edasi

tuli veeta paar aastat Pagari tänava keldrites ja Patarei vanglas, pool aastat Vasalemma marmorimurrus, kolm ja pool aastat Siberis ja kuus aastat Eestis kõrgepingeliinide rajamisel ning maaparandustöödel.

Alles 16. veebruaril 1957 sai ta naasta oma töölauda taha. Kirjas Fr. Tuglasele (20. nov. 1959) mainib A. Palm järgmist: "Mina olen vahepeal oma 12 aastat kestnud odüsseiaga lõpule jõudnud ja vanas sadamas randunud. Kogemuse-nägemise poolest olid need aastad erakordselt rikkad, vaimses mõttes aga viljatud. Teil käies [1953] olin kõrgepingeliinide sihi-ajaja, aga viimased aastad töötasin "Põllumajandusprojektis" geoloogia inseneri kt-na. Viibisin pidevalt välitöödel ja sõitudel, kirjanduseluga kontakt oli katkenud, kirjandusloolised teadmised tuhmunud. Nüüd kulus aasta ja teine, kuni jõudsin uuesti sisse elada. Jätkan omal ajal pooleli jäänud töid."

A. Palmi aktiivne tegutsemine kirjandusmaastikul jätkus üsna edukalt. Kui 1940. aastani oli ta jõudnud arvustada sadakond raamatut, kirjutada uurimusi V. Reimanist, Eesti ja Soome Kirjanduse Seltsist, artikleid mütoloogiast ja memuaarkirjandusest, siis alates 1957. aastast alates jõudis ta avaldada kogumikes ja ajakirjades veel ligi veerandsada uurimust, arvustust, mälestuskirjutist. Palju energiat ja aastaid kulus J. V. Veski mälestuste kirjapanekule ning trükivalmiks seadmisele. Koos Leenu Siimiskeriga käidi A. H. Tammsaare radadel ning valmistati ette A. H. Tammsaare albumit. Väsimatu ja sihikindel töömees, kes pidas aastakümneid ka päevikut, plaanis Fr. Tuglase albumi koostamist ja oma mälestuste kirjapanekut, kuid need plaanid katkestas äkiline surm 2. aprillil 1972.

Palmi mitmekülgne tegevus väärrib kindlasti põhjalikku uurimist ning tema personaalnimestiku koostamist.

*Merike Kiipus,
Eesti Kirjandusmuuseumi
Arhiivraamatukogu juhataja*

TIIU REIMOL DOKTORIKRAAD

Eesti Akadeemilise Raamatukogu baltikaosakonna juhataja **Tiiu Reimo** kaitses 7. detsembril 2001 Tallinna Pedagoogikaülikooli infoteaduste osakonna doktorinõukogu ees filosoofiadoktori kraadi infoteaduste erialal.

Dissertant oli esitanud kaitsmisele monograafia "**Raamatukultuur Tallinnas 18. sajandi teisel poolel**" (Tallinn, TPÜ kirjastus, 2001). Mahukas, ligi 400-leheküljeline uurimus käsitleb raamatu valmistamise, leviku ja retseptiooni kõiki komponente, seostades neid nii omavahel kui ka ajastu sotsiaal-

kultuurilise kontekstiga. Raamatu elutsükli on näidatud ühtse kommunikatsiooniringina, mis hõlmab kirjastamist, trükindust, köitmistööd, raamatukaubandust ja lugemisega seonduvat.

Selline lähenemisviis on Eestis esmakordne. Oponendid – ajaloodoktor Ea Jansen ja professor Raimo Pullat – andsid tööle kiitva hinnangu, tõstes eriti esile kirjastustegevuse käsitlust ja Tallinna trükikodade toodangu analüüsi. Infoteaduste eriala esimest filosoofiadoktorit õnnitlesid kolleegid Tallinna ja Tartu raamatukogudest.

Edukalt kaitsmise läbinud värskete filosoofiadoktorile Tiiu Reimole soovib õnne doktorinõukogu liige professor Lars Höglund Rootsist.

TPÜ infoteaduste osakonnas kaitsesid 2001. aastal magistritöö

Kalentsits, Maria. Eesti Mereinstituudi teadlaste publikatsioonide bibliomeetriline analüüs : magistritöö / Tallinna Pedagoogikaülikool, infoteaduste osakond ; juhendaja Elviine Uverskaja. Tallinn : Tallinna Pedagoogikaülikool, 2001. 125 l.: ill., lisad + eesti k. laiend. ref. (13 l.). Bibliograafia l. 77-81. Tekst vene keeles, laiendatud referaat eesti keeles, kokkuvõte inglise keeles. Tekst lehe ühel küljel.

Nuut, Anu. Raamatukogutöö tulemuslikkuse mõõtmine ja tegevuse hindamine : rakendusi Tallinna teadusraamatukogudes 1995–2000 : magistritöö / Tallinna Pedagoogikaülikool, infoteaduste osakond ; juhendaja Aira Lepik. Tallinn : Tallinna Pedagoogikaülikool, 2001. 138 l.: ill. + ingl.k. kokkuv. (14 l.). Bibliograafia l. 113-123. Autori publikatsioonide loetelu l. 136-138. Kokkuvõte inglise keeles. Tekst lehe ühel küljel.

23. jaanuaril 2002. allkirjastasid Eesti Rahvusraamatukogu peadirektor Tiiu Valm ja Eesti Standardikeskuse tegevdirektor Sven Kasemaa standardimisalase koostöölepingu. Leping annab võimaluse osaleda Eesti standardite koostamises ning rahvusvahelises ja Euroopa koostöös standardimise alal. Lepiti kokku ka info levitamises rahvusvahelistest, Euroopa ja Eesti standarditest. Lepingu täitmist korraldab RR-i poolt raamatukogunduse osakond koostöös teiste osakondade ja standardimise töörühmaga. Teavet koostöölepingu kohta saab RR-i raamatukogunduse osakonnast. Foto: Teet Malsroos

1. detsembrist 2001 on Helsingi Ülikooli Raamatukogu uus direktor Kai Ekholm.

Ta on töötanud raamatukoguhoidja, informaatiku, koolitaja, teaduskirjaniku ja teadlasena.

1996. aastast oli Kai Ekholm Jyväskylä Ülikooli Raamatukogu pearaamatukoguhoidja.

IVI TINGRE 70

Ivi Tingre kandis ligi neli aastakümnet hoolt Eesti raamatukogunduse arengu eest, kui ta töötas Kultuuriministeeriumis eri ametikohtadel raamatukogude inspektorist (1957) Raamatukogude Inspektsiooni juhatajana (1961–1992). Tema targa tegutsemise tulemusena õnnestus Eesti raamatukogundust päris edukalt arendada ka Nõukogude ajal.

Ivi Tingre oli teadusraamatukogude vahelise koostöö organiseerija, ta kutsus ellu ja hoidis tegutsemas raamatukogudevahelisi töögrupe ja nõukogusid ning toetas erialase teoreetilise mõtte arengut. Tänu temale jäid Eesti raamatukogudes praktikasse rakendamata üleliidulised nõudmised, nt. liigitussüsteem RBK, mille tagajärgedest vabanemiseks pidid jõudu pingutama meie lõunanaabrid.

90-ndate algul oli Ivi Tingre "Rahvaraamatukogu seaduse" väljatöötamise mõtte algataja ja seaduse eelnõu koostaja. Kuigi nüüdseks on seadust korduvalt muudetud, oli selle vastuvõtmine 1992. aastal õigeaegne ning tagas rahvaraamatukogude arengu.

Ivi Tingre on aktiivne ka pensionipõlves. Aastatel 1992–1994 oli ta valitud ERÜ juhatuse esinaine ning 1994–1995 aseesinaine. Ta on koostanud arhiivimaterjalidel põhineva ülevaate Eesti raamatukogunduse arengust ning Kultuuriministeeriumi osast selles aastatel 1953–1992 (vt. ERÜ aastaraamat 1999, lk. 62–72 ja 2000, lk. 91–100).

Ivi Tingre on ka pensionile läinud raamatukogutöötajate klubi moodustamise mõtte autor.

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing

ILSE HAMBURG 70

Ilse Hamburgi nimega seondub ennekõike Eesti bibliograafia ajaloo uurimine. Monograafiad "Eesti bibliograafia ajalugu 19. sajandi lõpuni" (1986) ja "Eesti bibliograafia ajalugu 1901–1917" (2001) on arvestatavad peatükid rahvusliku humanitaarteaduse arenguloos.

Juubilari leivatöö kätkes aga eesti ajakirjanduse analüütilise bibliograafia koostamist ja selle vahendamist kasutajale. Oli ta ju Kirjandusmuuseumi bibliograafia osakonnaga seotud alates 1960-ndatest (juhataja 1965–1967).

Endel Annuse mõttekaaslasena valutas ta südant rahvusbibliograafia edenemise pärast. Kui Rahvusraamatukogus asuti ka varasema eesti ajakirjanduse artikleid bibliografeerima, jäi Ilse Hamburgi hooleks ühtse liigitussüsteemi väljatöötamine ja kahes linnas tehtava töö ühtlustamine – ikka tehtu parema kasutatavuse nimel.

Uurimistöö vajus paraku õhtutundidele, monograafiale lisaks valmisid artiklid ja ettekanded. Ilse Hamburgi töövõime ja kohusetunne on küll erakordsed.

Endised kolleegid Tartust ja Tallinnast soovivad juubilarile õnne ja tervist ning sedagi, et pikki aastaid teenimatult teisel kohal olnud perekond ja kodu tunneksid oma perenaise täit hoolimist.

Anne Ainz

VALDEMAR ALEKSANDER VILDER 75

Ta on sündinud 8. jaanuaril 1927 Tallinnas. Keskkhariduse omandas ta Eestis, edasi õppis Austraalias kunsti- ja õpetajate kolledžis ning Lääne-Austraalia ülikoolis ja Sydney ülikoolis ühiskonnateadusi, kultuuriajalugu ja kirjandusteadust.

V. Vilder on töötanud aastatel 1960–1990 Sydneys riigiametis, muuseumides ja mitmes raamatukogus. 14 aastat juhatas ta Rakendus kunstide ja Teaduse Muuseumi Raamatukogu.

Juubilar on avaldanud lühiproosat, artikleid ja arvustusi välismaal ja Eestis, koostanud albumeid, koguteoseid ja teatmeteoste artikleid, organiseerinud eestiaineliste uuringute seminare ja rahvusvahelisi kirjandusfoorumeid, korraldanud eesti raamatu näitusi. Ta on Kuningliku Ajaloo Seltsi ja Austraalia PEN-klubi liige ning kuulub ka Eesti Kirjanduse Seltsi jt. kultuuriühingute liikmeskonda. 1989. aastal sai V. Vilderist ERÜ esimene välisliige.

1990. aastast saadik on ta Sydney Eesti Muinsuskaitse Seltsi raamatute Eestisse saatmise toimkonna juhatajana korraldanud eesti- ja võõrkeelse kirjanduse saatmist enam kui 140 adreessadile. Kokku on tema kaasabil siia saabunud üle 70 000 trükise, noodi ja helisalvestise. Raamatu aasta jooksul toimus arvukalt raamatuüritusi ka Rohelisel Mandril – ikka V. Vilderi eestvõttel. Ja juba veebruarikuus on juubilaril nõuks võetud uued raamatusaadetised teele läkitada.

Tänu, jõudu ja tervist Eesti raamatukoguhoidjate poolt!

Elle Tarik

MATI MURU 65

*Kauaaegne
Viljandi Kultuurikolledži
raamatukogunduse kateedri
juhataja*

"RAAMATUKOGU" AASTASISUKORD 2001

Aasmann, Tiina. Raamatuaasta tähtteos : [Eestikeelne raamat 1525-1850 / toim. Endel Annus. Tallinn, 2000]. Nr. 2, lk. 20.

Aasta uues majas : [Järvamaa Keskraamatukogu uuest hoonest]. Nr. 6, lk. 39.

Andresoo, Janne. Kohtumispaik – Sangaste : [Balti rahvusraamatukogude seminarist LiLaEst "Rahvusraamatukogud elektroonilises keskkonnas : missioon infoühiskonnas", korraldajaks RR]. Nr. 5, lk. 40.

Armas eesti rahvas maal ja linnas, kodumaal ja võõrsil! : [pöördumine]. Nr. 3, lk. 19. Allk.: Eesti Raamatu Aasta Peakomitee.

Arnover, Ellen. Lõpukonverents "Kloostri Internetini" : [Eesti Raamatu Aasta konverents Pärnus]. Nr. 3, lk. 20.

Arnover, Ellen. Vajame tunnustust ja suuremat palka : [ERÜ korraldatud maaraamatukoguhoidjate päev Paides toimus raamatukogupäevade raames]. Nr. 6, lk. 33-34.

Asko Tamme uues ametis : [O. Lutsu nimelise Tartu Linna Keskraamatukogu direktor]. Nr. 6, lk. 39.

Avalik pöördumine. Nr. 3, lk. 43-44. Allk.: A. Rande, Eesti Lastekirjanduse Teabekeskuse direktor, K. Talvi, Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu juhatuse esinaine, L. Tungal, Ajakirja "Hea Laps" toimetaja, A. Liivat, Eesti Õpilasomavalitsuste juhatuse esimees.

Bobrov, Katrin. Infootsing 2001 : [raamatukogupäevade ajal toimunud võistlusest]. Nr. 6, lk. 32-33.

Dubjeva, Ljudmila. Valgustusajastust pärit liigitussüsteem. Nr. 4, lk. 9-12. Sisaldab bibliograafiat.

Eesti eriala- ja teadusraamatukogud 2000. aastal : [statistikatabel]. Nr. 4, lk. 20.

Eesti kooliraamatukogud 1999.-2000. õ.a. : [statistikatabel]. Nr. 1, lk. 18.

Eesti kooliraamatukogud 2000.-2001. õ.a. : [statistikatabel] / koost. Heli Priimets. Nr. 6, lk. 24.

Eesti raamatu päev : [23. okt.]. Nr. 4, lk. 37. Allk.: Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu.

Eesti rahva-, eriala- ja teadusraamatukogud 2000. aastal : [statistikatabel]. Nr. 4, lk. 18-20.

Ellermaa, Hele. Kirjanduspäev Tartumaal : [Kõrveküla Raamatukogus tähistati raamatuteadlase Richard Antiku 100. sünniaastapäeva]. Nr. 3, lk. 42.

Ermel, Malle. *Academica V* : [Eesti-Saksa akadeemilisest nädalast võtab osa ka TÜR]. Nr. 6, lk. 34-35.

Ermel, Malle. Raamatukoguhoidja – 21. sajandi elukutse : [mõttevahetus Viljandis]. Nr. 2, lk. 38-39.

ERÜ aastakoosolek. Nr. 2, lk. 34-36. Allk.: ERÜ büroo.

Gross, Liina ; Punga, Ave. Euroopa Liidu alane informatsioon : [Eestis asuvatest teabekeskustest, sealhulgas ka RRI ja TÜRI euroinfo keskustest]. Nr. 6, lk. 11-13.

Haljamaa, Kadri. Edukas aasta : [2001. aasta jooksul kooliraamatukogunduses toimunud]. Nr. 6, lk. 6-7.

Hermann, Edith. Tartu Kõrgema Kunstikooli raamatukogu. Nr. 1, lk. 8-9.

Hiie, Ruth. Raamat kui kultuuriväärtus : [ERÜ vanaraamatu toimkonna ja EARI korraldatud raamatuaasta konverents]. Nr. 2, lk. 39-40.

Hiie, Ruth. Vanaraamatu toimikond Narvas : [ettekannetest seminaril "Narva kultuuriloost"]. Nr. 4, lk. 38.

Hiimäe, Mall. Meie, eestlased. Nr. 2, lk. 27-29.

Rets. rmt.: Loorits, Oskar. Meie, eestlased / koost. Hando Runnel ; toim. Luule Krikmann. Tartu : Ilmamaa, 2000. (Eesti mõttelugu ; 35).

Häkli, Esko. Teadusraamatukogude ülesanded praegu ja tulevikus / soome keelest tlk. Maire Liivamets. Nr. 4, lk. 7-8.

IFLA peaülesanded. Nr. 5, lk. 25-26.

IFLA struktuuriüksuste eestikeelsed nimed. Nr. 5, lk. 26-27.

Jürman, Hans. [Arvustus]. Nr. 1, lk. 34.

Rets. rmt.: Veskimägi, Kaljo-Olev. Kahte kappi on ühhetassa majas tarwis: leivakappi ja ramatokappi : Eesti raamatukogude ajalugu. Tallinn, 2000.

Jürman, Hans. Mälestame : Karin Sarv ; 5.04.1921 – 9.09.2001 : [töötanud TÜRis, EARis ja RRis, õpetanud tulevasti raamatukoguhoidjaid]. Nr. 6, lk. 41.

Kabur, Vaime. Läbi vaevadema. Nr. 2, lk. 32-34.

Rets. rmt.: Lotman, Piret. Parlamendiraamatukogust rahvusraamatukoguks. III : F. R. Kreutzwaldi nimeline Eesti NSV Riiklik Raamatukogu 1954-1988. Tallinn, 2000.

2001. aastal Tallinna Pedagoogikaülikooli infoteaduste osakonna lõpetanud. Nr. 4, lk. 25.

Kalda, Maie. Aspel – klassik või mitte? Nr. 3, lk. 33.

Rets. rmt.: Aspel, Aleksander. Kirjad Pariisist / koost. Külliki Vulf ; toim. Katre Ligi, Külliki Vulf. Tartu : Ilmamaa, 2000. (Eesti mõttelugu ; 31).

Kalvik, Mari. Bibliograafia suursündmus. Nr. 5, lk. 34-36.

Rets. rmt.: Hamburg, Ilse. Eesti bibliograafia ajalugu 1901-1917. Tallinn, 2001.

Karjahärm, Toomas. Konstantin Pätsi poliitilistest ideedest iseseisvusajal. Nr. 5, lk. 28-30.

Rets. rmt.: Päts, Konstantin. Eesti riik II / koost. Toomas Karjahärm. Hando Runnel ; toim. Katre Ligi. Tartu : Ilmamaa, 2001. (Eesti mõttelugu ; 38).

Karolin, Merike. Kõrveküla raamatukogu ajapeeglis. Nr. 3, lk. 13.

Kas Balti riikide ja Põhjamaade raamatukogude koostöö on Teie arvates piisav? Millises suunas peaks see arenema? Vastavad Anita Goldberga, Audrone Glosiene, Tomas Lidman, Lisbeth Christensen, Tiiu Valm, Meeli Veskus. Nr. 4, lk. 26-27.

Kas peate raamatukogundusaastat 2001 õnnestunuks? Vastavad Jüri Järs, Margus Allikmaa ja Mart Meri. Nr. 6, lk. 18-19.

Kas raamatuaasta puhul esitatud kirjandusvalik "100 Eesti elu enim mõjutanud raamatut" väärrib Teie meelest eestlaste kuldraamatukogu nimetust? Vastavad Mati Sirkel, Anne Valmas ja Kersti Tiik. Nr. 3, lk. 31-32.

Kas Viljandi Kultuurikolled'i raamatukogunduse ja info-teaduse kateeder on suutnud täita oma ülesandeid 21. sajandi raamatukoguhoidja nõudmisi silmas pidades? Vastavad Anzori Barkalaja ja Krista Talvi. Nr. 2, lk. 26-27.

Kask, Linda ; Olevsoo, Reet. ERÜ kõnekoosolek : [teemaks "Kas Eesti raamatukogusüsteem vajab reformimist?"]. Nr. 2, lk. 37-38.

Kaugver, Katrin. ERÜ – milleks? Nr. 2, lk. 36-37.

Kerge, Ester. Muljeid-mõtteid Viljandist : [maaraamatukogude seminar-laagrist]. Nr. 5, lk. 36-37.

Kiipus, Merike. 80 aastat Eesti Bibliograafia Asutise rajamisest. Nr. 6, lk. 42.

Kiipus, Merike. Richard Antik ja arhiiviraamatukogu. Nr. 2, lk. 40-41.

Kiipus, Merike. Richard Antiku päev : [raamatuteadlase ja bibliograafi 100. sünniaastapäeva tähistati Eesti Kirjandusmuuseumis raamatuaasta päraslõunaga "Raamatu valgusel"]. Nr. 3, lk. 45.

Kikas, Kristel. Kingituseks miljoni eest uusi raamatuid : [maakonnad said valitsuselt lõppenud raamatuaasta puhul kingituseks raamatuid]. Nr. 3, lk. 20.

Kikkas, Kersti. [TPÜri juures avati TPÜ sotsiaalteaduste teabekeskuse esimene järk : sõnum]. Nr. 1, lk. 39.

Kivimaa, Katrin. Kes kardab armastada vabaduses? : [avaveerg]. Nr. 1, lk. 4.

Kivimaa, Katrin. Professionaalsest kirjastamisest : [kirjastamispoliitikast]. Nr. 5, lk. 4.

Kivimaa, Katrin. Raamatute võim : [raamatute hävitamisest]. Nr. 3, lk. 4.

- Kivitar, Mare.** Kultuurireis Hiiumaale : [ERÜ Tartumaa Kogu reis]. Nr. 4, lk. 38.
- Klaassen, Anne.** Õnitleme : [raamatuteadlane] **Voldemar Miller** - 90. Nr. 1, lk. 39.
- Konverter** US-FIN ehk Kuidas rahvaraamatukogud saavad kopeerida andmeid ELNET Konsortsiumi elektronkataloogist oma kohalikku elektronkataloogi. Nr. 5, lk. 41.
- Kotov, Kaie.** Märgid eesti mõtteleos. Nr. 4, lk. 16-17.
- Rets. rmt.: Torop, Peeter. Kultuurimärgid / toim. Urmas Tõnisson. Tartu : Ilmamaa, 1999. (Eesti mõttelugu ; 30).
- Kuljus, Inga.** Võrumaa Ühenduse preemiareis : [võistluse "Parim piirkondlik ühendus 2000" võitjad]. Nr. 4, lk. 37.
- Kurel, Vaike.** Väärtkirjandus kooliraamatukogus - kultuurirahva kasvataja : [konverents RR-is]. Nr. 3, lk. 36-38.
- Kõpp, Mall.** Vastse-Kuuste raamatukogu. Nr. 2, lk. 5-6.
- Kõressaar, Viktor.** Eestlane New Yorgis : [intervjuu New Yorgi Avaliku Raamatukogu töötajaga / üles kirjut.] Sirje Riitmuru. Nr. 6, lk. 16-18.
- Laasi, Ingrid.** Üks kooliraamatukogu tänases päevas : [Haapsalu Wiedemanni Gümnaasiumi raamatukogu]. Nr. 1, lk. 5-6.
- Langemets, Andres.** Kes on hea raamatukoguhoidja? Nr. 4, lk. 4-5.
- Langemets, Andres.** Raamatu manused. Nr. 6, lk. 5.
- Langemets, Andres.** Vahemõtteid raamatuaastal : avaveerg. Nr. 2, lk. 4-5.
- Lepik, Aira.** Kriitilised edutegurid raamatukogus. Nr. 3, lk. 34-36. Sisaldab bibliograafiat.
- Lepik, Aira.** Partnerlus raamatukogu turunduses. Nr. 4, lk. 28-30. Sisaldab bibliograafiat.
- Lepik, Aira.** Raamatukogu väärtus ja mõju. Nr. 5, lk. 32-34. Sisaldab bibliograafiat.
- Lepik, Aira.** Tasakaalustatud arvestuskaardi meetodika. Nr. 2, lk. 30-32. Sisaldab bibliograafiat.
- Lepik, Aira.** Turundus ja kvaliteet : ühisosa raamatukogus. Nr. 6, lk. 25-26. Sisaldab bibliograafiat.
- Lepik, Aira.** Turunduse oskusteabest raamatukogunduses. Nr. 1, lk. 27-29. Sisaldab bibliograafiat.
- Liiv, Toomas.** Kultuuri aasta 2001 : Eesti juhtum : avaveerg. Nr. 6, lk. 4.
- Liivamets, Maire.** Sügislähetus Tartu : [raamatukogu-päevade avaüritusest TÜR-is]. Nr. 6, lk. 32.
- Liivamets, Maire.** Vaikus ja varjud. Nr. 1, lk. 37-38. lk. 43.
- Rets. rmt.: Lotman, Piret. Parlamendiraamatukogust rahvusraamatukoguks III : F. R. Kreutzvaldi nimeline Eesti NSV Riiklik Raamatukogu 1954-1988. Tallinn, 2000.
- Lotman, Piret.** Nemad ja meie ehk eestlase ilmavaade. Nr. 1, lk. 35-36.
- Rets. rmt.: Veskimägi, Kaljo-Olev. Kahte kappi on ühhetassa majas tarwis: leivakappi ja ramatokappi : Eesti raamatukogude ajalugu. Tallinn, 2000.
- Lusmägi, Sirje.** *Paikuliiana* Rahvusraamatukogus. Nr. 3, lk. 15-18. Sisaldab bibliograafiat.
- Metsar, Silvi.** ISSN Washingtonis : [rahvuslike ISSN-keskuste kogunemisest Ameerika Ühendriikides]. Nr. 1, lk. 33-34.
- Mis** saab meie terminoloogiast edasi? Nr. 5, lk. 30-31. Vastavad ERÜ esinaine Krista Talvi, RR-i raamatukogunduse osakonna juhataja Anu Nuut, ERÜ terminoloogiatoimkonna esimees Maris Ringvee.
- Mälestame : Elfriede Kristal** : 15.07.1918 - 08.09.2001 : [Kaberneeme Raamatukogu kauaaegne juhataja]. Nr. 5, lk. 42. Allk.: Harju Maakonnaraamatukogu.
- Mälestame : Laine Peep** : 30.06.1932 - 23.10.2001 : [kauaaegne TÜRi direktor]. Nr. 6, lk. 40-41. Allk.: Tartu Ülikooli Raamatukogu.
- Mälestame : Liivi Zillmer** : 19.07.1937 - 25.02.2001 : [Võrumaa Keskraamatukogu komplekteerimisosakonna juhataja]. Nr. 4, lk. 40. Allk.: Võrumaa kolleegid.
- Mälestame : Linda Liinve** : 17.01.1913 - 20.02.2001 : [kauaaegne Mustvee Linnaraamatukogu juhataja]. Nr. 2, lk. 40-41.
- Mälestame : Milvi Juske** : 27.12.1930 - 8.09.2001 : [RRis ajakirja "Raamatukogu" keeleteimetaja]. Nr. 5, lk. 42. Allk.: Ajakiri "Raamatukogu".
- Mälestame : Rein Kull** : 8.10.1925 - 12.08.2001 :
- [kauaaegne ERÜ terminoloogiatoimkonna liige]. Nr. 4, lk. 40. Allk.: ERÜ terminoloogiatoimkonna nimel Hans Jürman.
- Mälestame : Urvi Puusepp** : 2.07.1939 - 2.07.2001 : [Jõgeva Maakonna Keskraamatukogu töötaja]. Nr. 4, lk. 40. Allk.: Jõgeva Maakonna Keskraamatukogu, Jõgevamaa raamatukogutöötajad.
- Mändmaa, Vaike.** [ERÜ kooliraamatukogude sektsiooni teabepäev "Kooliraamatukogu kui õpikeskus"]. Nr. 1, lk. 29.
- Mändmaa, Vaike ; Kose, Külli.** Pärnu Ühisgümnaasiumi raamatukogu. Nr. 5, lk. 9-10.
- Niine Rattikul** 50. tööjuubel : [Maaritsa Raamatukogu juhataja]. Nr. 4, lk. 39. Allk.: Põlvamaa kolleegid.
- Nilbe, Sirje.** Rahvusbibliograafia enesepeegeldus. Nr. 6, lk. 27-29.
- Rets. rmt.: Rahvusbibliograafia uuenevas infokeskonnas / koost. Janne Andresoo, Silvi Metsar. Tallinn, 2001. (Eesti Rahvusraamatukogu toimetised ; 9).
- Nurmiste, Taimi.** Lugejakoolitus võrgust. Nr. 2, lk. 11-13. Sisaldab bibliograafiat.
- Nuut, Anu.** Teadusnõukogu koosolekust. Nr. 3, lk. 40-41.
- Nuut, Anu ; Koidla, Gerda ; Ilus, Mare-Nelli ; Metsar, Silvi.** "Raamatukogud teadmistekeskse ühiskonnas" : [III Põhja- ja Baltimaade raamatukoguhoidjate nõupidamine RRis, tööst sektsioonides]. Nr. 6, lk. 29-31.
- Ots, Külli.** Põlva Ühisgümnaasiumi raamatukogust. Nr. 6, lk. 7-8.
- Petina, Larissa.** Tallinna vene kultuuriseltside raamatukogud. Nr. 5, lk. 16-19. Sisaldab bibliograafiat.
- Petser, Kiira.** Tallinna Reaalkooli raamatukogust. Nr. 3, lk. 7-8.
- Pihlakas, Tiit.** Ela edasi, eesti raamatukogundus : [Jõgeva Maakonna Keskraamatukogu juhatajaga ajas juttu] Maire Liivamets. Nr. 2, lk. 18-19.
- Plukk, Lembi.** Kooli õpikeskus : [Tallinna Õismäe Humanitaargümnaasiumi raamatukogust]. Nr. 3, lk. 9.
- Poljakov, Merike.** Organisaatsiooniline analüüs raamatukogus II. Nr. 1, lk. 10-12. Sisaldab bibliograafiat.
- Priimets, Heli ; Jõgi, Margit.** Põhinäitajaid rahvaraamatukogudes. Nr. 3, lk. 21-24, 29-30.
- Raag, Ere.** Võrumaa Kutsehariduskeskuse raamatukogu. Nr. 5, lk. 8-9.
- Raag, Ere.** Võrumaa uuenduste teel : [kooliraamatukogudest]. Nr. 5, lk. 5-7.
- Raamatukogunduse** uudiskirjandus. 1-6 / koost. Ene Sahkai. Nr. 1, lk. 19-26, pealk.: Raamatuannetusi Rahvusraamatukogule 1998 aasta Frankfurdi raamatumessilt ; nr. 2, lk. 21-24 ; nr. 3, lk. 23-28 ; nr. 4, lk. 21-24 ; nr. 5, lk. 21-24 ; nr. 6, lk. 21-24.
- Remmelt, Helle.** Raamatuaasta esindusteosed : [1935]. Nr. 2, lk. 17-18.
- Riet, Ene.** Eesti Lastekirjanduse Teabekeskuses : [ERÜ, ELTK, ajakiri "Hea Laps" ja Eesti Õpilasmavalitsuste Liit algatasid projekti "Lugemine lubatud"]. Nr. 3, lk. 43.
- Riet, Ene.** Eesti Lastekirjanduse Teabekeskuses peeti lastekirjanduse ümarlaud 2001. Nr. 3, lk. 43.
- Riet, Ene.** Esimene Muhvi auhind : [ELTK auhind anti Lääne Maakonna Keskraamatukogu lasteosakonna bibliograafile **Krista Kumbergile**]. Nr. 3, lk. 45.
- Riet, Ene.** Haldusreform ja raamatukogud : [rahvaraamatukogude seminar-laager Põltsamaal]. Nr. 5, lk. 38.
- Riet, Ene.** Kultuurifoorum 2001 : [toimus Eesti Avaliku Halduse Instituudi korraldusel Viljandis]. Nr. 6, lk. 35-36.
- Riet, Ene.** Teadusraamatukogude suveseminar : ["Eesti teadusraamatukogud globaalses inforumis" Ojaäärse]. Nr. 5, lk. 39.
- Riet, Ene.** Teadusraamatukogude talveseminar : ["Raamatukogunduse arenduskava Eestis : Miks? Kuidas? Kellele?" Käarikul]. Nr. 3, lk. 41.
- Riet, Ene ; Tõnnov, Urve.** Friedrich Puksoo päev : [TÜRis, auhind määrati Tiit Reimole väljaande "Eesti raamatu kronoloogia" ja 2000. aastal avaldatud uurimuste eest, esile tõsteti Endel Annuse monograafiat "Eesti kalendrikirjandus 1720-1900"]. Nr. 1, lk. 30-31.
- Riisalu, Katre.** 100 aastat esimesest eestikeelsest heliplaadist. Nr. 2, lk. 14-17. Sisaldab bibliograafiat.
- [RRis avati infoteaduste saal : sõnum]. Nr. 3, lk. 45.

Ruutsoo, Rein. Kuidas elada ja kuidas elada vaelega? Nr. 4, lk. 30-33.

Rets. rmt.: Lotman, Piret. Parlamendiraamatukogust rahvusraamatukoguks. III : F. R. Kreuzwaldi nimeline Riiklik Raamatukogu 1954-1988. Tallinn, 2000.

Räim, Heino. Varasemast eesti raamatust. Nr. 1, lk. 17-18.

Sandberg, Endla. Standardimine raamatukogunduses. Nr. 5, lk. 11-12.

Sepp, Ilme. Rahvaraamatukogude nõukogust. Nr. 3, lk. 39.

Sildre, Urve. Kuidas maarahvas oma raamatuid märgistas. Nr. 4, lk. 13-15. Sisaldab bibliograafiat.

Smolina, Galina. Ahtme Gümnaasiumi raamatukogu / vene keelest tlk. Maire Liivamets. Nr. 2, lk. 8-10.

Sõrmus, Ester. Kooliraamatukogud tahavad areneda. Nr. 3, lk. 5-7.

Tali, Heili. Nõo kooli raamatukogu : [Nõo Põhikooli raamatukogu ja Nõo Reaalgümnaasiumi raamatukogu]. Nr. 1, lk. 7-8.

Talvi, Krista. EL-i rahvaraamatukogude projekt PULMAN : [Public Libraries Mobilising Advanced Networks]. Nr. 6, lk. 38-39.

Talvi, Krista ; Hiie, Ruth. Pilgu all on koguduseraamatukogud. Nr. 3, lk. 14.

Tiit, Mari. [EARi ja ERÜ vanaraamatu toimkonna kodulookirjanduse seminar]. Nr. 1, lk. 31.

Tiiu Valmile Mäkelä medal : [RRi peadirektor sai Tampere linnaraamatukogu kauaaegse juhataja nimelise medali teenerohke töö eest Eesti raamatukogude arendamisel]. Nr. 4, lk. 39.

Tohver, Margit. Vanad Liivimaa kaardid : [kartograafia arengust ja RRI kaardikogust]. Nr. 6, lk. 14-16. Sisaldab bibliograafiat.

Tokareva, Tatjana. Kreenholmi kooli raamatukogu / vene keelest tlk. Maire Liivamets. Nr. 2, lk. 7-8.

Toots, Ruth. [ERÜ] Kooliraamatukogude sektsiooni suveseminar : ["Kooliraamatukogu ja ainekava" Keila-Joal]. Nr. 5, lk. 37-38.

Trallmann, Ene. Viljandi Kultuurikolled• i raamatukogu. Nr. 4, lk. 5-7.

Treikelder, Ülo. Infosüsteem ESTER uueneb. Nr. 3, lk. 39-40.

Tüür, Liia. Digitaalsest kirjaoskusest. Nr. 5, lk. 13-15. Sisaldab bibliograafiat.

Valm, Tiiu. Endiselt kõikide raamatukogude jaoks : [intervjuu RRI peadirektoriga / juttu ajanud] Maire Liivamets. Nr. 1, lk. 13-16.

Valm, Tiiu ; Andresoo, Janne ; Soone, Triin. IFLA Bostonis : [pealkirja all "Raamatukogu ja raamatukoguhoidja tähtsus teadmisteajastul"]. Nr. 6, lk. 36-38.

Veskimägi, Kaljo. Mida võib arhiividest ERRB jaoks leida. Nr. 4, lk. 34-35. Kommentaariks / Anne Ainz.

Viigipuu, Kaie. Raamatukogus teiste abita : [lugeja-koolitusest kõrgkooliraamatukogudes]. Nr. 3, lk. 10-12. Sisaldab bibliograafiat.

Viljandi Kultuurikolled• i raamatukogunduse ja infoteaduse kateedri 2000. a. lõpetanute diplomitööd. Nr. 1, lk. 18.

Virkus, Sirje. Infoteaduse eriala õppekavade akrediteerimine : [TPÜs]. Nr. 6, lk. 9-10. Sisaldab bibliograafiat.

Õnnitleme : Anne Valmas – 60 : [EARi direktor]. Nr. 5, lk. 42.

Õnnitleme : Arda-Maria Kirsell – 75 : [eestikeelse UDK toimetaja]. Nr. 4, lk. 39.

Õnnitleme : Elli Lipstok – 75 : [kauaaegne RR-i töötaja]. Nr. 4, lk. 39.

Õnnitleme : Virve Adamson – 80 : [Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiivkogu kauaaegne töötaja]. Nr. 6, lk. 42.

Õnnitleme : Virve Ennosaar – 75 : [RR-i kauaaegne töötaja]. Nr. 3, lk. 45.

Koostanud Margit Stamm

SUMMARY

FIRST COLUMN

First News

Sirje Virkus 4

A lecturer at the Tallinn Pedagogical University's Department of Information Studies, Sirje Virkus, has left Estonia for England for several years to get her Dr.Inf.Sci. Degree at the University of Manchester. In the column she describes the first impressions the town, university and libraries of Manchester have produced.

RESEARCH LIBRARIES

Estonian Library and European Cultural Space

Piret Lotman 5

The Estonian library is a phenomenon of European culture. However, not only a library as an institution, but also printed materials included in library collections integrated the Estonian libraries from the European cultural space into the pre WW II period. Our common identity and memory was concealed in those texts. The library policy of Soviet occupational authorities did not only destroy a major part of literature, important for the Estonian society, but also interrupted consistent development of the Estonian library. The Estonian libraries, especially research libraries, of newly independent Estonia are in a difficult situation. On one hand, they have to fill in the lacunas, inherited from the occupational times, and on the other hand, take into consideration the half-a-century long changes in librarianship of the cultural space, where we naturally belong.

PUBLIC LIBRARIES

Public Libraries Get Online

Meeli Veskus 7

An overview of a project for connecting public libraries to the Internet, initiated by the Ministry of Culture in 2000 and realised by the Estonian Informatics Centre. In 2001 Internet connections of Tartu county's public libraries' were set up; today the public libraries of Hiiu county and Tallinn, the capital city of Estonia, are completely online, too, the later used no government help for that. In 2002, 7.5 million EEK will be allocated for the project's realisation; however, the sum is not sufficient for connecting all Estonian public libraries to the Internet.

MUSIC LIBRARIES

About Music Libraries' Cooperation in Estonia and Abroad

Aurika Gergeleži 8

In 2001 the Estonian Music Library Association / Estonian IAML Branch celebrated its 10th anniversary with a conference at the Estonian Academy of Music. The article provides a brief overview of both the association's activities during its ten-year existence, as well as the conference. The author focuses on the developments in the association's work in connection of its integration to international speciality activities – its collaboration with Latvian, Lithuanian, Finnish, and USA music libraries and active participation in the work of International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centres (IAML).

The Digitisation of the Sound Recordings Archives of the Estonian Folklore Archives of the Estonian Literature Museum (EFA)

Jaan Tamm 11

The Sound Recordings Archives of EFA, established in 1927, includes both the recordings of Estonian folk music, as well as non-music folklore. The archives are arranged into collections on the basis of the classification of sound carriers. The article provides an overview of the contents and present physical condition of separate collections; and of the conservation of sound recordings on Digital Audio Tape (DAT) cassettes and archiving them in CD-ROM format.

The Music Department of the Estonian Theatre and Music Museum

Tiiu Tosso 13

The Estonian Theatre and Music Museum acquires, archives, processes and publishes material about Estonian musicians

and theatre persons. The museum's Music Department has especially rich collection – it includes over 500 personal collections and over 300 collections of Estonian choirs, societies, etc. The manuscript collection approximately totals 16,000 original manuscripts by Estonian composers. Historical music instruments and personal objects, which once belonged to musicians, form a major part of Music Department's resources.

About Recorded Sound Library of the Estonian Academy of Music: Music and Added Value **Kaie Viigipuu 15**

The recorded sound library of the Estonian Academy of Music is a systemised collection of sound recordings, which forms an important part of music library. The recorded sound library technically supports learning process, providing for the translation of music into various rooms, and for listening and recording music. The article gives an overview of the development of recorded sound library from its establishment in 1940s up to the present, and its current possibilities.

Music Reading and Listening Room at the Lääne-Viru County Central Library **Rita Tammetalu 17**

The new building of Lääne-Viru County Central Library was originally designed to also house a Music and Art Department. However, the situation demanded allocating joint premises for music reading and listening room and a Public Internet Access Point with six workstations in 1998, when the building was officially opened to the public. During the four initial service months the technically well equipped music reading and listening room was visited by 8,000 readers. The reading room collection cumulates music literature, newspapers and magazines/journals, sheet music, approximately 1,200 LPs, over 800 CDs, and about 300 audio cassettes. The reading room staff organises musical evenings, concerts, and lectures. The collection is reflected in the computer catalogue and lending services are electronically performed.

ESTONIAN HISTORY OF IDEAS

About a Book by Ilse Lehiste **Mati Hint 19**

An overview of Ilse Lehiste's, one of the most well known Estonian linguists's book *Keel kirjanduses* (Language in Literature), published in the series, *Eesti mõttelugu* (Estonian History of Ideas) in 2000. Ilse Lehiste is among the founders of acoustical phonetics, an experimental phonetics classic, who has taken keen interest in languages with difficult phonetics. Most of her life Mrs. Lehiste has lived in USA and held the position of a professor at the Ohio State University.

LEGAL COLUMN

The Working and Rest Time Act's Provisions About Moonlighting **Heli Naeris 20**

A briefing about future possibilities for moonlighting in Estonia, because according to the Estonian Working and Rest Time Act it is unlawful to moonlight since 1 January 2002.

RECENT LITERATURE ON LIBRARIANSHIP 21

INTERVIEW

In a Music Reading Room: Avo Kartul **Anneli Sepp 27**

Avo Kartul, a head of Tartu University Library's Centre for Music and Language Studies, has developed a unique record collection over the years of practice. He also has been the leader of the Estonian Music Library Association / Estonian IAML Branch for a long time. There are few music collections in Estonian libraries and several difficulties have occurred in acquiring sound materials (sound recordings were not equalized with printed publications until in the Legal Deposit Copy Act from 1997 came in force). The author also considers the one-sidedness of sound record business a serious problem – the Estonian music is not systematically released.

BOOK HISTORY

450 Years from the Establishment of the Library of Tallinn at St. Olai's Church **Tiiu Reimo 30**

The first library of the town of Tallinn, *Bibliotheca Revaliensis ad D. Olai*, founded in 1552, celebrates its 450th anniversary in

2002. The list of books preserved from the earlier St. Olai's library collection, compiled by its first librarian Heinrich Bröcker, covers the five initial pages of the accession book and is presented in eight subdivisions. 108 works in 131 volumes are described. The list compiled by the end of the independent existence of St. Olai's library in 1803 already registered 2732 volumes. After the relocation of the collection for several times the St. Olai's Church Convent deposited it to Tallinn General Public Library in 1831, which the Literary Society of Estonia (*Estländische Literarische Gesellschaft*) got hold of in 1842. In 1951 a decision was made to include the collection in the Research Library of the Academy of Sciences of the Estonian Soviet Socialist Republic collection. Fortunately, the Literary Society of Estonia's library collection was in one piece preserved in the Rear Book and Manuscript Section, which was reorganised into a Baltic Literature Department in 1968. Considering the value of historical books in the collection, the St. Olai's library is the largest old book collection in Tallinn, closely related to the development of Estonia and its cultural history.

Estonian Peasantry Law **Helle R Emmelt 32**

The first President of the Republic of Estonia, Konstantin Päts, was a lawyer by his profession. Being already active politician, he still continued to take interest in jurisprudence. In 1901 an enlarged and revised edition of the Estonian Peasantry Law (from 1856) was published in Estonian, Päts being its translator and publisher. Päts returned to the subject later, too; in 1911 his book, *Eestimaa talurahva seaduse arenemise ülevaade* (An Overview of the Development of Estonian Peasantry Law) was published.

THE ANSWER PLACE

33

Head of the Archival Library of the Estonian Literary Museum **Merike Kiipus**, Director of the Central Library of Pärnu **Saima Andla**, Head of the Estonian Librarians Association's Bureau **Reet Olevsoo**, and Marketing Director of the National Library of Estonia **Triin Soone** share their visions **about an ideal library**.

ESTONIAN LIBRARIANS ASSOCIATION

How Do Estonian, Latvian and Lithuanian School Libraries Do? **Vaike Kurel 34**

An overview of an autumn seminar of the Estonian Librarians Association's School Libraries Section "The Development of School Libraries in the Learning Society" on 7 December 2001 in Tallinn. Lithuanian and Latvian colleagues also participated in the event to share their work experience.

NEWS

In memoriam August Palm **Merike Kiipus 36**

In February a hundred years will pass from the birth of August Palm, widely known in Estonian culture history as a literary critique, a historian of literature, journalism and books, a translator and a bibliographer. The author of the piece mostly introduces Mr. Palm's activities as a Head of the Bibliography Department of the Estonian Literary Museum since 1940.

About the Examinations for Doctor's and Master's Degrees **37**

On 7 December 2001 the Doctors' Board of the Tallinn Pedagogical University's Department of Information Sciences confirmed Dr. Inf. Sci. Degree on Tiiu Reimo, the head of Baltic Literature Department of the Estonian Academic Library; her Doctor's thesis was a monograph *Raamatukultuur Tallinnas 18. sajandi teisel poolel* (Tallinn Book Culture at the Second Half of the 18th Century).

Congratulations:

Ivi Tingre – 70 – she was a Library Counsellor for the Ministry of Culture for a long time, and also the President of the Estonian Librarians Association.

Ilse Hamburg – 70 – a researcher of the history of Estonian bibliography.

Valdemar Aleksander Vilder – 75 – a foreign member (Austria) of the Estonian Librarians Association

Mati Muru – 65 – for a long time he was the Head of the Viljandi College of Culture's Chair of Librarianship.

CUMULATIVE LIST OF CONTENTS IN 2001

Veebipõhine raamatukoguprogramm "URRAM"

■ Võimaldab teha kõike, mida raamatukogus vaja: teavikute sisestamist kataloogi, nende otsimist ja laenutamist, lugejate arvestust, komplekteerimist, aruandlust.

■ "Urramisse" võib infot sisestada nii eesti kui vene tähestikus, "Urram" ise on eestikeelne programm.

■ "Urram" on valminud tihedas koostöös raamatukogutöötajatega.

Kolm vaala, millel seisab "Urram": veebipõhisus, USMARC ja Unicode

■ **Veebipõhisus** tähendab seda, et programm koos andmebaasidega asub serveril, ja kasutajad, nii raamatukogutöötajad kui ka lugejad, suhtlevad sellega üle interneti. Kasutaja töövahendiks on seejuures vaid brauser (*Netscape, Internet Explorer* vm.). Eriti sobib selline ülesehitus rahvaraamatukogudele: server asub nt. maakonna keskraamatukogus ning maaraamatukogud suhtlevad sellega üle interneti. Programm eeldab interneti püsühendust. Eeliseks on odavus ja hooldamise lihtsus, sest muretseda tuleb vaid üks programm ja hooldada seda ühes kohas.

■ **Põhinemine USMARC-il** tähendab, et "Urramis" säilitatakse bibliograafilist infot selle rahvusvahelise standardi järgi. Kuna samal standardil põhineb ka ELNET-konsortsiumi veebipõhine süsteem "Ester", siis saab selles olevaid bibliokirjeid kergesti "Urramisse" üle kanda. "Urramit" kasutavate raamatukogude kogemused näitavad, et see on Eestis ilmunud teavikute kirjade koostamisel põhiviis, sest võimaldab oluliselt aega kokku hoida.

■ **Unicode'i kooditabel** lubab kasutada teisi tähestikke. Kuna Eesti raamatukogudes on palju venekeelset kirjandust, siis oli algusest peale selge vajadus kasutada programmi töös ka vene tähestikku. "Urramis" on see tagatud Unicode'i kooditabeli (täpsemalt, selle UTF-8 esitusvormi) kasutamisega, mis lubab ekraanil üheaegselt kujutada nii eesti, vene kui mis tahes teise tähestiku sümboleid. Unicode'i toetavad ka brauserite uuemad versioonid.

Hea uudis Kirjasto 3000 kasutajatele. Kultuuriministeeriumi rahalisel toetusel on välja töötatud programm seni *Kirjastot* kasutanud raamatukogude teavikute ja eksemplaride andmebaaside teisendamiseks "Urrami" omadeks.

"Urramit" odav pidada. "Urrami" hinnast moodustab põhiosa keskkogus töötav programm, sellega ühendatud haru- või maaraamatukogud peavad maksma ühekordselt mõelduka ühendamistasu. Otsest kohustust hoolduslepingut sõlmida ei ole, kuid selle sõlmimisel saavad raamatukogud peale igapäevase abi ka programmi täiendusi, mis muidu tuleks eraldi osta. Kuna hooldada tuleb vaid keskkogus asuvat programmi ja andmebaasi, hooldustasud jaotuvad aga kõigi liitunud raamatukogude vahel, siis jääb neist igale sellest kanda vaid väike osa. Programmi on võimalik osta ka osade kaupa, nt muretseda algul vaid kirjade sisestamise moodul (sobib väikestele erialaraamatukogudele).

"Urramit" juba kasutatakse. 2002. a. töötab see programm viies raamatukogus: Põlva ja Tartu maakonna keskraamatukogus (nendega on ühinenud ka esimesed maaraamatukogud) ning Tartu Kõrgema Kunstikooli, Eesti Rahva Muuseumi ja Eesti Ajalooarhiivi raamatukogus. Tartu maakonna puhul on tegemist Kultuuriministeeriumi rahastatud pilootprojektiga.

Kust saada infot?

Lähemat infot "Urrami" kohta saab firmast Urania Com
Tartu, Tiigi 6, tel. 7 300 550
e-post: urram@urania.ee

"Urram" on veebis kõigile proovida. "Urramit" võib igaüks oma silmaga näha ja käega proovida veebis aadressil <http://urram.urania.ee>. Kasutajanimeks on 'demo' ja parooliks 'urania'. Sinna võib igaüks sisestada teavikuid, katsetada laenutamist ja komplekteerimist ning teha kõike muud, mida programm võimaldab.

Uranias. OÜ Urania Com on 1988. a. Tõraveres asutatud ja praegu Tartus tegutsev firma, mis pakub nii riistkui ka tarkvaralahendusi. Urania Tõravere päritolule viitab vanakreeka astronoomia muusalt pärinev nimi. Seda nime kannab ka üks väikeplaneet.

Rk

